

Polish journal of science

POLISH JOURNAL OF SCIENCE

№28 (2020)

VOL. 4

ISSN 3353-2389

Polish journal of science:

- has been founded by a council of scientists, with the aim of helping the knowledge and scientific achievements to contribute to the world.
- articles published in the journal are placed additionally within the journal in international indexes and libraries.
- is a free access to the electronic archive of the journal, as well as to published articles.
- before publication, the articles pass through a rigorous selection and peer review, in order to preserve the scientific foundation of information.

Editor in chief – J an Kamiński, Kozminski University

Secretary – Mateusz Kowalczyk

Agata Żurawska – University of Warsaw, Poland

Jakub Walisiewicz – University of Lodz, Poland

Paula Bronisz – University of Wrocław, Poland

Barbara Lewczuk – Poznan University of Technology, Poland

Andrzej Janowiak – AGH University of Science and Technology, Poland

Frankie Imbriano – University of Milan, Italy

Taylor Jonson – Indiana University Bloomington, USA

Remi Tognetti – Ecole Normale Supérieure de Cachan, France

Bjørn Evertsen – Harstad University College, Norway

Nathalie Westerlund – Umea University, Sweden

Thea Huszti – Aalborg University, Denmark

Aubergine Cloez – Université de Montpellier, France

Eva Maria Bates – University of Navarra, Spain

Enda Baci – Vienna University of Technology, Austria

Also in the work of the editorial board are involved independent experts

1000 copies

POLISH JOURNAL OF SCIENCE

Wojciecha Górskiego 9, Warszawa, Poland, 00-033

email: editor@poljs.com

site: <http://www.poljs.com>

CONTENT

ECONOMIC SCIENCES

Kazmin A., Lobova A.

THE NEW DIGITAL ECONOMY AND INTERNATIONAL E-COMMERCE: THE LEGAL FRAMEWORK IN THE EUROPEAN UNION3

Kolomiets T.

INTELLECTUAL CAPITAL AS THE BASIS OF CONVERGENCE AND DEVELOPMENT IN NEW ECONOMICS6

Koliadenko D.

STATE AND PROSPECTS OF SMALL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF SOCIO-ECONOMIC STABILIZATION IN UKRAINE ..13

Mikhaseva A., Ermakova M.

APPROACHES TO ASSESSING THE ADEQUACY OF OWN FUNDS TO ENSURE FINANCIAL STABILITY24

Frolova N.

THE ROLE OF THE DEBT AND THE REDUCTION OF THE LOAN SHARE IN THE WORLD ECONOMY29

JURIDICAL SCIENCES

Bataev S.

GENERAL CHARACTERISTICS AND FEATURES OF THE NEWLY ADOPTED TYPE OF MUNICIPALITY-MUNICIPAL DISTRICT"32

Bataev S.

CATEGORIES OF MUNICIPAL POSITIONS. LIMITATIONS RELATED TO MUNICIPAL SERVICE35

Pryimak I.

MESSAGE IN CRIMINAL PROCEEDINGS38

POLITICAL SCIENCES

Durman O.

METHODOLOGICAL COMPONENT IN THE FORMATION OF THE FOREIGN POLICY OF THE STATE42

Durman M.

RELATIONSHIP BETWEEN PROCESSES OF FORMATION OF STATE REGULATORY POLICY STRATEGIES AND ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIES47

Lopushynskyi I., Naboka S.

THE "DIGITIZATION" OF MANAGEMENT PERFORMANCE EVALUATION MECHANISM AS AN EFFECTIVE TOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION52

SOCIAL SCIENCES

Nepomnyaschaya D.

SOCIAL NETWORKS ON THE INTERNET AND THEIR FUNCTIONS IN A MODERN SOCIETY56

ECONOMIC SCIENCES

THE NEW DIGITAL ECONOMY AND INTERNATIONAL E-COMMERCE: THE LEGAL FRAMEWORK IN THE EUROPEAN UNION

Kazmin A.,
Master's student
Kuban State University
Lobova A.
Master's student
Kuban State University

Abstract

Digital economy is a relatively recent phenomenon since it has been spreading across the world engulfing more and more industries each year. The major driving force of digital economy started with technological advances of information technology, namely the beginning of the Internet era. Connection has become a linchpin of business interactions and permeated trade on all levels. E-commerce is a part of digital economy, which plays a major role in building international trade relationships. However, since this part of digital economy is relatively new, there are still some issues regarding its ramifications. The goal of this article is to give a theoretical overview of the current situation concerning legal regulation of trade relationships in digital economy and e-commerce. In this article, we first describe the notions 'digital economy' and 'e-commerce', their scope, features and factors influencing them. We then discuss the emergence of digital economy and its ramifications. Next, we speak about the European Commission and its role in the European Union, namely the legal framework. In conclusion we discuss the current trends in legal recourse of the EU and the European Commission.

Keywords: e-commerce, european commission, digital economy.

The concept of Digital Economy

B. Carlsson (Carlsson, 2004) compared old economy with the new digital economy using the type of information as the main distinguishing factor: the old economy used physical information (analog telephone and radio, personal interaction and paper documents), whereas the new digital economy has digitalized this information (digital devices, the Internet, servers and digital currency).

Among the factors that have sped up digital economy the following can be listed (Bukht, Heeks, 2018): the Internet of things, which connects objects through certain sensors; constantly updating end-user portable devices, such as smartphones, tablets, laptops, smart

watches, netbooks and others; new ways of storing and managing digital data, e.g. cloud services and digital platforms; the spread of Big Data and the consequent necessity for data analytics and algorithms that do decision-making; robotics and machine learning.

Since digital economy has technology as its core, its major sector is ICT. However, nowadays digital economy is becoming more and more connected and mixed with traditional economy, therefore it affects other sectors as well (Accenture 2016). A good example are companies such as Google and Amazon, where the former works on a solely digital basis, and the latter trades actual goods. Figure 1 illustrates the scope of digital economy (Fig.1).

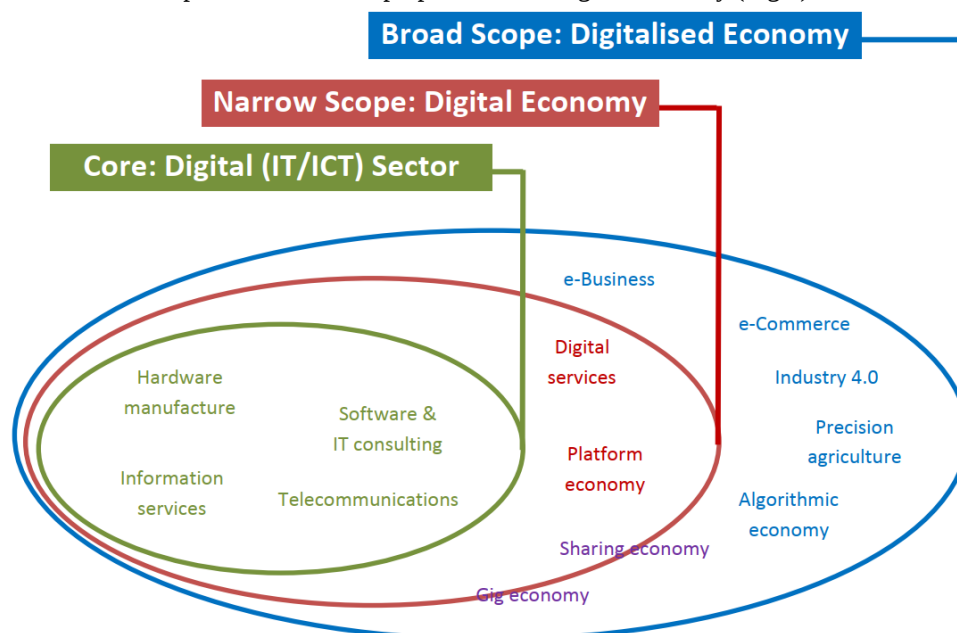


Figure 1: The scope of digital economy (Bukht, Heeks, 2018)

The use of digital resources has broadened the business environment and allowed corporations to use such new instruments (Dahlman et al, 2016) as datafication, digitization, virtualization and generativity (which means reusing data for a different purpose than originally intended).

Digital economy is growing annually allowing organisations access global markets and even escape the traditional ineffective and corrupt domestic markets (Lehdonvirta, 2016). Companies now have the chance to do business directly with the end-user thousands of kilometers away, as well as creating more individualized user-experience and customized goods though using instant communication and analyzing more and more data (Akaev, Sarygulov, Sokolov, 2018).

However, it has also caused problems and hardships for companies with poor technological adaptation, as well as additional volatility concerning security and risk issues. These challenges mostly affect developing countries; however, it means that international relations may suffer as well (Bukht, Heeks, 2018).

The main reasons why digital economy advance is difficult to cope with are the following:

- living manpower can and will be replaced with digital technologies, systems and devices, which may result in massive social and economic restructuring (Akaev, Sarygulov, Sokolov, 2018)
- digital economy has opened vast opportunities for self-employment without fixed obligations, which causes disturbance on the labour market (McKinsey, 2013)
- one of the principal parts of digital economy is international trade, namely electronic commerce.

E-commerce

When speaking of electronic commerce, one means the process of selling goods and services using electronic and digital resources (Djumadi, 2018). E-commerce embraces such technologies as internet marketing, inventory management, electronic data exchange, data collection, mobile commerce and others, online shopping, consulting and others.

E-commerce has several constituent features (Kutz, 2016): business digitalization; emphasis on process in business and its speed, efficiency and automation; use of internet and global networks; more potential cooperation opportunities.

The “5-C model” defines e-commerce through five distinctive elements (Zwass, 2014): commerce, collaboration, communication, connection, and computation.

To-date, several business models of e-commerce are known:

- the internet-based business model, where a business runs primarily online (access providers, search engines, online shops, content providers, portals, online marketplaces, virtual communities, information and transaction brokers, and cloud service providers) (Kutz, 2016)
- the business net (Meier, Stormer, 2008). These are business marketplaces, web aggregators web alliances and web distributors
- the Web 2.0 application model (Chen, Vargo, 2014), which includes blogs, social networks, online

communities, forums and bulletin boards, and content aggregators

The advantages of these types are the following. Customers are not limited by shopping hours, there is no need for physical interaction and commuting, there is a possibility to adapt the product according to custom needs, and since the competition is global, there is more chance to find an optimal price. The service providers, in turn, have the opportunity of better service options, as well as wider promotion and absence of unnecessary intermediaries (Kutz, 2016).

However, due to the flexible nature of e-commerce, it is still difficult to see the market hierarchy in from a linear perspective. It happens so due to vague organizational boundaries, changes in value-added chains and the rising numbers of individual entrepreneurs (Kutz, 2016). Disadvantages also include bigger transportation costs, and customer anonymity, which makes it difficult to solve problems and target the potential customers. In terms of Web 2.0 companies, the business process is even more dynamic, which means companies have to use more flexible and faster instruments of control and management. Management and other business processes are not standardized, and participants are sometimes not trustworthy enough, there is a lack of time for thorough research.

On the other hand, customers lack security and can be subject to data and identity theft, fraud and discrepancies connected with firm’s legal status (Kutz, 2016). Finally, both businesses and customers experience technical difficulties due to constant development and updating information and the constant influx of new data.

The Legal Framework of e-commerce in the European Union

Legal framework of the European Union is managed by the European Commission (official website https://ec.europa.eu/info/index_en, managed by the Directorate-General for Communication) which is often shortened to ‘the Commission’. The Commission was established on the 16th of January 1958. Since then it has undergone numerous changes in power and composition under various presidents. Current president of the Commission is Ursula von der Leyen. Current headquarters are in Brussels, Belgium.

One of the main features of the Commission is it being the EU’s politically independent executive arm while its’ main responsibility is drawing up proposals for new European legislation along with implementation of decisions made by the European Parliament and the Council of the EU (European Commission, 2020).

We can summarise what the Commission does in the following list:

- Proposes new laws
- Manages EU policies and allocates EU funding
- Enforces EU law; together with the Court of Justice, ensures that EU law is properly applied in all the member countries
- Represents the EU internationally

According to the European Commission official website it is composed by a team of 27 Commissioners (one from each EU country) and led by the Commission

President, which constitutes the political leadership while the day to day operation is performed by its staff: lawyers, economists, etc.

The Commission pays a lot of attention to the digital markets and e-commerce, in fact in the political guidelines of the current President of the European Commission, Ursula von der Leyen, she has committed to upgrade the Union's liability and safety rules for digital platforms, services and products, with a new Digital Services Act: 'I want Europe to strive for more by grasping the opportunities from the digital age within safe and ethical boundaries' (Ursula, 2019).

The European Union has been actively improving the e-commerce since 2015, in its 2018 Factsheet (European Commission, 2018) it has published a roadmap for the future:

- 2015: Modernised EU digital contract rules proposed in December 2015, under discussion
- 2018: A New Deal for Consumers, proposed in April 2018, also under discussion, to strengthen online rights
- April 2018: More affordable cross-border parcel delivery
- Agreed October 2018: New rules to allow the same lower VAT rates for e-books as their printed equivalent
- December 2018: End of unjustified geoblocking
- January 2020: Revised consumer protection rules
- January 2021: Simplified VAT rules making it easier to buy and sell goods online.

According to the Commission: 'Purchasing goods, digital content and digital services from any EU country should be easy within the Single Market' (European Commission, 2019). But according to the 2019 Factsheet 1 in 3 online users had at least one problem with digital content in 2015 and only 10 % of them found a suitable solution to their problems.

Considering that millions of transactions take place across the EU every day (European Commission, 2019) it was necessary for the Commission to prepare new and more modern contract law rules on the supply of digital content. The two directives were adopted by the European Parliament and the Council on 20th of May 2019. Following the publication of the directives in the Official Journal, Member States have two years to transpose them in their national law. The new rules will begin to apply throughout the EU by the end of 2021 (European Commission, 2020).

Conclusion

Summarizing everything that has been said above, we can see how volatile and unstable digital economy and e-commerce are in nowadays business environment. However, it is gradually overtaking the traditional framework of trade and business, merging with the traditional economy and engulfing all major and minor sectors on the market. E-commerce being the major component of digital economy has enabled multiple more flexible interactions among business agents, allowing companies to expand services range, reach broader audience and cut costs by getting rid of intermediaries.

However, among all advantages that digital economy and e-commerce introduced to business, there are disadvantages, mostly including safety issues. Lack of organization and control, as well as constant change makes it difficult to manage business, and there are gaps in legal regulation.

EU and the Commission pays a lot of attention to the digital future of the EU and strives to be the leader in the e-commerce market, consumer protection and understands the importance of e-commerce fully. New laws and regulatory measures are mainly aimed at EU digital trading. This is a major step forward; however further measures are necessary to prevent and solve discrepancies and systemize the new economy more accurately. This will secure business relationships and prevent tax gaps and budget leaks.

References

1. Accenture, (2016). Platform Economy: Technology-driven Business Model Innovation from the Outside In, Accenture, Dublin. Available at: https://www.accenture.com/fr-fr/_acnmedia/pdf-2/accenture-platform-economy-technology-vision-2016-france.pdf
2. Akaev A., Sarygulov A., Sokolov V., (2018). Digital economy: backgrounds, main drivers and new challenges, Moscow State University, Russia. Available at: https://www.researchgate.net/publication/325571652_Digital_economy_back-grounds_main_drivers_and_new_challenges
3. Bukht R., Heeks R., (2018). Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy, University of Manchester, Manchester. Available at: https://www.researchgate.net/publication/327356904_Defining_Conceptualising_and_Measuring_the_Digital_Economy
4. Carlsson B., (2004). The Digital Economy: what is new and what is not? Case Western Reserve University, Cleveland. Available at: https://www.researchgate.net/publication/4935583_The_Digital_Economy_What_is_new_and_what_is_not
5. Dahlman, C., Mealy, S. & Wermelinger, M., (2016). Harnessing the Digital Economy for Developing Countries, OECD, Paris. Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/development/harnessing-the-digital-economy-for-developing-countries_4adffb24-en
6. Digital contract rules, European Commission (2020), Available at https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/doing-business-eu/contract-rules/digital-contracts/digital-contract-rules_en
7. Digital Contracts, Factsheet (2019), Available at https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_digital_contracts.pdf
8. Digital Single Market, Factsheet (2018), Available at http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=48714
9. Djumadi A., (2018). Does self-regulation provide legal protection and security to e-commerce consumers? Universitas Lambung Mangkurat, Indonesia. Available at: https://www.researchgate.net/publication/325571652_Digital_economy_back-grounds_main_drivers_and_new_challenges

tion/325236406_Does_self-regulation_provide_legal_protection_and_security_to_e-commerce_consumers

10. Heeks, R., (2016). Examining "Digital Development", Development Informatics Working Paper 64, University of Manchester. Available at: https://hummedia.manchester.ac.uk/institutes/gdi/publications/workingpapers/di/di_wp64.pdf

11. Legal regulations for e-commerce, European Commission (2020), Available at https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/business-portal/understanding-legislation/legal-regulations-e-commerce_en

12. Lehdonvirta, V., (2016). Global online labour markets, paper presented at 3rd ISA Forum of Sociology, Vienna. Available at: www.isa-sociology.org/isa2016_forum_program_book

13. McKinsey Global Institute, (2013). Disruptive technologies: Advances that will transform life, business, and the global economy. Available at: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/disruptive-technologies>

14. Meier A., Stormer H., (2008). E-Business and E-Commerce, Springer-Verlag, Berlin Heidelberg. Available at:

15. https://books.google.pt/books/about/eBusiness_eCommerce.html?id=4HZwDeu7VCwC&redir_esc=y Chen J., (2014). Pricing Strategies in the Electronic Marketplace, Martinez-Lopez. Available at: https://www.researchgate.net/publication/299689441_Pricing_Strategies_in_the_Electronic_Marketplace

16. Overview, European Commission (2020), Available at https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en

17. Shaping Europe's digital future, Factsheet (2020), Available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_278

18. Ursula von der Leyen, Political guidelines (2019), Available at https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_en.pdf

19. Zwass V., (2014). The framework and the Big Ideas of E-Business, Martinez-Lopez. Available at: https://www.researchgate.net/publication/299674699_The_Framework_and_the_Big_Ideas_of_e-Business

INTELLECTUAL CAPITAL AS THE BASIS OF CONVERGENCE AND DEVELOPMENT IN NEW ECONOMICS

Kolomiets T.

*Lecturer, Department of Economics
Vinnitsia National Agrarian University,
Vinnitsia*

Abstract

The purpose of this article is to determine the intellectual capital as an essential pre-requisite for sustainable competitive advantage and convergence, both at the micro and macroeconomic level. The article presents some approaches concerning the role of capital for a sustainable long-run economic development. It has been investigated the processes contribute to the manifestation of a trend of convergence (convergence) of the economies of various countries, taking into account the preservation of their national characteristics. It has been analyzed the results from parametric estimation, threshold model estimation and semi-parametric estimation all confirm that economic convergence is pronouncedly conditional on human capital across all measures. The results suggest that to elevate poor regions out of poverty, government policy should first focus on improving the human capital of basic labor. Using intangible resources to create organizational value in terms of convergence presents a significant challenge that has not been studied yet.

Keywords: intellectual capital; competitive advantage; convergence; innovation; economic development; intangible resources; human capital.

Introduction.

Transformations in public life over the past half century have led to radical changes in the organization of modern economic systems. Thus, the dominant form of labor organization was material production, today the priorities have changed, and due to the high scientific and technical level of production and productivity, a small share of employment people in the field of material production provides more and more growing needs of society. In the first place is not routine mechanical work, and the creative activity of the individual, which ensures the comprehensive development of man. The transformation of knowledge and information into the main productive resource has led to a change in

attitudes towards man in society, recognition of the impact of its material, cultural and spiritual levels on the development of society.

The current state of the domestic economy is formed on the basis of a combination of the impact of globalization and integration processes and the simultaneous reduction of the level of development of scientific and technical base, the lack of financial resources for the modernization of tangible assets. In this situation, the urgency of attracting information and intellectual resources for the formation of strategic competitive advantages increases. According to scientists, the accumulation and efficient use of intellectual capital is the way to innovative development of the enterprise. Currently, the agricultural sector of the economy is one of

the main system-forming components of the functioning of the economic system of Ukraine. Sustainable development of the agricultural sector is the foundation for the effective functioning of light, food and other related industries.

With significant the influence of crisis phenomena in amplifying the theme of managing the country's agricultural sector is characterized by relative stability in modern conditions is the locomotive of the entire national economy. Doubtless is the fact that the main factor, which forms the effectiveness of the functioning of agricultural sector production is human capital, because it is of human resources, their quantity and especially the quality, depends on the number and quality of manufactured products, the effectiveness of the operation of the enterprise and, ultimately, the level of competitiveness of the whole industry. In other words, the high level of human capital development provides sustainable competitive advantages at both micro - and macro-level functioning of economic systems.

The modern era of the knowledge economy requires the constant generation of new discoveries and the results of scientific research on the basis of an expanded or generating type of reproduction of human potential. The post-industrial stage of development of society to a large extent demonstrates the differences in technological achievements of various national economies, their breakthroughs and lags.

Results and discussions

Economic convergence in the broad sense of the word is a time-stable process of reducing cross-country differences in key economic indicators, as well as convergence of national legal systems and policies. The rapprochement of countries included in economic associations is both one of the goals of the economic integration process and a prerequisite for its success. Three types of economic convergence can be distinguished: real, nominal, and institutional. Real convergence means the convergence of per capita income levels between countries of economic associations. Nominal convergence is a dynamic synchronization of the most important macroeconomic indicators. Institutional convergence involves the convergence of the conditions for conducting economic activity and the level of development of market institutions.

Most people believe that we live in an integrated global world. But, looking at recent history, what really can be said about the nature of this integration. It seems that today the world economy is characterized by three main trends. The first trend is *new convergence*. In a lecture in 1979, the late Nobel Laureate, a late development economist, Sir Arthur Lewis, said: In the last hundred years, the growth rate of production in developing countries has depended on the growth rate of production in developed countries. At high growth rates in developed countries, growth rates are high in developing countries, and when growth rates decline in developed countries, they slow down in developing countries. Is it inevitable is this connection? According to the latest data, in spite of the continuing connections, it is now important to distinguish between long-term trends and cyclical changes. Since about the 1990s, per capita income growth in emerging and developing

countries has been steadily increasing and far exceeding that of advanced economies. This is an important structural shift in the dynamics of the global economy. The second main characteristic of the world economy is *cyclical interdependence*. Despite the unfas-tening of long-term trending growth rates in emerging and developing countries – or their “undocking” – from advanced economies over the past 20 years, this did not lead to undocking of cyclical fluctuations relative to the trend line. The new convergence and increased interdependence coincide with the third trend related to the distribution of income. In many countries, *income inequality* has intensified and, in particular, the share of people earning the highest incomes has risen sharply. In the United States, 1 percent of the highest-income population has nearly tripled in the last three decades, so it now accounts for about 20 percent of total US income. At the same time, as the result of the aforementioned new convergence is decreasing, the distance between developed and developing countries, when they are considered as groups, the incomes of millions of people in the poorest countries of the world have remained almost unchanged for over a century. These two facts have widened the gap between the richest and poorest people in the world, despite the general convergence of average incomes [2].

In its simplest form, neoclassical economic growth theory assumes diminishing marginal returns to capital (Solow, 1956), implying that poor countries will grow faster than rich ones, that capital will flow from rich countries to poor countries, and per-capita incomes will converge to the same level (Barro, 1991). However, income inequality among nations persists; and there is little evidence of absolute convergence. Richer implications follow from development of endogenous growth theory grounded in the work of Arrow (1962) and augmented with the introduction of the critical role of human capital by second generation growth theory pioneers, of which a partial list includes Lucas (1988), Prescott (1998), and Mankiw, Romer and Weil (1992).

One of the most common neoclassical models of economic growth that is being taught in universities is the Solow-Swan model, which was developed by Solow R. and Swan R. independently. In 1965 the model was extended by Cass D. and Koopmans Tj. with the addition of consumer's optimization analysis. Its goal is the explanation of economic growth in a long-term horizon by taking into account notions like productivity fluctuations (technological progress), accumulation of capital and labor growth. The time resistance of a model, which is introduced in a scientific field, is being tested by the agreement of its mathematical future predictions with data, acquired by real world. A prediction, which is worth reference, is called convergence and epigrammatically refers to the tendency of poor countries' income level become the same with those that are rich. Despite the beauty and charm of theoretical models, empirical data play a crucial role in research. The more clarified the empirical finding (which is result of the procession of data mentioned above) is, the better it gets understood and completed by other scholars. This simplified version of information is called “stylized fact”.

Currently, there is an interpenetration of scientific, educational and business processes, the convergence of the respective systems. Educational-scientific-industrial complexes formed on the basis of research universities determine the main direction of transformation of knowledge into the final products of industrial enterprises. The role of the state is to provide favorable conditions for the development of intellectual capital and to support innovative systems at the macro, meso and micro levels.

The simplest model that describes the interaction of elements of a national innovation system shows that the role of the state is to facilitate the production of fundamental knowledge (in academic institutions, universities and research institutes), a set of technologies of a strategic nature (especially critical for the country's security), as well as in creating infrastructure and favorable institutional conditions for the activities of non-state enterprises [3].

There are such types of convergence as:

- absolute convergence (unconditional convergence), when poor countries grow faster than rich ones, regardless of the nature of the economy, the difference in per capita income levels gradually decreases;
- sigma-convergence (σ -convergence), when over time there is a decrease in the variance of the level of per capita income between countries;
- beta convergence (β -convergence), when relatively poor countries grow faster than rich countries;
- conditional convergence, poor countries grow faster than rich, *ceteris paribus* (subject to similar structural parameters and production functions), i.e., with the same steady state. If the stable states are different, then conditional convergence means that the country grows faster when it is further from its own stable state.

The term "convergence" begins to be used in the analysis of international economic integration. The development of new forms of intercountry intrasectoral division of labor, as well as the expansion of the global market contributes to the interdependence of the economies of different countries. The creation of a unified financial, informational, telecommunication cultural and economic space.

These processes contribute to the manifestation of a trend of convergence (convergence) of the economies of various countries, taking into account the preservation of their national characteristics. A vivid manifestation of convergence is characteristic of regional integration, as an example, the formation of the Eurozone within the EU. Transition of its countries to a single

currency - euro became possible as a result of the convergence of the economies of these countries on the main macroeconomic indicators [6].

It's obvious that the concept of convergence was a central element of economic policy in Europe, and its evaluation is the subject of close public and scientific attention. At the global level, economic convergence is seen as one of the main guidelines for potential EU candidate countries, as a key parameter for their development. At the regional level, a wide range of differences in GDP is also considered undesirable, which leads to EU policies aimed at reducing income inequality, increasing the competitiveness of territories and promoting job creation.

Consequently, the involvement of new participants in interaction through convergence based on smart solutions of the digital economy expands the boundaries of the synergetic effect. In quantitative terms, the synergy of convergence as the dependence of revenue growth on the number of stakeholders integrated by smart digital services [5].

If the growth of an economy depended only on the deepening of human capital and physical capital, then the growth rate of that economy would be expected to slow down over the long run because of diminishing marginal returns. However, there is another crucial factor in the aggregate production function: technology. The development of new technology can provide a way for an economy to sidestep the diminishing marginal returns of capital deepening. Figure 1 shows how. The horizontal axis of the figure measures the amount of capital deepening, which on this figure is an overall measure that includes deepening of both physical and human capital. The amount of human and physical capital per worker increases as you move from left to right, from C1 to C2 to C3. The vertical axis of the diagram measures per capita output. Start by considering the lowest line in this diagram, labeled Technology 1. Along this aggregate production function, the level of technology is being held constant, so the line shows only the relationship between capital deepening and output. As capital deepens from C1 to C2 to C3 and the economy moves from R to U to W, per capita output does increase—but the way in which the line starts out steeper on the left but then flattens as it moves to the right shows the diminishing marginal returns, as additional marginal amounts of capital deepening increase output by ever-smaller amounts. The shape of the aggregate production line (Technology 1) shows that the ability of capital deepening, by itself, to generate sustained economic growth is limited, since diminishing returns will eventually set in.

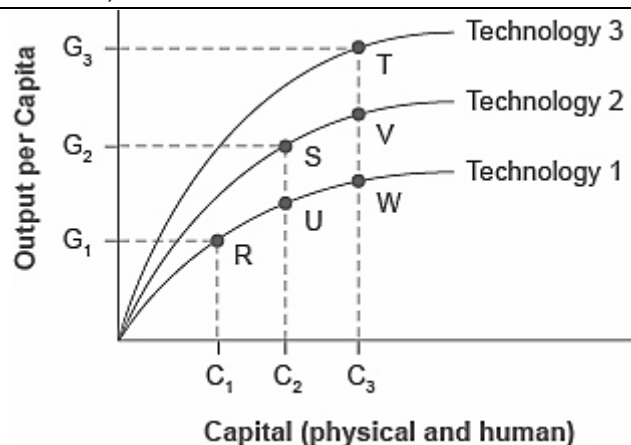


Figure 1. Capital Deepening and New Technology

The graph shows three upward arching lines that each represent a different technology. Improvements in technology lead to greater output per capita and deepened physical and human capital.

Imagine that the economy starts at point R, with the level of physical and human capital C_1 and the output per capita at G_1 . If the economy relies only on capital deepening, while remaining at the technology level shown by the Technology 1 line, then it would face diminishing marginal returns as it moved from point R to point U to point W. However, now imagine that capital deepening is combined with improvements in technology. Then, as capital deepens from C_1 to C_2 , technology improves from Technology 1 to Technology 2, and the economy moves from R to S. Similarly, as capital deepens from C_2 to C_3 , technology increases from Technology 2 to Technology 3, and the economy moves from S to T. With improvements in technology, there is no longer any reason that economic growth must necessarily slow down.

Now, bring improvements in technology into the picture. Improved technology means that with a given set of inputs, more output is possible. The production function labeled Technology 1 in the figure is based on one level of technology, but Technology 2 is based on an improved level of technology, so for every level of capital deepening on the horizontal axis, it produces a higher level of output on the vertical axis. In turn, production function Technology 3 represents a still higher level of technology, so that for every level of inputs on the horizontal axis, it produces a higher level of output on the vertical axis than either of the other two aggregate production functions.

Most healthy, growing economies are deepening their human and physical capital and increasing technology at the same time. As a result, the economy can move from a choice like point R on the Technology 1 aggregate production line to a point like S on Technology 2 and a point like T on the still higher aggregate production line (Technology 3). With the combination of technology and capital deepening, the rise in GDP per capita in high-income countries does not need to fade away because of diminishing returns. The gains from technology can offset the diminishing returns involved with capital deepening.

Will technological improvements themselves run into diminishing returns over time? That is, will it become continually harder and more costly to discover new technological improvements? Perhaps someday, but, at least over the last two centuries since the Industrial Revolution, improvements in technology have not run into diminishing marginal returns. Modern inventions, like the Internet or discoveries in genetics or materials science, do not seem to provide smaller gains to output than earlier inventions like the steam engine or the railroad. One reason that technological ideas do not seem to run into diminishing returns is that the ideas of new technology can often be widely applied at a marginal cost that is very low or even zero. A specific additional machine, or an additional year of education, must be used by a specific worker or group of workers. A new technology or invention can be used by many workers across the economy at very low marginal cost.

The argument that it is easier for a low-income country to copy and adapt existing technology than it is for a high-income country to invent new technology is not necessarily true, either. When it comes to adapting and using new technology, a society's performance is not necessarily guaranteed, but is the result of whether the economic, educational, and public policy institutions of the country are supportive. In theory, perhaps, low-income countries have many opportunities to copy and adapt technology, but if they lack the appropriate supportive economic infrastructure and institutions, the theoretical possibility that backwardness might have certain advantages is of little practical relevance.

While many articles were analysed and the research methods were somehow more innovative throughout years, we can say that the convergence debate is still not settled. To have a better overview about the findings, Table 4 with the various methods and results was constructed below. The empirical findings in this article differ between each other. This is mainly due to different samples that are used, not only with respect to countries, but also to the periods. While no one argues, that the absolute beta convergence concept all over the world is not taking place, we see differences in the observations between some countries' groups. To sum it up, the more homogenous a country group is, the more likely we can find the conditional, absolute beta and even the sigma convergence hypothesis to be true. We can just think about OECD, EU, US or regions of

countries where the convergence can be observed. It is also more likely to find the conditional beta convergence, than the absolute or the sigma. Furthermore, the conditional convergence speed turns many times to be faster, than the absolute [4].

The results from parametric estimation, threshold model estimation and semi-parametric estimation all confirm that economic convergence is pronouncedly conditional on human capital across all measures. We find that the positive “benefit of being backward” due to lower initial income is almost trumped by the negative direct growth impact of insufficient human capital. The results suggest that to elevate poor regions out of poverty, government policy should first focus on improving the human capital of basic labor, followed by promoting senior high-school and college graduation to enhance complementarity with high-technology industries. China has introduced several physical-capital-oriented policies in an attempt to reduce regional economic inequality. Our results show that human capital is a critical complement to such policies [8].

When countries with lower levels of GDP per capita catch up to countries with higher levels of GDP per capita, the process is called convergence. Convergence can occur even when both high- and low-income countries increase investment in physical and human capital with the objective of growing GDP. This is because the impact of new investment in physical and human capital on a low-income country may result in huge gains as new skills or equipment are combined with the labor force. In higher-income countries, however, a level of investment equal to that of the low income country is not likely to have as big an impact, because the more developed country most likely has high levels of capital investment. Therefore, the marginal gain from this additional investment tends to be successively less and less. Higher income countries are more likely to have diminishing returns to their investments and must continually invent new technologies; this allows lower-income economies to have a chance for convergent growth. However, many high-income economies have developed economic and political institutions that provide a healthy economic climate for an ongoing stream of technological innovations. Continuous technological innovation can counterbalance diminishing returns to investments in human and physical capital.

The different phases of economic cycles toss economies around the world. However, it's interesting to see that these top economies don't budge easily from the positions they hold. When compared to the top 20 economies of 1980, 17 are still present on the list, which means only three new entrants.

In addition to the key players remaining almost the same, this analysis reveals these economies are the engine of growth, commanding a majority of the global wealth. The nominal GDP of the top 10 economies adds up to about 66% of the world's economy, while the top 20 economies contribute almost 79%.¹ The remaining 173 countries together constitute less than one-fourth to the world's economy.

The results of empirical studies indicate that during 1995–2011 convergence processes were observed in the world - inequality was reduced. The calculation

of the regression equations showed that globalization factors contribute to the convergence of the countries of the world in terms of development. However, this analysis only indicates the convergence of global averages, not taking into account the growing inequality within countries. We can talk about convergence between groups of countries amid growing inequality within countries. Despite the crisis, economic turbulence and uncertainty in the global economy, the condition and number of ultra-rich people around the world is growing, while the incomes of millions of people in the poorest countries of the world have remained almost unchanged for over a century. These two facts have widened the gap between the richest and poorest people in the world, despite the general convergence of average incomes. As A. Buzgalin points out, these manifestations of globalization require a new policy oriented towards the equal provision of social priorities, the rejection of militarism, financial speculation, etc.

Extremely interesting in line with this study is the use of the work of Chinese scientists Chen Jianbin, Guo Yanli and Xu Kaibo (Business College of Beijing Union University). the authors consider the possibilities of increasing competitiveness through the prism of the convergence of social and intellectual capital of the enterprise through effective knowledge management. In particular, they believe that intellectual capital is just that a capital asset consisting of intellectual material that transforms raw materials (might be physical or intangible) and makes them more valuable. To be considered intellectual capital, knowledge must be an asset able to be used to create wealth. Thus, intellectual capital includes the talents and skills of individuals and groups; technological and social networks and the software and culture that connect them; and intellectual property such as patents, copyrights, methods, procedures, archives, etc. Thus, Knowledge assets, they proposed, could be found in three places: the competencies of a company's people, its internal structure (patents, models, computer and administrative systems), and its external structure (brands, reputation, relationships with customers and suppliers). After some thinking by other scholars, the pieces are now usually called human capital, structural (or organizational) capital, and customer (or relationship) capital. Currently, the concept of intellectual capital and its components, the relationship with enterprise performance are stress research points. Researches had shown that, intellectual capital positively affect enterprise performance, but intensity differently among its components. Further more, human capital can create wealth only when combining with structural capital. When some scientists introduced relationship capital into intellectual capital category, the relationship of intellectual capital and enterprise performance had been studied. It demonstrated that capitals listed in descending order of importance are relationship capital, human capital and structural capital. On the other hand, divided intellectual capital into Explicit knowledge assets and tacit knowledge assets base on the convenience of knowledge representation and transfer. In outsourcing, service provider firms can capture business knowledge from client firms, with which they not only can complete outsourcing project

on time and with highly quality, but also benefit their development in the future. In the outsourcing process, team member aggregate business and new IT knowledge, internalize them as tacit capital, as well as repository of module, rules and knowledge updated as explicit knowledge capital. So, to be convenient, dichotomy of intellectual capital with tacit and explicit knowledge assets is adopted in this paper. Intellectual capital is created assets of intellectual activities. KC is a process to create knowledge, in which knowledge worker promoted their ability, new knowledge had been produced and extended, business process and culture had been improved, relationship with customers had been strengthened. All of these are about the add-value of intellectual capital. From literature up to now, the relationship of KC and intellectual capital has not been aroused by theory study or industry practicing. It is essential to deepen research perspective into the promotion mechanism of intellectual capital by KC in different ways. In addition, because of the characteristic of knowledge-intensive in outsourcing, the accumulation and add-value of intellectual capital caused by KC, especially for tacit knowledge asset, are notable and effective.

Owing to the typical knowledge-intensive team of outsourcing, project success mostly depends on their knowledge capabilities and effectiveness of knowledge transfer among team members. Because of these difficult or dilemma of outsourcing teams, it is very important for them to know who know what, who know who to cooperate effectively. With such understanding, the characteristic exact/just and add-value of KC are same as the effective situation of who know what, who know who in their nature mean, and they are determined mostly by interplay of social capital and intellectual capital. The efficiency of information transfer, which determined by timeliness and accuracy of information flow, is a key factor to advancing system degree of order. Similarly, KC is the order parameter of knowledge system in which contains very-large scale mini-transfer activities, then the timeliness and accuracy of knowledge cooperation determine the macro statue of knowledge system. In a stable enterprise knowledge system, timeliness and accuracy of knowledge cooperation the two cannot have both. In a separate knowledge transfer process, one variable increase always at another variable decrease cost. Increase path and layer of knowledge transfer can effectively improve accuracy, but increase difficulty of searching path and delayed knowledge flow, as well as improving timeliness of knowledge transfer means accuracy cut down. Accordingly, in order to evaluation the order degree of enterprise knowledge system scientifically, this two-factor should be taken into account simultaneously.

Knowledge activities always adhered into a special social network. Knowledge acquisition and sharing can't do without activities among individuals. Social capital is realistic and potential resources embed in relationship network possessed by individual or social unit, and these resources certainly will affect knowledge activities based on individual interaction. Studies have shown that social capitals have significant

positive influence on knowledge acquisition/sharing in an enterprise. Conversely, knowledge activities enhance relations of individuals, get more trust from each other, and put forward the shared recognition. Thus it can conclude that intellectual capital have significant positive affection on social capital. The efficiency of knowledge cooperation commonly determined by timeliness and accuracy of knowledge flows. Intellectual capitals provide quality and quantity of knowledge object, and social capitals provide path and layer of knowledge flows, either of them affects knowledge workers to locate and find right knowledge in limited times, thus affect timeliness and accuracy of knowledge transfer. For an enterprise, at its different phase of knowledge system developing, intellectual and social capital have various influences on knowledge cooperation efficiency. Just as a learning curve, with increasing of intellectual and social capital, timeliness and accuracy of knowledge transfer goes better; and when this two-capital increased to a certain level, the cost of knowledge searching/identifying increased so fast that knowledge cooperation efficiency will goes bad [1].

The success of the organization is determined not only by the available resources, but, above all, by its intellectual ability. This ability reflects the peculiar properties of a particular organization, which are a condition for the success of solving certain tasks (problems) of its activity. Based on the approaches of psychology, four types of intellectual organizational abilities can be distinguished: convergent, divergent (creativity), learning ability and cognitive styles. Convergent capabilities reflect the effectiveness of information processing to obtain the right decisions in accordance with the requirements of the situation. Converged capabilities provide adaptive organizational capabilities. The abilities under consideration are expressed in three properties of organizational intelligence: 1. Level properties of intelligence associated with the achieved level of cognitive functions of the organization, i.e. awareness in a particular subject area, database, stock of knowledge. By using the Cattell classification, it is possible to distinguish crystallized organizational intelligence, which is the result of education, learning and various cultural influences, as well as fluid intelligence, which reflects the organization's ability to quickly and accurately process current information. 2. The combinatorial properties of organizational intelligence reflects the ability to identify relationships, relationships and patterns, a hundred allows you to combine various elements, knowledge, situations and thereby provides the possibility of analyzing reality and synthesizing new solutions. 3. The procedural properties of the intelligence of the organization are expressed in the nature of the dynamic processing of information, in the strategy of intellectual activity. However, the convergent abilities of the organization do not allow to really predict its possible intellectual successes in real conditions

Divergent abilities (creativity) reflect the organization's ability to generate diverse, non-standard, equally correct decisions in uncertain environmental conditions. As a criteria for the organization's creativ-

ity, one can consider a set of certain properties of intellectual activity, which apply to the organization with specific content: intellectual productivity, i.e. . the number of ideas formed by the organization for a certain period of time; originality, ability to create fundamentally new, patentable ideas, know-how, etc. ; ability to work in case of unexpected development of a situation and even to specially create such situations. At the same time, creativity should not be inadequate, fantastic, not feasible, which can lead to loss of funds and image of the organization.

Learning is an equally important type of organization's intellectual ability. With a broad interpretation, learning is the general ability of an organization to learn new knowledge and ways of working. In a narrower sense, learning reflects the increase in the effectiveness of the organization's intellectual activity under the influence of certain educational influences. Of interest is the approach of Chris Arjris [3], which showed that the ability to organizational learning ensures the success of the organization to accumulate experience and use it effectively, to detect and correct errors in a timely manner. Such organizations more efficiently perceive, analyze and use a variety of information, including in innovative activities. In modern conditions, such a type of organization's intellectual ability as its cognitive styles, which reflect the individual characteristics of the organization's intellectual activity and are expressed in four types of style properties of intelligence: information coding styles, cognitive styles, intellectual styles, epistemological styles, is becoming increasingly important. Using the development of psychologists, consider the content of these styles in relation to organizational intelligence [7].

Intangible resources and intellectual capital are essential pre-requisites for sustainable competitive advantage and long-run development. Management of intangible resources and management of intellectual capital are essential for competitiveness and convergence, both at the micro and macroeconomic level. The new economy requires new methods of measurement of both tangibles and intangibles. Well-designed indicators based on a coherent theoretical framework are like the words and the syntax of a language. It might help

open-minded managers understand how the relationships between people look like and how profit can be made in their company. Using intangible resources to create organizational value presents a significant challenge that has not yet been studied and published sufficiently in the literature.

References

1. Chen, Jianbin & Guo, Yanli & Xu, Kaibo. (2014). Value Added from Knowledge Collaboration: Convergence of Intellectual Capital and Social Capital. *International Journal of u- and e- Service, Science and Technology*. 7. 15-26. 10.14257/ijunesst.2014.7.2.02.
2. Derviş, K. (2012). Convergence, Interdependence, and Divergence. *Finance & Development*. Vol. 49, No. 3: 10-14.
3. Efthymios P. Pournaras. Convergence in Solow-Swan Model & Stylized Facts <http://users.uoa.gr/~mpournaras/solow-swan-model.html>
4. Jarco, D. (2018). Testing and measurement of economic convergence: A review of some recent developments. *International Entrepreneurship Przedsiębiorczość Międzynarodowa*, 4(2), 9-29. <https://doi.org/10.15678/PM.2018.0402.01>
5. Minako, V.F., Shuvaev A.V., Lobanov O.S. (2018). Effect of digital convergence in the economy. *Proceedings of St. Petersburg State University of Economics*, Vol. 2 (110): 12-18.
6. Polozhentseva Yu.S., Vertakova Yu.V., Samokhvalova M.S. (2018). Evaluation of the inequality of the economic space of regions based on the convergence and divergence. *Proceedings of the Southwest State University. Series: Economics, Sociology and Management*, vol. 8, no. 3 (28), pp. 53–63 (in Russ.).
7. Zakirov R.Sh. (2008). Education is the Basis of Intellectual Capital. *Modern high school: innovative aspect*. Vol. 1: 131-139
8. Zhang, Xiaobei and Li, Haizheng and Wang, Xiaojun and Fleisher, Belton, *Human Capital and the Economic Convergence Mechanism: Evidence from China* (March 2019). IZA Discussion Paper. No. 12224. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3390213>

STATE AND PROSPECTS OF SMALL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF SOCIO-ECONOMIC STABILIZATION IN UKRAINE**Koliadenko D.***Candidate of Economic Sciences
Vinnytsia National Agrarian University
Vinnytsia***Abstract**

The article summarizes the positive and negative aspects of small business development in Ukraine, it is determined that the number of small businesses (including per 10 thousand population), the number of employees employed in small business, as well as the quality indicators of small business in Ukraine significantly lags behind European small business.

According to statistics in Ukraine and in the regions, the current state of small business development does not meet the capabilities and needs of the Ukrainian economy. Significant adjustments were made to the development of small business by events in the Crimea and Donbas with severe unpredictable consequences. It is stated that entrepreneurs will be engaged in entrepreneurial activity only in those industries where there is less risk and there is an opportunity to receive higher profits. The main reasons that hinder entrepreneurship development for a long time are identified.

The role and place of a kind of small business in the countryside - farming, which is developing quite stably, with prospects for development. It is noted that the stabilization of the socio-economic situation in the country is a crucial factor for further effective development of small business.

Keywords: entrepreneurship, agro-industrial complex, socio-economic development, small enterprises, region, stabilization.

Problem statement. A significant part of the output is based on the expansion and development of economic activity in the field of entrepreneurship, both in the world economy and, of course, in some countries, such as Ukraine. At the same time, entrepreneurship is a regional phenomenon, a significant component of which is small farms. The conditions for the development of small business differ significantly in different regions, due to the resources available on the ground, the attitude of certain leaders, government officials to small business, as well as norms and regional laws aimed at supporting it. This, as well as the specifics of the regional-sectoral structure of entrepreneurship makes it possible to rank the regions of Ukraine according to the level of development of small business and predict the prospects for its further changes and stabilization, taking into account specific regional features and conditions.

Analysis of recent research and publications. The question of the state and prospects of small business development and the conditions of changes in socio-economic relations a large number of scientists, practitioners and stakeholders have been studying for a long time and the basic principles of both theoretical and practical have been studied thoroughly in recent decades. Scientists, starting with such researchers as M. Weber, P. Drucker, and J. Schumpeter, can be included in the cohort of prominent scientists who have worked on this topic. K. McConnell, I. Buleev, Z. Varnaliy, L. Vorotina, V. Lyashenko, S. Mocherny, J. Nevmerzhytsky, A. Podderogin, N. S. Popovenko, J. Sytnyk to modern scientists: Bebko O. M. [11], Captain V. O. [8], Krisak A. A. [6], Musyatovska O. S. [6], Shapovalova O. M. [10], Shtymak I.V. [2]. We would like to pay special attention to scientists of the Vinnytsia region, including Vinnytsia NAU: Kaletnik G. M. [3, 9], Goncharuk I. V. [3], Dyuk A. A., Ushkalenko I. M. and other famous scientists; however, the changes taking

place in the world, individual countries and territories make quite significant adjustments that require adjustment in research, especially in the field of regional socio-economic development.

The purpose of the article. The purpose of our study is to study the current state and identify prospects for small business development in modern Ukraine, taking into account socio-economic characteristics, stabilization processes and regional changes.

Presentation of the main material of the research. According to the standard definition, entrepreneurship is an independent, proactive, systematic, at your own risk economic activity in order to achieve economic and social results and profit [1], the most common type of entrepreneurship is small business, especially a large proportion of such enterprises concentrated in Ukraine. The analysis of definitions of small business allowed to characterize it as a special type of economic behavior, the subjects of which combine two main generalizing qualitative characteristics - combining in one person the owner and the immediate head of the firm, as well as innovative nature and increased economic risk at all stages, business activities.

Under the current conditions, business entities, in particular small ones, should additionally include "unofficial" holders of entrepreneurial status, subjects of certain types of household activities, farm owners and workers in personal farms engaged in small-scale activities. Accordingly, their activities should be regulated within the implementation of state policy to support small business, but at the same time the fundamental difference between the main purpose of commercial and non-commercial organizations in the field of small business requires the introduction of different basic principles of their regulation [2].

Small business, which, in addition to small businesses and small farms, includes natural persons-entrepreneurs, today is the locomotive of the entire business

sector, helping to accelerate transformation processes and intensify business activity. As the authors emphasize [3, p. 255-256], farming is a form of entrepreneurial activity of citizens with the creation of a legal entity who have expressed a desire to produce marketable agricultural products, engage in their processing and sale in order to make a profit on land provided to them for farming in accordance with the law.

Consider the main indicators of small business development in Ukraine and its regions.

The total number of small businesses at the beginning of 2019 was 339.4 thousand units, which is 5.0% less than in 2010 (Fig. 1).

Against the background of the general rate of change in the number of business entities, the rate of change in the number of individual entrepreneurs clearly repeats the general changes in the dynamics of their formation. As for the number of small enterprises, it decreased slightly (by 5.0%), but for the entire observation period the fluctuations are not significant.

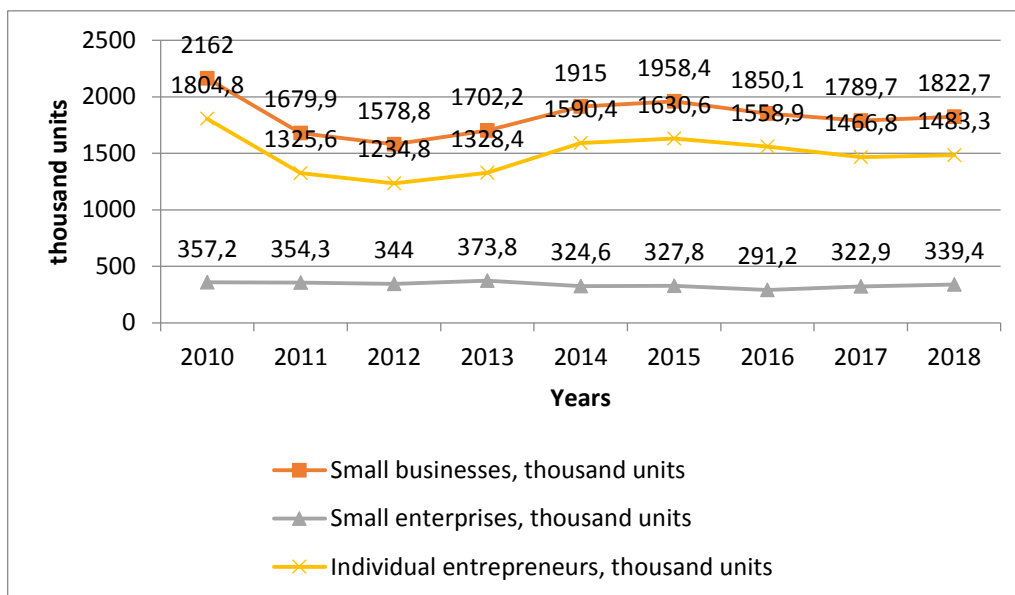


Fig. 1. Dynamics of the number of small businesses in Ukraine in 2010-2018 *

* Calculated by the author for [4].

According to the main indicators of small business enterprises, it can be argued that there are positive changes in the development of this sector of the economy, the growth of its role in solving employment

problems and increasing incomes, intensification of business activity in the country (Table 1).

Table 1
Main indicators of small business development in Ukraine *

Indicator	years									2018 to 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹	2018 ¹	
Number of small enterprises, units	357241	354283	344048	373809	324598	327814	291154	322920	339374	95,0
Farms, units	41524	40965	34035	34168	33084	32303	33682	34137	34502	83,1
For 10 thousand people, units.	78	77	76	82	76	77	68	76	80	102,6
Average annual number of employees, thousand people	2043,7	2011,8	1951,6	1891,8	1583,0	1466,3	1505,9	1562,4	1553,8	76,0
including in the agricultural sector	805,9	728,8	749,3	633,7	607,5	568,5	562,3	554,5	540,5	62,6
Volume of sold products at current prices, UAH million	568267,1	607782,4	67266,4	670258,5	705000,5	937112,8	1177385,2	1482000,7	1766150,4	310,8

¹ Data are given without taking into account the results of banks, budgetary institutions, the temporarily occupied territory of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol and part of the temporarily occupied territories in Donetsk and Luhansk regions.

* Compiled for: [4 and 5]

Given the situation that has developed since 2014, it can be argued that until 2015, small business developed at a slow pace, but with improvement, and in 2016-2017 the pace of development slowed down somewhat.

In 2018, 339.4 thousand small businesses (including 34.5 thousand operating farms) were registered in Ukraine, 1483.3 thousand individuals - business entities.

Our research on the development of domestic small businesses shows that during the period 1991-2010, their total number at the stage of market transformations in Ukraine has almost tripled. The average annual increase in the total number of small businesses during this period was 22.4%. The number of small businesses per 10,000 population in 2010 was 70 units, which is 3.7 times more than in 1991. The density of small businesses varies in the regions of Ukraine. For example, in Vinnytsia oblast in 2010 it was 44 units, which is 26 units lower than the average Ukrainian value, as a result of which the region lags significantly behind some neighboring regions and oblasts. In Odessa oblast the number of enterprises per 10 thousand population was 88 units, in Kharkiv oblast - 79, in Lviv oblast - 73; Zaporozhye region - 70.

In 2010, 287.2 thousand small businesses were registered in Ukraine (including 41.5 thousand operating farms), 1539.3 thousand individuals - business entities.

In 2010, 2,145.7 thousand people were employed

at small businesses, which is slightly less than in the previous year (by 3.7%). In 2010, these enterprises produced products and provided services worth almost UAH 484 billion, which is 4.8% more than in the previous year.

During the studied 2010-2018, the growth rate of the number of enterprises decreased, the number of employees decreased sharply (by 24%), and in the agricultural sector - by 37.4%. It is difficult to talk about changes in the volume of products sold by small enterprises, because the prices at which it is calculated change dramatically by year, by industry, by the variety and quality of products and so on. Changes in individual regions in recent years will be shown below.

Entrepreneurship development in Ukraine is characterized by a significant level of regional differentiation. If in 2010 of the total number of small enterprises about 50% were concentrated only in six regions of Ukraine: Kyiv (16.1%), Dnipropetrovsk (8.2%), Kharkiv (6.2%), Lviv (5, 7%) oblasts and the Autonomous Republic of Crimea (5.1%), 45% of employees of all small enterprises worked at small enterprises of these regions, then in 2018 from the total number of small enterprises about 53.3% were concentrated in only five regions of Ukraine: Kyiv (25.9%), Dnipropetrovsk (6.8%), Odessa (7.0%), Kharkiv (6.5%), Kyiv (5.6%) regions (Fig. 2) . 54.1% of employees of all small enterprises work in small enterprises of these regions.

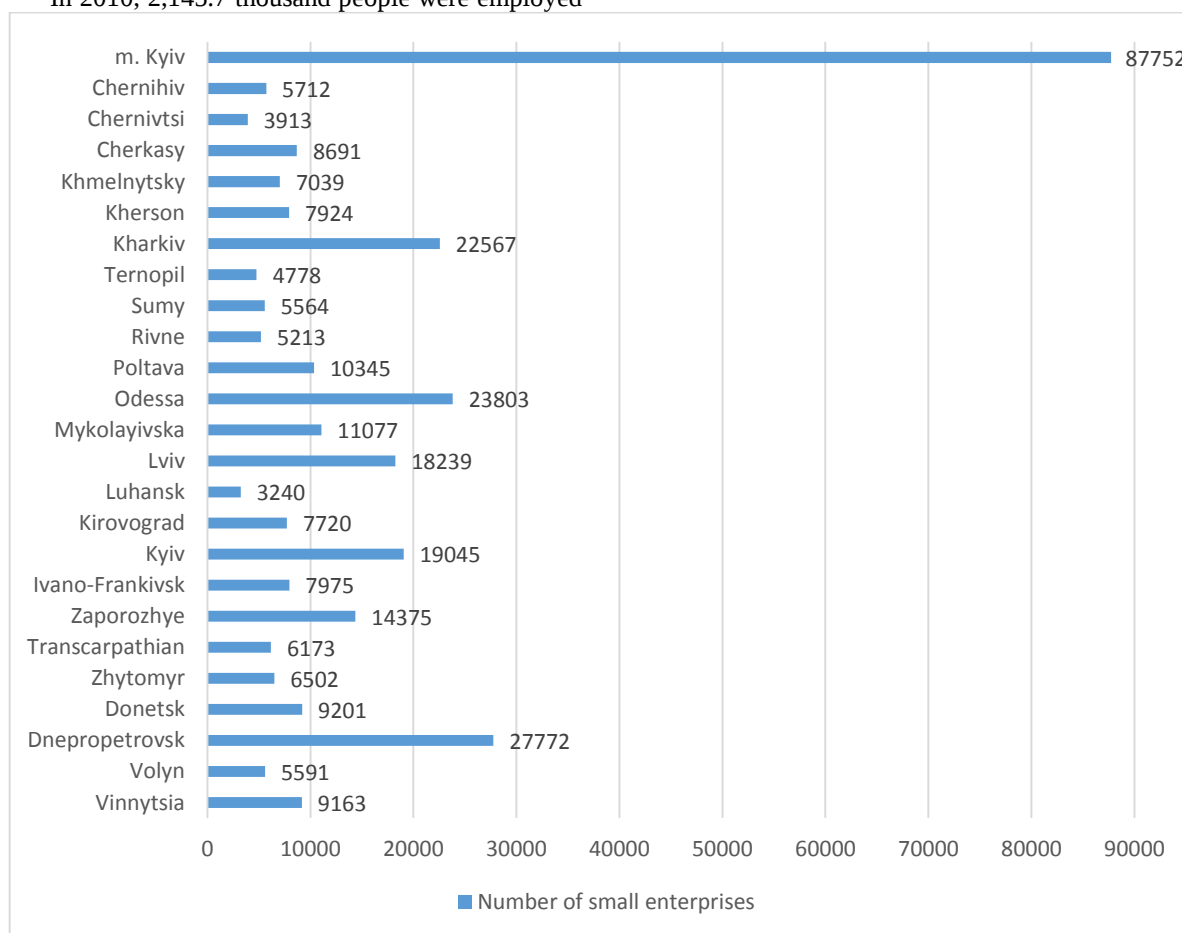


Fig. 2. Number of small enterprises by regions of Ukraine in 2018 *

* Created by the author for [5]

To assess the development of small business, the indicator of the number of registered small enterprises per 10 thousand inhabitants is used. According to world standards, in order to have a significant impact on the socio-economic situation, only stably functioning small enterprises should be at least 25-30 per 10 thousand inhabitants. As can be seen from Fig. 3, not in all oblasts

of Ukraine this indicator corresponds to the recommended norm, based on this, and the development indicators of some regions are low and inefficient, in particular Luhansk (15), Donetsk (22) oblasts of Ukraine, which is explained by known reasons.

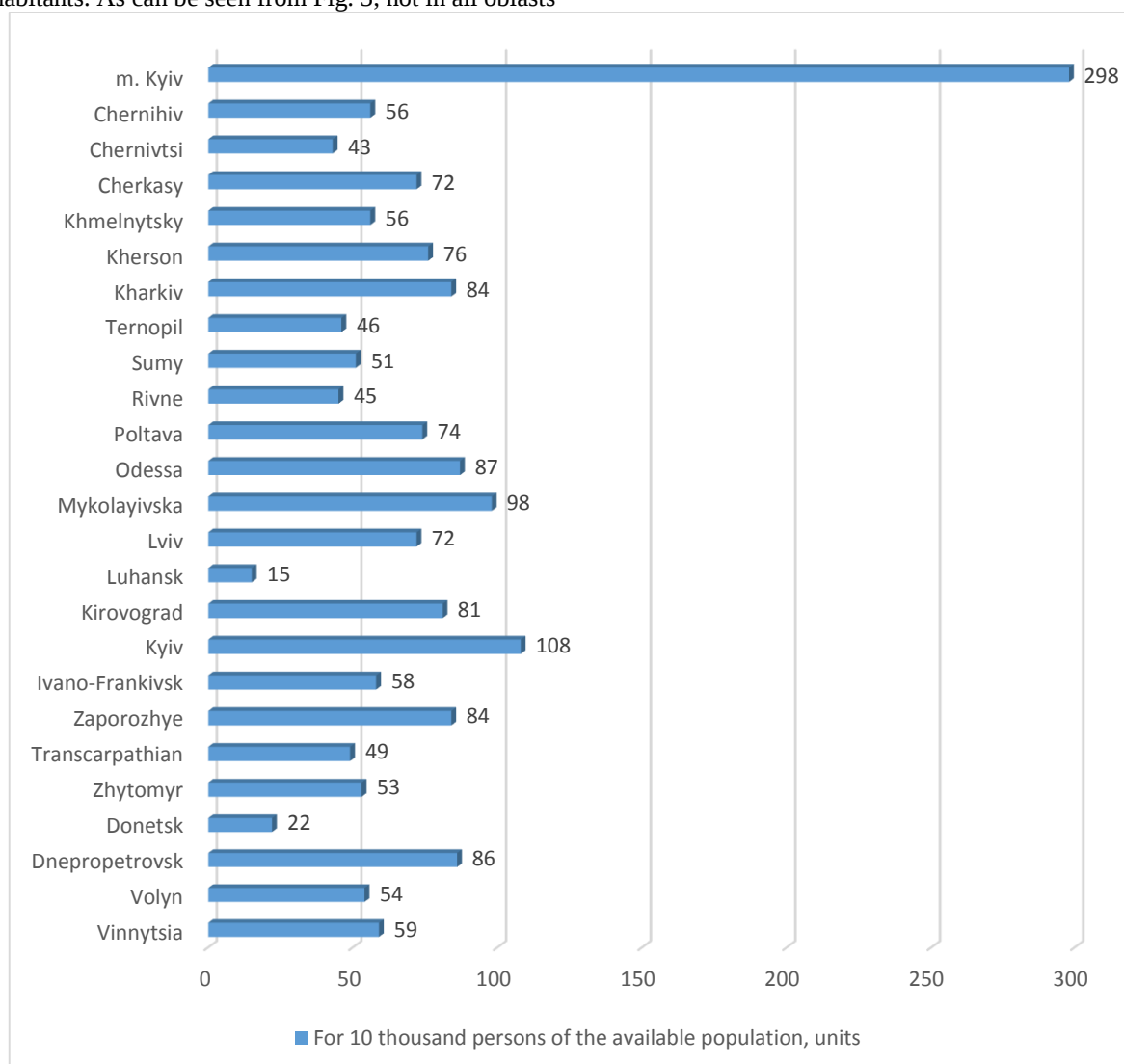


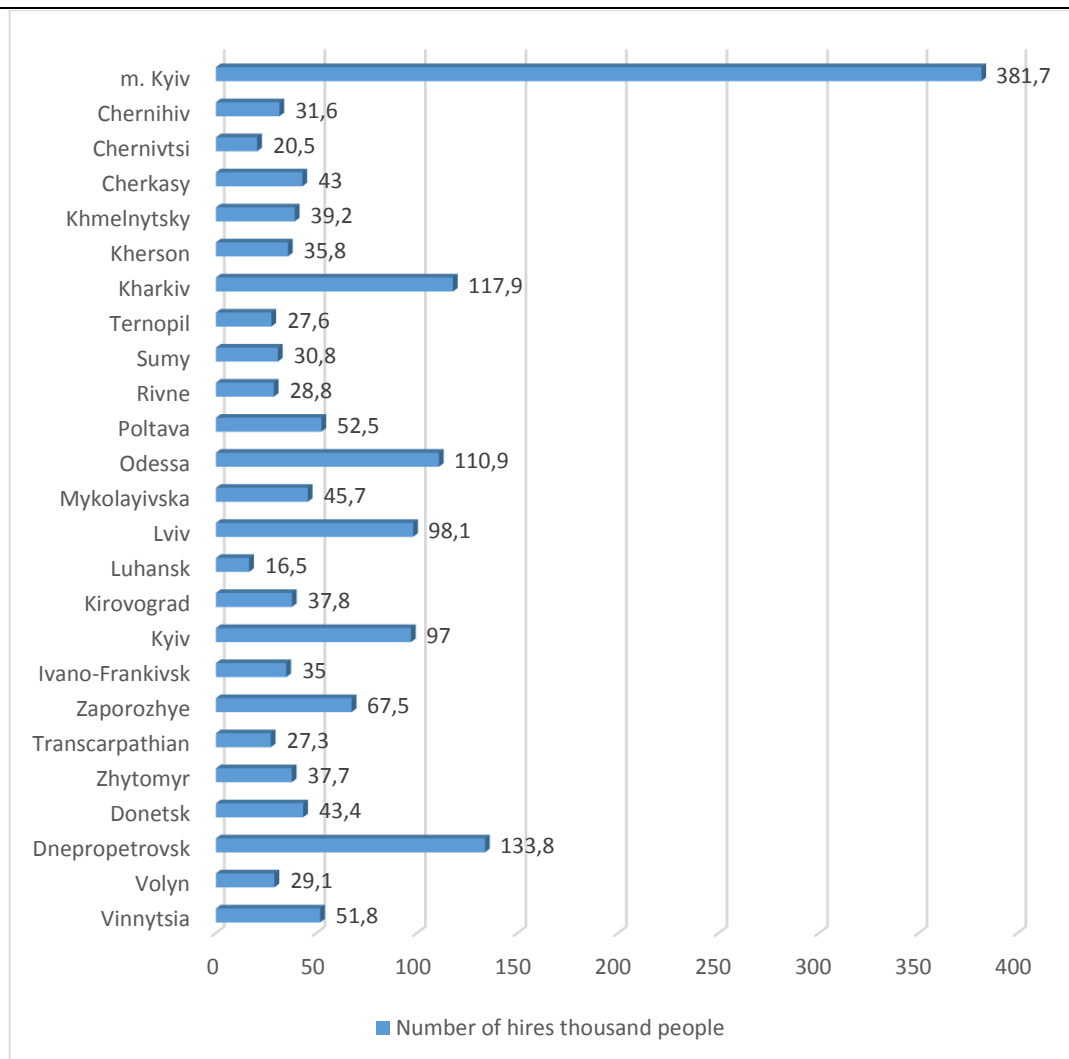
Fig. 3. Number of small enterprises by regions of Ukraine in 2018, per 10 thousand people of the current population *

* Created by the author for [5]

Many scientists, including Ukrainian, characterizing the provision of farms with labor, pay attention to such an indicator as personnel. In particular [6], he emphasizes: "another important problem is personnel. It is often said that an entrepreneur must be born. It is difficult to deny this, but we must take into account the fact that they also need to acquire a significant amount of knowledge: after all, they teach, say, "born" musicians, scientists, athletes. There is no reason to believe that entrepreneurs need to be approached with a different

measure. Meanwhile, business training is far from the best".

Quantitative indicators are often used to characterize staffing. One of them is a significant indicator of the number of employees and hired workers. In fig. Figures 4 and 5 show data on these indicators for individual regions of Ukraine, which confirms the distribution of employment in accordance with the number of small enterprises in specific regions.



*Fig. 4. Number of employees, thousand people **

** Created by the author for [5]*

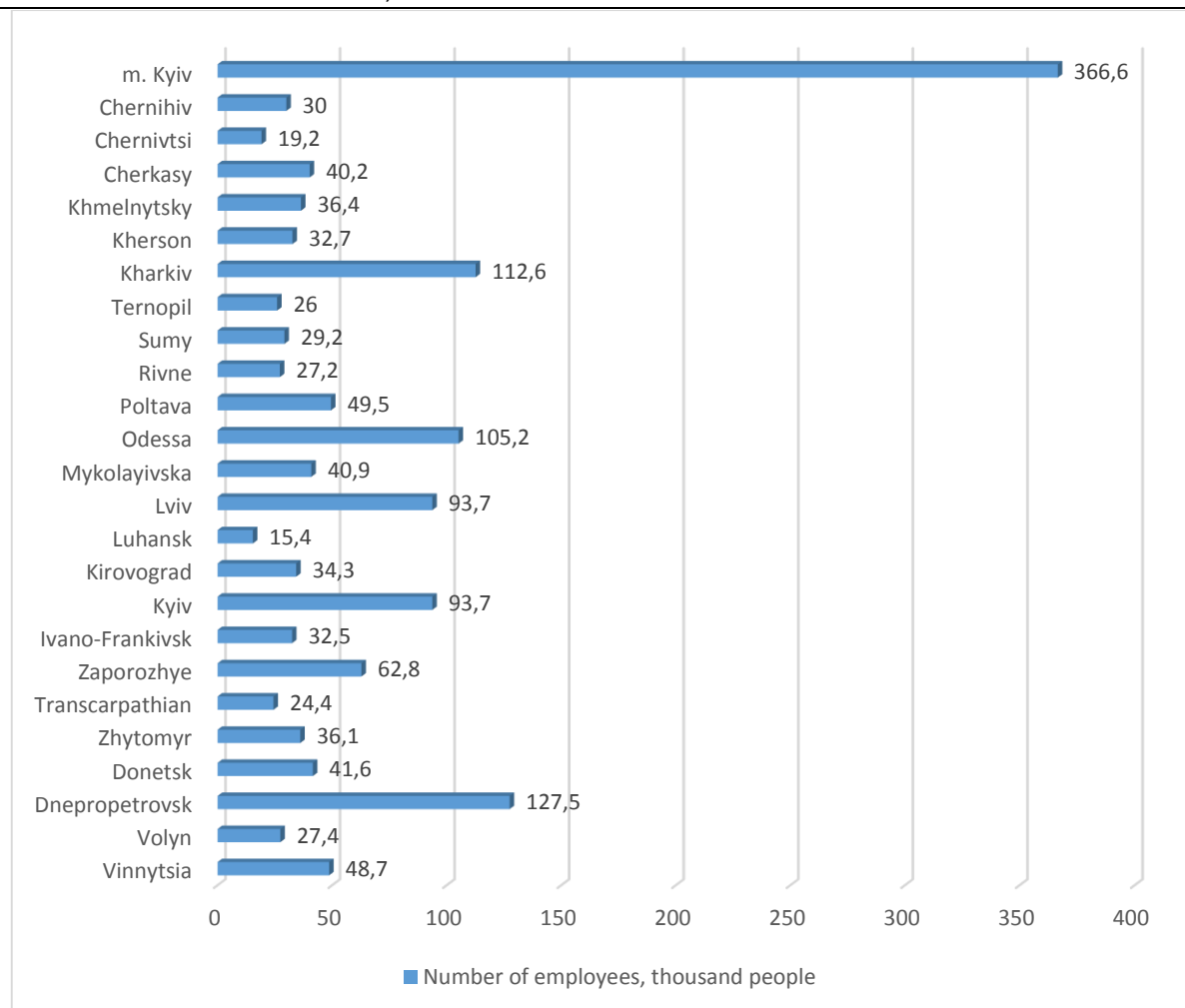


Fig. 5. Number of employees, thousand people *
* Created by the author for [5]

The same trend persists in the volume of sold products (goods, services) in the regions of Ukraine, as shown in Fig. 6. The same 5 regions produce in 2018 62.4% of the volume of production, and the city of Kyiv accounts for 34.1% of the total.

It is obvious that there is a close connection between the number of small enterprises in the region and the volume of products, goods and services provided in the same regions, which is clearly shown in Fig. 7.

However, it should be noted that despite the general trend of increasing the number of small enterprises in the dynamics over the period under review, in some regions the situation is characterized by the suspension of entrepreneurial initiative, mainly due to increasing global crisis processes and increasing negative effects on business activity in the territory, and since 2014 this trend is greatly influenced by military events in the Donbass.

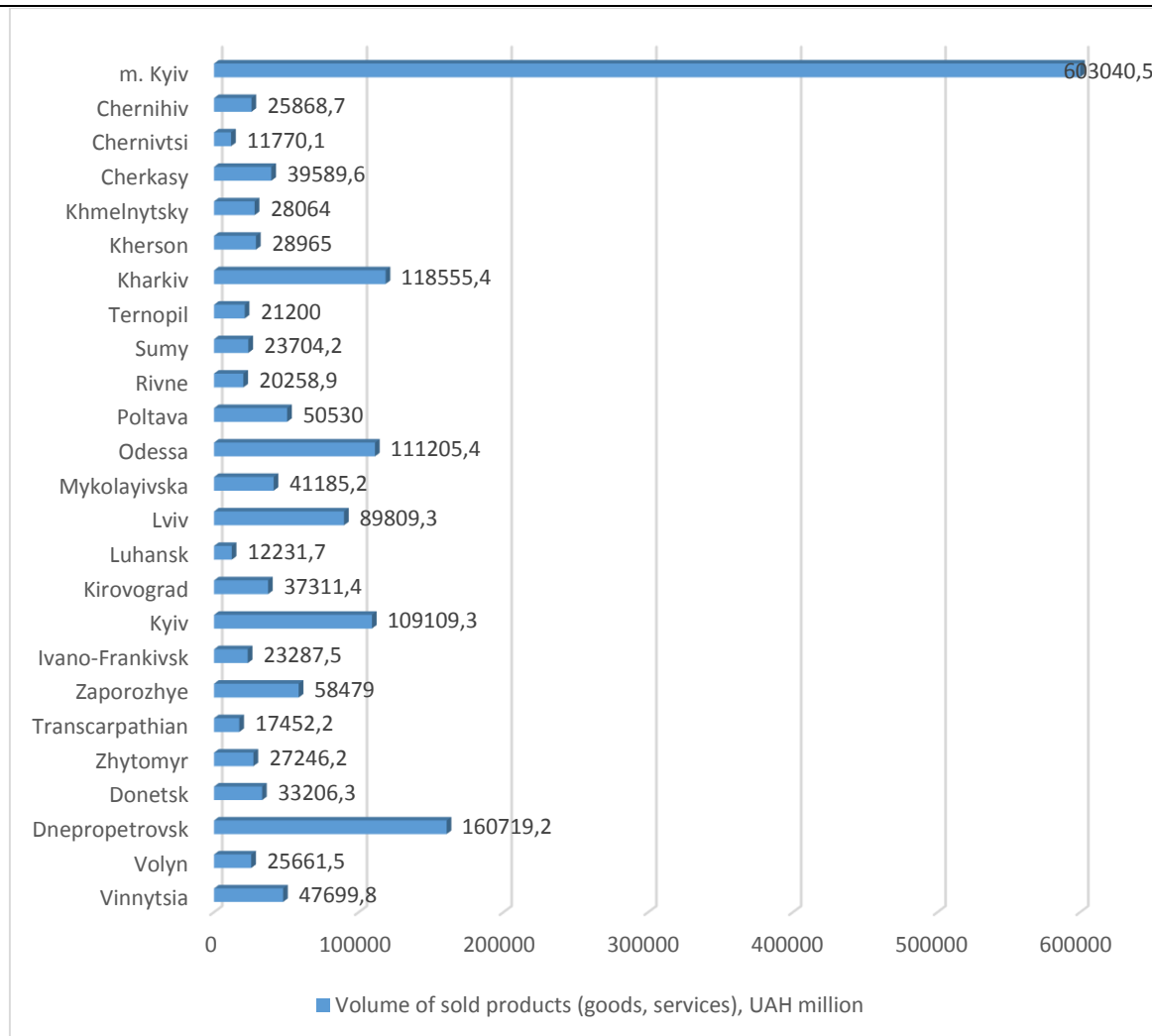


Fig. 6. Volume of sold products (goods, services), UAH million *

* Created by the author for [5]

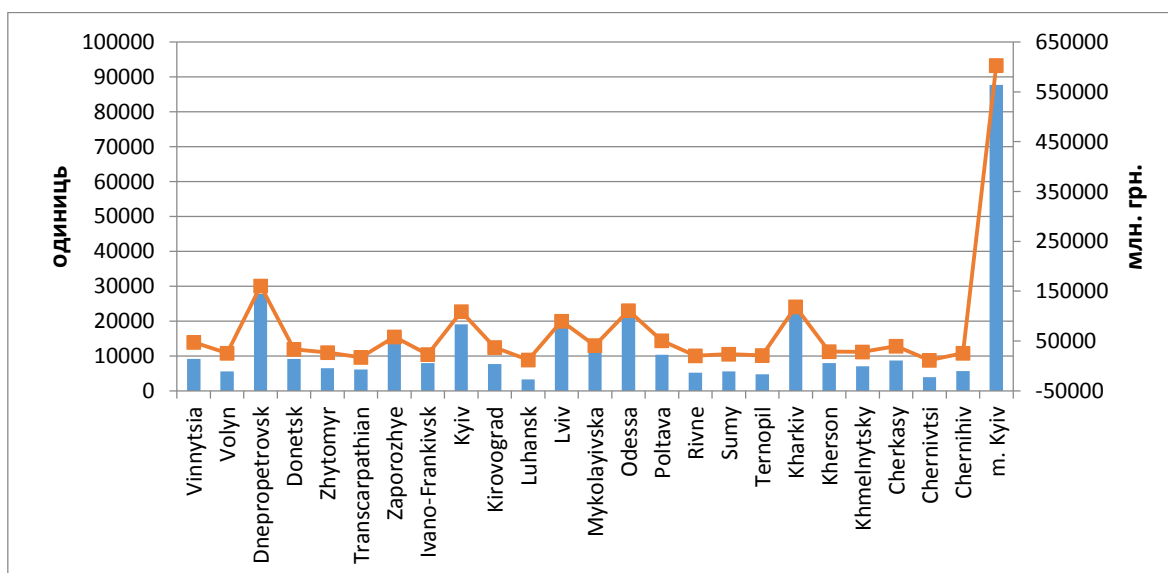


Fig. 7. Dependence of the volume of sold products (goods, services) on the number of small enterprises in the regions of Ukraine *

* Created by the author for [5]

As can be seen from previous studies, in 8 years the number of small enterprises in Ukraine has decreased by 5.0%, but for some time the country has to

live with new challenges, so consider the dynamics of changes in key indicators in such conditions (Table 2).

Over the last 3 years, the total number of small enterprises has increased by 16.6%. Moreover, if at the beginning of economic reform (1991-2010) there was a mostly active formation of new trade enterprises, the current situation is characterized by the emergence of

new transport enterprises, enterprises in real estate, hotel and restaurant business, education, health and others. Along with wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles (26.6%) the largest share is occupied by enterprises - business entities of agriculture, forestry and fisheries (14.2%).

Table 2

Number of small enterprises by type of economic activity
(as a percentage of the total number of enterprises) *

	2016		2017		2018	
Total	291154	95,0	322920	95,5	339374	95,4
including						
agriculture, forestry and fisheries	42477	94,4	47714	95,2	48183	95,4
industry	33695	87,4	37066	88,2	39322	88,5
construction	23565	96,3	26673	97,1	28719	97,1
wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles	79432	96,7	86572	96,7	90432	96,6
transport, warehousing, postal and courier activities	12594	91,8	14140	92,7	14939	92,9
temporary accommodation and catering	6300	96,3	7022	96,4	7272	96,5
information and telecommunications	11595	97,2	13083	97,5	14175	97,7
financial and insurance activities	3530	93,3	3736	93,8	3790	93,4
real estate transactions	30486	98,6	33673	98,9	35902	98,8
professional, scientific and technical activities	24304	97,8	26884	98,0	28150	98,1
activities in the field of administrative and support services	12926	93,7	15107	94,8	16444	95,1
education	1803	97,2	2047	97,6	2263	97,6
health care and social assistance	3652	92,8	4011	93,3	4431	81,6
art, sports, entertainment and recreation	1591	93,3	1816	94,3	2031	95,1
provision of other types of services	3204	98,6	3376	98,9	3321	98,9

Compiled by the author for: [7]

By industry, small enterprises are mainly concentrated in real estate transactions - 98.8%, professional, scientific and technical activities - 98.1%, information and telecommunications - 97.7%, education - 97.6%, construction - 97.1% of the total number of enterprises. Table 2 shows data on the number of small enterprises by type of economic activity as a percentage of the total number of registered enterprises.

These tables show that the smallest number of registered small enterprises is concentrated in the field of health care and social assistance - 81.6% and industry - 88.5%. This is due to government underfunding of this sector of the economy and the refusal of banks to provide loans to such enterprises due to the high risk of non-repayment of these loans.

Despite this, the general parameters of small business development do not meet the capabilities and needs of the Ukrainian economy. In terms of the number of small enterprises (including per 10,000 population), the contribution of small businesses to total production, the number of employees and other indicators, Ukraine still lags far behind the developed countries. The main reason, according to most researchers, is the low level of processing and high resource consumption of production; outdated fleet and high cost of imported equipment. All this leads to the lack of opportunity to establish profitable production and profitably sell products.

In 2018, compared to 2010, the decrease in the number of small enterprises led to a decrease in employment in the agro-industrial sector by 16.9%, there was also a decrease in the number of employees by

32.9%. In general, in 2018 the number of employees in small enterprises decreased in all regions of Ukraine compared to the previous year.

Thus, as he researches in his work [8], it is expedient to generalize that in modern economic conditions the development and stimulation of small business in Ukraine should become one of the priorities of state economic policy, as small business is one of the most important factors in employment and welfare. .

As noted in [9], "the agricultural sector of the Ukrainian economy is a reliable foundation for food security of the state, the basis for expanding its export potential, a source of domestic demand for agricultural products and food". It is obvious that the agricultural sector of Ukraine plays a decisive role in ensuring food security of society, which is one of the main conditions for the stability and independence of the state. The stability of its development depends on the effectiveness of new organizational and legal structures in the agricultural sector of the economy, which requires the development of such theoretical, methodological and practical provisions that would be aimed primarily at increasing the production of competitive agricultural products.

Therefore, the further formation and development of entrepreneurship in agriculture, as a structural element of a market economy, acquires special significance. Entrepreneurial structures include business entities, in particular, personal subsidiary farms of citizens, peasant (farmer) farms, collective agricultural enterprises (peasant unions, cooperatives, joint-stock associations), private lease formations, state enterprises. The

experience of market economy development in the agricultural sector of Ukraine shows that at this stage small business is quite common in number and the largest contribution to the production of agricultural products (73%) [10, p. 13], in turn, the share of agricultural GDP in total GDP over the past 3 years is within 25%.

In the agricultural sector, small business is mediated by the following prerequisites and factors: the role and objectives of the agri-food sector of Ukraine in the short and long term; state policy to support the development of small agribusiness in a transitional economy; financial and economic, property and social condition of agro-food enterprises; features of the development of market relations in the current conditions; high unemployment in the agricultural sector of the economy and high levels of hidden unemployment in the food and processing industries; sectoral specifics of production and economic activity of business structures in the agricultural and processing spheres of agro-industrial complex; prospects of structural restructuring of the agro-industrial complex in the context of transformation of land, property and other economic relations [2].

The problem of employment in small enterprises in the agricultural sector is one of the key ones. In recent years, there has been a decline in employment in small agricultural businesses, due to low wages and inadequate working conditions in this area of the national economy. The real unemployment rate in small enterprises is difficult to calculate, because enterprises hire or do not hire, but this figure among the rural population (according to the ILO methodology) averages 9.7-9.9%, and over the years has a steady trend towards growth, for example, in 2010 it was 7.1%, in 2013 - 7.3, and in 2014 - 9.5%.

Statistics show that the greatest activity in the field of employment in small agricultural enterprises is characterized by 2013, after which there was actually a so-called "reversal" of the trend towards reducing the number of workers in this field. The significant decrease in this indicator is explained, first of all, by the crisis processes in the entire economic system of Ukraine caused by the occupation of Crimea and part of Donbass. It is obvious that the deterioration of employment in small enterprises of the agro-industrial sector of the economy is due to extremely unsatisfactory working conditions and low wages, although in general for the period 2016-2018 there is some improvement in the economic situation of workers in this area.

Every year, the wages of workers in this area are growing, due to good yields and rising costs of agricultural products in food markets, but its level is clearly insufficient to ensure the progressive growth of the agricultural sector. Titanic efforts by agricultural workers often do not produce the expected effect due to the high risk of partial or complete crop loss due to adverse weather conditions, so the rural population increasingly chooses activities that provide a stable income. It should be noted that the average monthly wage in agriculture in recent years is 5.7-6.2 thousand UAH (82.0% of the national average), which does not meet the basic needs of workers in this field.

Trends in small business development in Ukraine,

especially in the last 5 years, are directly affected by the negative dynamics of key macroeconomic indicators, primarily limited demand and the crisis in the domestic market.

As noted in [9], it is known from practice that the development of the agricultural sector of the economy and rural areas could take place under different scenarios, each of which has a special institutional nature and strategic goal:

1-st - strengthening the commercialization of agricultural production, accompanied by the spread of large economic formations - agricultural holdings with their low social and environmental responsibility; conservation of underdeveloped rural economy and rural development institutions. In this scenario, the process of depopulation of the village and the degradation of all its other potentials, which, unfortunately, today we see to a large extent in the domestic agricultural complex, where large agricultural enterprises are monopolized and due to deepening crises of various kinds of rural depopulation, and in some cases irreversible. Agriculture emerged as a raw material, export-oriented segment of the national economy, and ensuring national food security, especially for livestock products, is entrusted to small - non-commodity farms [9];

2-nd - strengthening state support for agricultural development and social infrastructure; implementation of certain socio-economic and environmental measures, as well as diversification of the rural economy in the absence of real mechanisms and financial sources for their implementation. This will help to improve the financial situation and living conditions of the rural population, but will not solve the problems of employment, environmental safety of management and housing, the gradual development of rural communities. Here the role of the state is increasingly relevant from the standpoint of its implementation of systemic support measures in the segment of promoting the development of a transparent competitive environment of agribusiness, as well as supporting its small forms in the context of increasing rural employment [9];

3-rd - creating conditions for the development of rural areas, rural, settlement communities as a driving force for building social relations, which involves the development and implementation of local development strategies based on the rational use of local resources, the formation of competitive diversified and diversified agriculture, the creation of rural service cooperatives, rural agricultural clusters by increasing human and social capital, developing partnerships between the state, business and communities. This will reform the management system, increase the initiative and responsibility of rural communities, increase the income of the rural population and the availability of basic services, normalize the demographic situation in rural areas. In the given and other context of assessments of the institutional field of realization of the potential of the agricultural sector of Ukraine and the region, it should be noted that our country has adopted many program documents, which, unfortunately, did not give the desired effect. market conditions [9].

According to the authors [6], an extremely important problem for small business, which we did not

have time to cover, is the logistical support of small enterprises, which is carried out insufficiently and in a timely manner. There are no machines, equipment, devices intended for small enterprises and taking into account their specifics. Small businesses have limited access to high technology because their purchase requires significant one-time financial costs. An important direction in the development of the material and technical base of small business as a basis for production growth can be an appropriate government policy of accelerated depreciation.

Despite the current positive trends that have been gaining momentum in recent years, the results of the analysis of the state of small business in Ukraine show that significant changes in the development of this sector of the economy have not yet taken place. Among the main reasons that hinder its development for a long time and to this day, we can name the following [11, p. 55]:

- lack of an effective mechanism for implementing state policy to support small business;
- lack of proper regulatory and legal support for the development of small business in general;
- limited or complete lack of material and financial resources;
- imperfection of mechanisms of accounting and statistical reporting of small business, system of training and retraining for business, limited information and consulting support.

A number of difficult problems are related to the social protection of entrepreneurial activity. It is known that based on the distribution of public funds, the system of social guarantees and social security, which previously operated, in the current period was virtually undermined. It is necessary to build this system anew in relation to the whole society, and in relation to entrepreneurs - a new social stratum - even more so [6]. As we mentioned above, it is necessary to take measures to find a social component of development that is primarily human-oriented and would be aimed at maintaining the stability of social and cultural systems, especially in rural areas, where a large number of small (especially farmers) farms.

The decline in household incomes leads to a significant deterioration in the consumption structure. Revenues are used mainly for the purchase of basic necessities, primarily food and utilities. The same goes for small businesses. If before it had a certain accumulation, then after the first stage of the reform it was forced to work mainly for consumption. Producing products with a long production cycle, including knowledge-intensive, has become not even inefficient, but simply destructive. Serious negative structural changes in small business have begun. If the current processes continue and do not encounter opposition in the form of social guarantees for small business, its very existence is in doubt [6].

As a result of ignoring the interests of small business, the number of employees increases, and the number of self-employed population is constantly declining. These processes negatively affect the social activity of citizens, and therefore, suppresses the willingness and ability of the population to pursue specific interests

associated with the active activities of an independent business entity. Therefore, in order to implement an effective mechanism to support small business in Ukraine, it is necessary, first of all, to take certain steps to democratize market relations and alleviate social tensions in society. It is necessary that the interests of small entrepreneurs are protected not only by government agencies, but also by individual organizations created to lobby the business community, whose opinion would be important in state decision-making, especially in matters of tax payments and contributions to funds [6].

Conclusions. Summarizing the positive and negative aspects of small business development in Ukraine, it can be noted that according to quantitative estimates, the development of this sector of the economy is almost in line with European indicators. However, in terms of the number of small enterprises (including per 10,000 population), the number of employees employed in small businesses, as well as in terms of quality indicators, domestic small business lags far behind European small businesses. In particular, in terms of product quality, contribution to the development of the national economy, the level of labor productivity, the availability of economically viable jobs and social guarantees, etc., small business in Ukraine lags far behind small businesses in developed countries.

According to statistics for Ukraine and the regions, the current state of small business development does not meet the capabilities and needs of the Ukrainian economy. The predominant focus of small businesses on highly profitable areas of trade and mediation is explained by the fact that small businesses are developing in Ukraine against the background of an unfavorable investment climate, which makes long-term production investments unprofitable. Significant adjustments have been made to the development of small business by events in the Crimea and Donbas, the consequences of which are significant now and will be felt for a long time. It is clear that entrepreneurs will engage in entrepreneurial activity only in those industries where there is less risk and there is an opportunity to earn higher profits.

It is also important to conclude that the type of small business in the countryside - farming - is developing quite stably, with prospects for development. It is worth noting that the most important factor for further effective development of small business is the stabilization of the socio-economic situation in the country.

References

1. Economic Code of Ukraine. Article 42. available at: https://urist-ua.net/кодекси/господарський_кодекс_України/ (viewed on May 24, 2020).
2. Shtymak I.V. Analysis of small business. available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2009_142_2/09siw.pdf (viewed on May 25, 2020).
3. Kaletnik G.M., Goncharuk I.V. (2020), Agrarian policy and land relations: a textbook. Vinnytsia. VNAU.

4. State Statistics Service of Ukraine, 1998-2019 available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm (viewed on May 26, 2020).

5. Agriculture of Ukraine. Statistical collection. Kiev. 2018. available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publi-cat/kat_u/2018/zb/09/zb_sg2017_pdf.pdf (viewed on May 26, 2020).

6. Krysak A.A., Musyatovska O.S. (2018), Problems and prospects of small business development in Ukraine. Economy and State, available at: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf (viewed on May 27, 2020).

7. Statistical collection. Business activities, available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size.htm (viewed on May 29, 2020).

8. Captain V.O. (2017), Development of small

business in the context of solving the problem of employment in Ukraine. Innovative solutions in modern science.

9. Kaletnik G.M. (2015), Strategic and institutional principles of effective use of the potential of the agricultural sector of the economy. Economics, finance, management: current issues of science and practice.

10. Shapovalova I.O. (2004), Formation and effectiveness of small business development in rural areas in the region. Author's ref. Candidate of Dissertation econ. Science: special. 08.07.02 - economics of agriculture and agro-industrial complex. Mykolaiv. state agrarian. un-t. Mykolaiv.

11. Bebko O.M. (2008), Strategy for diversification of rural residents. State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship.

ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ДОСТАТОЧНОСТИ СОБСТВЕННЫХ СРЕДСТВ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ

Михасева А.Е.,

*студент Финансовый университет
при правительстве РФ*

Ермакова М.Н.

*Научный руководитель
Финансовый университет при правительстве РФ
Москва, Россия*

APPROACHES TO ASSESSING THE ADEQUACY OF OWN FUNDS TO ENSURE FINANCIAL STABILITY

Mikhaseva A.,

*Financial University under the Government
of the Russian Federation*

Ermakova M.

*Scientific adviser
Doctor of Philosophy (Economics),
Financial University under the Government
of the Russian Federation*

Аннотация

В статье рассматриваются различные подходы к оценке обеспеченности оборотных активов собственным капиталом. Сравниваются существующие методики, раскрываются особенности применения каждой из них на практике. Апробация методик на публичной отчетности российской компании, выявление преимуществ и ограничений в использовании различных подходов к оценке финансовой устойчивости организации.

Abstract

The article discusses various approaches to assessing the security of current assets with equity. The existing methods are compared, and the features of applying each of them in practice are revealed. Testing methods on public reporting of a Russian company, identifying advantages and limitations in using various approaches to assessing the financial stability of an organization.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, оборотные активы, собственные оборотные средства, источники финансирования.

Keywords: financial stability, current assets, own working capital, sources of financing.

Сегодня в условиях финансовой нестабильности и высокой конкуренции ключевым фактором, определяющим благополучие компании, является ее стабильность, укрепление финансовой устойчивости или поддержание ее на должном уровне. Финансовая устойчивость характеризует стабильность

компании в условиях турбулентности, доступность необходимых источников финансирования деятельности в достаточных объемах. Первоочередной целью менеджмента организации является правильное и адекватное управление финансовым ре-

сурсами, которое соответствовало бы как специфике бизнеса, так и внешним условиям хозяйствования фирмы.

В условиях финансового кризиса рассчитывать на привлечение финансирования из вне практически не приходится слишком много компаний испытывают острую потребность в дополнительных финансовых ресурсах [1]. Следовательно, выживать в этих условиях смогут организации, который имеют достаточный объем собственных средств для финансирования своей деятельности в условиях финансовой неопределенности. Достаточность собственных средств предполагает не столько наличие

значительных объемов собственных источников финансирования, сколько умения рационально использовать имеющиеся финансовые ресурсы [2,3].

Каждая компания имеет уникальную структуру активов и пассивов, сформированную под влиянием разного рода факторов. Анализ финансовой устойчивости требует комплексного подхода, то есть изучения актива и пассива во взаимосвязи друг с другом.

В настоящее время сформировалось несколько подходов к оценке достаточности собственных источников для финансирования оборотных активов компании (таблица 1).

Таблица 1

Существующие методики анализа достаточности источников финансирования для обеспечения финансовой устойчивости

Авторы	Содержание методики
Шеремет А.Д., Негашев Е.В. [4], Никифорова Н.А., Донцова Л.В. [5], Бариленко В.И. [6], Пожидаева Т.А. [7], Чеглакова С.Г. [8]	Классическая методика, согласно которой организации присваивается тип финансовой устойчивости путем оценки обеспеченности запасов определенными видами источников
Абрютина М.С. [9]	Альтернативная методика, учитывающая специфику активов, разделяя их на финансовые и нефинансовые
Савицкая В.Г. [10]	Методика анализа финансовой устойчивости с учетом направлений использования капитала

Согласно классической теории критерием оценки выступает трёхкомпонентный показатель финансовой устойчивости (далее показатель S). Использование S предполагает расчет трех уровней источников финансирования для формирования запасов. Сравнение величины запасов на определенную дату и возможными вариантами источников

финансирования на эту дату позволяет определить их излишка или недостатка. Это позволяет ранжировать финансовую устойчивость компании по четырем сценариям развития. Формулы расчета показателей, необходимых для анализа достаточности финансирования запасов приведены в таблице 2.

Таблица 2

Метода расчета показателей для оценки показателя S

Показатель	Формула
Показатели, характеризующие источник финансирования оборотных активов	
Собственные оборотные средства (далее СОС)	Собственный капитал (III раздел российского баланса) – Внеоборотные активы (I раздел российского баланса)
Капитал, функционирующий длительное время (далее ФК)	СОС + Долгосрочные кредиты и заемные средства (IV раздел российского баланса)
Общая величина основных источников финансирования (далее ВИ)	ФК + Краткосрочные кредиты и заемные средства (V раздел российского баланса)
Показатели обеспеченности запасов источниками финансирования	
Излишек (недостаток) СОС	СОС – (Запасы + НДС) (III раздел российского баланса)
Излишек (недостаток) ФК	ФК – (Запасы + НДС)
Излишек (недостаток) ВИ	ВИ – (Запасы + НДС)

В расчет показателей капитала и активов следует внести некоторые важные уточнения. По мнению Шеремета А.Д. и Негашева Е.В. в состав собственного капитала следует включать доходы будущих периодов, а в состав внеоборотных активов -

долгосрочную дебиторскую задолженность. [4, с. 140]

После расчета показателей излишка или недостатка источников финансирования определенного уровня организации присваивается один из четырех типов финансовой устойчивости.

Типы финансовой устойчивости компаний		
Тип	S	Краткая характеристика типа устойчивости
Абсолютная независимость финансового состояния	$\begin{cases} \Delta \text{COC} \geq 0 \\ \Delta \text{КФ} \geq 0 \rightarrow \\ \Delta \text{ВИ} \geq 0 \end{cases}$ $S = (1; 1; 1)$	Абсолютная финансовая устойчивость, способность компании финансировать все свои запасы исключительно за счет собственного капитала.
Нормальная независимость финансового состояния	$\begin{cases} \Delta \text{COC} < 0 \\ \Delta \text{КФ} \geq 0 \rightarrow \\ \Delta \text{ВИ} \geq 0 \end{cases}$ $S = (0; 1; 1)$	Достаточная степень финансовой устойчивости, организация является платежеспособной, привлекает долгосрочный заемный капитал для финансирования инвестиционных операций.
Неустойчивое финансовое состояние	$\begin{cases} \Delta \text{COC} < 0 \\ \Delta \text{КФ} < 0 \rightarrow \\ \Delta \text{ВИ} \geq 0 \end{cases}$ $S = (0; 0; 1)$	Наблюдаются проблемы с платежеспособностью, финансирование деятельности за счет внешних кредиторов существенно увеличивается.
Кризисное финансовое состояние	$\begin{cases} \Delta \text{COC} < 0 \\ \Delta \text{КФ} < 0 \rightarrow \\ \Delta \text{ВИ} < 0 \end{cases}$ $S = (0; 0; 0)$	Компании находится на грани банкротства, запасы перестают покрываться как собственным капиталом, так и заемными средствами.

Данная методика получила широкое распространение, нашла признание как в научной среде, так и среди практических работников. Выбор величины запасов в качестве критерия оценки финансовой устойчивости обусловлен тем, что функционирование компании без материально-производственных запасов невозможно. Другими словами,

обеспеченность запасов как ключевого показателя оборотных активов представляет собой минимальный порог для финансовой устойчивости.

Апробация представленной выше методики на материалах публичной отчетности российской компании АО «Международный аэропорт Шереметьево» (далее АО «МАШ») представлена в таблице 4.

Таблица 4

Оценка трехкомпонентного показателя типа финансовой устойчивости АО «МАШ»

Показатели	На 31.12.2018	На 31.12.2019
1	2	3
Излишек (+) или недостаток (-) СОС, тыс. руб.	-35 527 652	-52 445 336
Излишек (+) или недостаток (-) КФ, тыс. руб.	10 503 808	7 504 036
Излишек (+) или недостаток (-) ВИ, тыс. руб.	23 865 937	20 773 111
S	(0; 1; 1)	(0; 1; 1)

Источник: составлено автором по данным: Бухгалтерская отчетность АО «МАШ» 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.svo.aero/ru/about/investors/annual-accounts>

Опираясь на классическую методику анализа обеспеченности запасов источниками финансирования, можно увидеть недостаточность собственного капитала для покрытия запасов. Однако данная методика не учитывает в полной мере специфики деятельности компании, которая является определяющим фактором формирования структуры активов и обязательств. АО «МАШ» занимается аэропортовой деятельностью, что обуславливает потребность в долгосрочных активах в большей степени, чем в оборотных, а значит, и в запасах.

В случае, если в структуре оборотных активов запасы имеют незначительный вес, наиболее предпочтительна будет вторая методика анализа достаточности собственных источников, согласно которой все активы подразделяются на финансовые и нефинансовые. К финансовым активам, согласно этой методике, относятся денежные средства и их эквиваленты, дебиторская задолженность и финансовые вложения.

На основе выявления соотношений между активами и капиталом выделяется три типа финансовой устойчивости:

1. абсолютная финансовая устойчивости – финансовые активы превышают величину заемного капитала и, соответственно, собственный капитал превышает величину нефинансовых активов. Излишек средств в компании может рассматриваться как источник для финансового маневрирования;

2. финансовое равновесие – финансовые активы покрываются заемным капиталом, а нефинансовые – собственными источниками финансирования;

3. состояние финансовой неустойчивости – недостаток финансовых активов для покрытия обязательств компенсируется нефинансовыми активами, начиная с наиболее ликвидных [9].

Таким образом, критерием финансовой устойчивости выступает соотношение (таблица 5):

Финансовые активы – Заемный капитал = Собственный капитал – Нефинансовые активы (1)

Таблица 5

Оценка финансовой устойчивости по альтернативной методике [9]

Тыс. руб.

Показатель	2018 год	2019 год
1	2	3
Финансовые активы	120 597 880	60 994 328
Нефинансовые активы	47 004 277	120 925 413
Собственный капитал	108 157 524	108 652 832
Заемный капитал	59 444 633	73 266 909
Критерий финансовой устойчивости	61 153 247	-12 272 581

Источник: составлено автором по данным: Бухгалтерская отчетность АО «МАШ» 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.svo.aero/ru/about/investors/annual-accounts>

Альтернативная методика оценки достаточности собственного капитала для оценки финансовой устойчивости также иллюстрирует ухудшение финансовой устойчивости АО «МАШ» в 2019 году. Отрицательное влияние на состояние устойчивости компании оказало изменение в структуре активов – величины собственного капитала становится недостаточно для покрытия нефинансовых активов. Уменьшение финансовых активов и рост обязательств увеличивают риск неплатежеспособности компании в случае ухудшения условий кредитования.

Обе названные выше методики оценки достаточности источников финансирования для формирования активов не учитывают реального направления использования того или иного источника. Когда организация привлекает дополнительные источники финансирования, то она примерно определяет, куда будут направлены эти финансовые ресурсы, на какие проекты, в какие сферы бизнеса. Названная выше методика, которая предлагает учитывать направление использования финансовых ресурсов – это методика Савицкой В.Г. [10, с. 242]. Однако для компании данный метод является

наиболее сложно реализуемым, поскольку не всегда удастся отследить фактическое использование финансирования компании. Как правило, в этом случае источниками анализа являются внутренние материалы организации: данные аналитического учета, условия кредитных договоров.

Ошибочно полагать, что краткосрочные заемные средства используются для финансирования оборотных активов, а долгосрочные для внеоборотных. На практике все выглядит гораздо сложнее. Например, долгосрочный кредит, открытый для финансирования капитального строительства, с течением времени может быть реклассифицирован в краткосрочный, однако средства все также будут направляться на пополнение внеоборотных активов. Также могут возникнуть сложности с определением направлений использования капитала, если заемные средства по одному кредитному договору берутся для финансирования как текущей деятельности, так и инвестиционных проектов.

Применение методики Савицкой В.Г. к данным компании АО «МАШ» позволило оценить достаточность финансовых ресурсов организации с учетом направления их использования (рисунок 1).

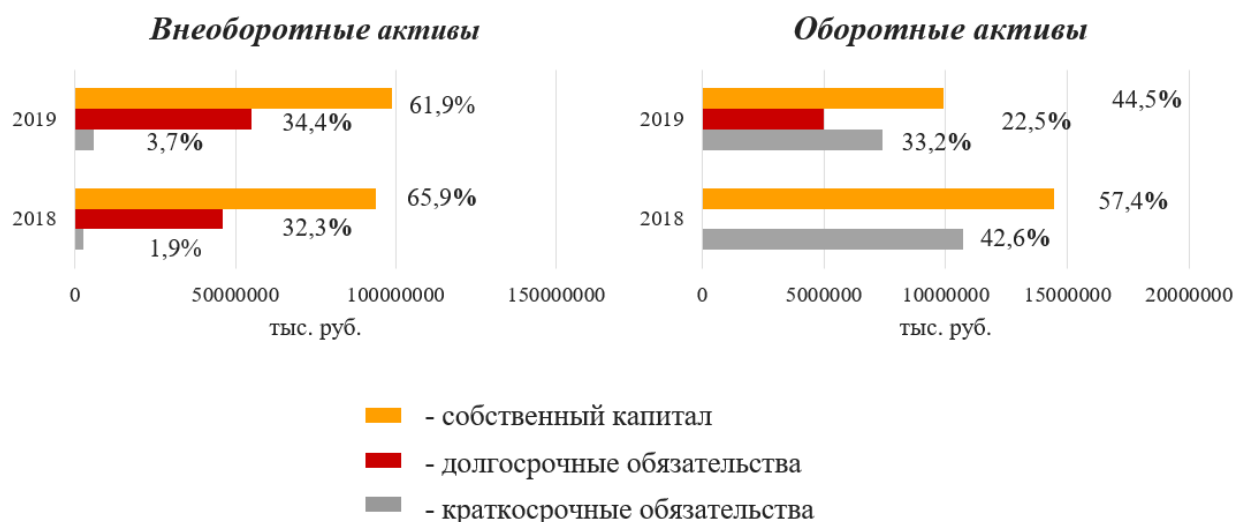


Рисунок 1 – Направления использования капитала АО «МАШ»

Источник: составлено автором по данным: Бухгалтерская отчетность АО «МАШ» 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.svo.aero/ru/about/investors/annual-accounts>

На внеоборотные активы компании приходится 61,9% собственного капитала, т.е. 98 796 779

тыс. руб., соответственно, сумма собственных оборотных средств составит: 108 701 294 – 98 796 779

= 9 904 514 тыс. руб. , что меньше, чем за прошлый год - 14 451 176 тыс. руб.

Сопоставление величины собственных средств, рассчитанных с учетом целевой направленности финансирования деятельности, позволяет сделать вывод о наличии в АО «МАШ» собственных оборотных средств в достаточных объемах для покрытия потребности в запасах

На конец 2018 года: 14 451 176 тыс. руб. > 1 306 736 тыс. руб.¹;

На конец 2019 года: 9 904 514 тыс. руб. > 1 465 287 тыс. руб.².

Подводя итог проведенному сравнительному анализу существующих методик оценки достаточности финансовых ресурсов для обеспечения финансовой устойчивости организации, следует оценить их преимущества и недостатки (таблица 6).

Таблица 6

Сравнительный анализ методик оценки обеспеченности оборотных активов источниками финансирования

Методика	Преимущество	Недостаток
Классическая	Ориентирована на широкий круг пользователей, универсальна	Не подходит компаниям с несущественной долей запасов в структуре оборотных активов
Альтернативная	Универсальна, ориентирована на компании с многовариантной структурой активов, учитывает взаимосвязь структуры активов и пассивов компании	Отсутствует взаимосвязь между видами активов и сроками их оборачиваемости, что отрывает суждение о финансовой устойчивости организации от интенсивности использования активов и их ликвидности
С учетом направлений использования капитала	Высокая степень достоверности оценки достаточности средств благодаря знанию о направлении их использования	Отсутствие информации в открытых источниках информации о направлениях использования финансовых ресурсов

Таким образом, по результатам проведенного сравнительного анализа можно сделать вывод о том, что для выражения мнения о финансовой устойчивости и стабильности компании следует внимательно относиться к используемой методике расчета. Для инвесторов и аналитиков это означает, что применяя различные программные продукты по оценке финансового состояния компании, следует очень четко представлять себе, какие методики используются в этих программах, и насколько они подходят для оценки финансовой устойчивости к определенной компании, отрасли. В противном случае выводы, которые будут сделаны с использованием этих программ, методик, в большей степени навредят, чем помогут инвестору.

Список литературы

1. Ермакова М.Н. Анализ деятельности организации на финансовом рынке // Вестник СамГУПС 2017. №4 (38). С. 88-96
2. Ермакова М.Н. Достаточности собственного капитала как условие стабильности финансового сектора экономики // в сборнике «Инновационное развитие российской экономики». Международная научно-практическая конференция. Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова; Российский гуманитарный научный фонд. 2016. С. 273-276.
3. Ермакова М.Н. Достаточность собственного капитала – основа экономической безопасности экономических субъектов // В сборнике

«Учетно-аналитическое обеспечение - информационная основа экономической безопасности хозяйствующих субъектов». Межвузовский сборник научных трудов и результатов совместных научно-исследовательских проектов: в 2-х частях. Москва, 2017. с. 121-126.

4. Шерemet, А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций: практическое пособие / А.Д. Шерemet, Е.В. Негашев. – Москва: ИНФРА-М, 2020. – 208 с.

5. Никифорова Н.А. Комплексный экономический анализ: учебник / Н.А. Никифорова. – Москва: КноРус, 2019. – 439 с.

6. Бариленко В.И., Комплексный анализ хозяйственной деятельности: учебник и практикум для вузов / В.И. Бариленко [и др.]; под редакцией В.И. Бариленко. – Москва: Издательство Юрайт, 2020. – 455 с.

7. Пожидаева, Т.А. Анализ финансовой отчетности: учебное пособие / Т.А. Пожидаева. – Москва: КноРус, 2020. – 320 с.

8. Чеглакова, С.Г. Анализ финансовой отчетности: учебное пособие / С.Г. Чеглакова. – Москва: Русайнс, 2020. – 243 с.

9. Абрютин, М.С. Оценка финансовой устойчивости и платежеспособности российских компаний // Финансовый менеджмент. 2006. №6

10. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности: учебное пособие / Г.В. Савицкая. – Москва: ИНФРА-М, 2019. – 284 с.

¹ Стоимость запасов на конец 2018 года по данным финансовой отчетности

² Стоимость запасов на конец 2019 года по данным финансовой отчетности

РОЛЬ ДОЛГА И СОКРАЩЕНИЕ ДОЛИ ЗАЕМНЫХ СРЕДСТВ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Фролова Н.В.

Лицо, прикрепленное к подготовке кандидатской диссертации, Управление аспирантуры, докторантуры и повышения квалификации научных кадров ФГБОУ ВО «Сочинский государственный университет»

THE ROLE OF THE DEBT AND THE REDUCTION OF THE LOAN SHARE IN THE WORLD ECONOMY

Frolova N.

Person attached to the preparation of the Ph.D. thesis, Department of Graduate School, Doctoral Studies and Continuing Education of Scientific Personnel of the Sochi State University

Аннотация

После финансового кризиса 2008 года и самой продолжительной и глубокой мировой рецессии со времен Второй мировой войны ожидалось, что страны мира будут использовать кредиты. Этого не произошло. Вместо этого долг продолжает расти почти во всех странах как в абсолютном выражении, так и в сравнении с ВВП. Это создает новые риски во многих странах и ограничивает перспективы роста.

Abstract

After the financial crisis of 2008 and the longest and deepest world recession since the Second World War, it was expected that the countries of the world would use loans. This did not happen. Instead, debt continues to grow in almost all countries, both in absolute terms and in comparison with GDP. This creates new risks in many countries and limits growth prospects.

Ключевые слова: долг, земные средства, мировая экономика, ВВП, риски.

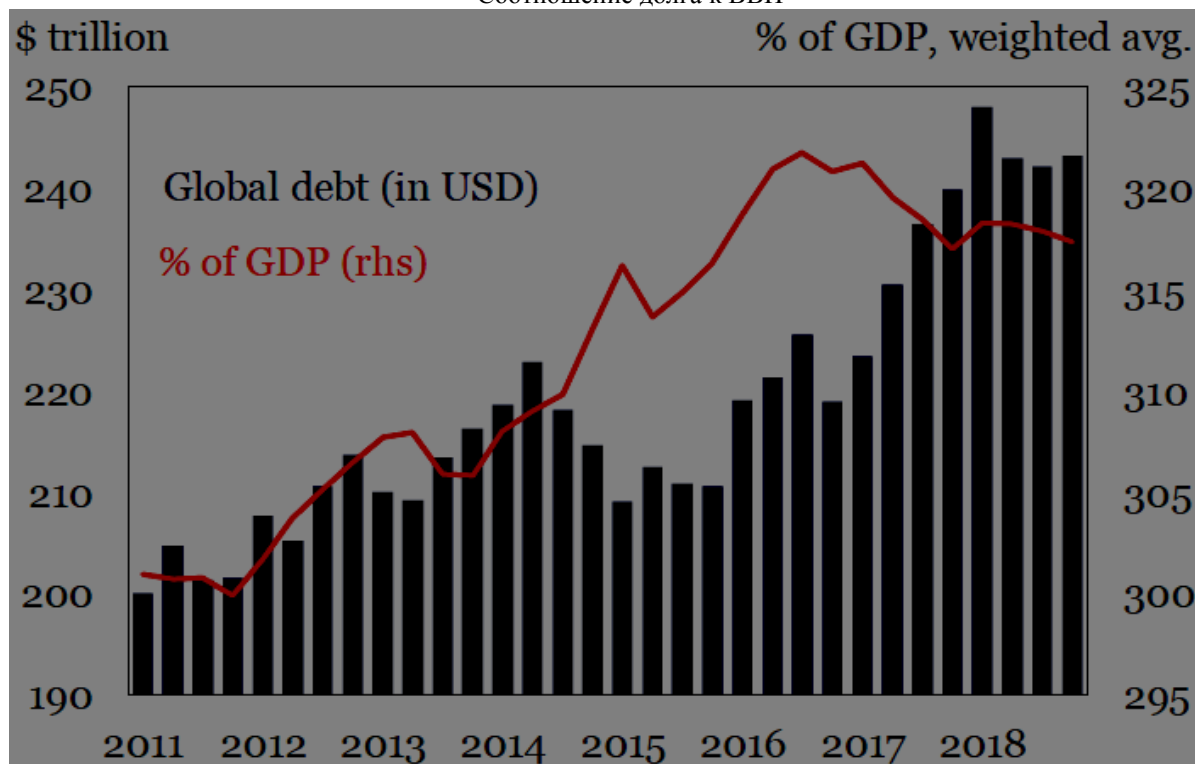
Keywords: debt, earthly funds, world economy, GDP, risks.

Задолженность продолжает расти. С 2007 до 2018 года объем мирового долга достиг нового рекордного значения в \$243 трлн (по состоянию на конец года), однако темпы его роста сильно замедлились, сообщает в своем отчете Институт международных финансов. Увеличив таким образом соотношение мирового долга к ВВП на уровень 317%,

что по историческим меркам является очень высоким значением. В 2017 году он увеличился на \$21 трлн, а в 2018 — всего на \$3.3 трлн, что, в первую очередь, объясняется более разумным поведением Европы и Китая. [1]

Таблица 1.

Соотношение долга к ВВП



Власти Китая довольно давно пытаются обуздать взрывной рост долга в стране, и с 2016 года им удается удерживать соотношение долга к ВВП на уровне 290%. Однако объем долговой нагрузки до-

мохозяйств Поднебесной все же достиг новых рекордных значений. То же самое произошло в Чили, Индии, Израиле, Бельгии, Канаде, Франции, Новой Зеландии, Швеции и Швейцарии.[2]

Таблица 2.

Предлагаемые данные по десятке крупнейших экономик мира по уровню ВВП.

1	Соединенные Штаты	19 390 600
—	Европейский Союз	17 308 862
—	Еврозона	12 607 486
2	Китай	12 014 610
3	Япония	4,872, 135
4	Германия	3 684 816
5	Великобритания	2 624 529
6	Индия	2 611 012
7	Франция	2 583 560
8	Бразилия	2 054 969
9	Италия	1 937 894
10	Канада	1 652 412

Числа в таблице – ВВП стран в миллионах долларов США. Информация предоставлена Международным валютным фондом по состоянию на 2019-2020 год. [3]

Развивающиеся страны составляют примерно половину роста, и во многих случаях это отражает здоровое финансовое усиление. В странах с развитой экономикой, государственный долг взлетел, и сокращение доли заемных средств в частном секторе было ограничено.

В настоящее время сокращение государственного долга потребует более широкого спектра решений. Для стран с наиболее высокой задолженностью неизбежно потребуются значительное увеличение реального роста ВВП или крайне глубокое сокращение бюджетного дефицита, чтобы начать сокращение доли заемных средств. Необходимо будет рассмотреть более широкий спектр решений для сокращения государственного долга, включая более крупные продажи активов, единовременные налоги и более эффективные программы реструктуризации задолженности.

Теневой банкинг (хеджевые фонды; специальные паевые фонды, инвестирующие в рынки ликвидности и государственные ценные бумаги; структурные инвестиционные фонды) отступил, но небанковский кредит остается важным. Одна из хороших новостей: финансовый сектор уменьшился, а самые разрушительные элементы теневого банковского дела в кризис снижаются. Однако остаются важными другие формы небанковского кредитования, такие как корпоративные облигации

и кредитование небанковскими посредниками. Для корпораций небанковские источники составляют почти весь новый рост кредитования с 2008 года. Эти посредники могут помочь заполнить пробел, поскольку банковское кредитование остается ограниченным в новой нормативной среде.

Понятно, что сокращение доли заемных средств является редким и что решения исключительными. Учитывая масштабы задолженности в странах с наиболее высокой задолженностью, нынешних решений по стимулированию роста или сокращению дефицита бюджета недостаточно. Необходимы новые подходы к началу сокращения доли заемных средств, а также для управления и контроля задолженности. Это включает в себя инновации в ипотечных кредитах и других долговых контрактах, чтобы лучше распределять риски; более четкие правила реструктуризации задолженности; устранение налоговых льгот по долгам. Эти меры направлены на то, чтобы ослабить кредитные бумы. Долг остается важным инструментом для финансирования экономического роста. Необходимое улучшение строится на том как долг создается, используется, контролируется.

После глобального финансового кризиса глобальный долг и кредитные плечи продолжают расти. Правительства стран с развитой экономикой серьезно заимствуют средства для финансирования помощи в кризисных ситуациях и компенсируют падение спроса на рецессию, в то время как задолженность корпораций и домашних хозяйств в ряде стран продолжает быстро расти.

Существует мало указателей изменения текущей траектории роста особенно в свете снижения ожиданий экономического роста. Это ставит под сомнение основные предположения о долге и сокращении доли заемных средств и соразмерности методов, доступных для управления задолженностью, избежания будущих кризисов. Кажется маловероятным, что экономики с общим нефинансовым долгом, эквивалентные ВВП в три-четыре раза, будут расти из-за чрезмерной задолженности. Корректировки в государственные бюджеты, необходимые для начала сокращения доли заемных средств у наиболее обеспеченных стран, - это масштаб, который делает успех политически сложным.

Такая ситуация требует более широкого подхода. Долг останется важным инструментом для мировой экономики, финансируя необходимые инвестиции в инфраструктуру, расширение бизнеса и урбанизацию. Но высокий уровень задолженности, будь то в государственном или частном секторе, исторически оказывал сопротивление росту и повышал риск финансовых кризисов, которые вызывают

глубокие экономические спады. Было много споров о том, что представляет собой чрезмерное плечо. Определение будет зависеть от страны, так как конкретные целевые показатели не могут применяться повсеместно. Данные служат основой для сравнения и дальнейшего анализа. Необходимо рассматривать широкий круг инструментов для избежания чрезмерного заимствования и эффективной реструктуризации задолженности.

Список литературы

1. ProFinance service online TRADING: (электронный ресурс).- Режим доступа: <http://www.profinance.ru/news/2019/04/23/bsbl-iif-obem-mirovogo-dolga-dostig-243-000-000-000-000.html>
2. Топ полезных вещей на блоге КМcd: (электронный ресурс). – Режим доступа: <https://kmcd.ru/vvp-po-stranam-mira>
3. Visasam: (электронный ресурс). – Режим доступа: <https://visasam.ru/emigration/vybor/vvp-stranam-mira.html>

JURIDICAL SCIENCES

«ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА И ОСОБЕННОСТИ ВНОВЬ ПРИНЯТОГО ВИДА МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ - МУНИЦИПАЛЬНЫЙ ОКРУГ»

Батаев С.В.

*доцент кафедры конституционного и административного права Института права
Владивостокского государственного университета экономики и сервиса*

GENERAL CHARACTERISTICS AND FEATURES OF THE NEWLY ADOPTED TYPE OF MUNICIPALITY-MUNICIPAL DISTRICT"

Bataev S.

*docent of Department of constitutional and administrative law, Institute of Law
Vladivostok State University of Economics and Service*

Аннотация

В данной статье рассмотрена сущность муниципального образования, как муниципального округа. Автор проанализировал особенности принятия муниципального округа, его основные черты.

Abstract

This article considers the essence of a municipality as a municipal district. The author analyzed the features of the adoption of the municipal district, its main features.

Ключевые слова: муниципальный округ, самоуправление, система самоуправления.

Keywords: municipal district, self-government, self-government system.

На сегодняшний день в РФ был введен вид муниципального образования – так называемый, муниципальный округ. Следует понимать, что муниципальным округом является несколько объединенных общей территорией населенных пунктов, не являющихся муниципальными образованиями, в которых местное самоуправление осуществляется в первую очередь населением через выборные и иные органы местного самоуправления, которые могут осуществлять отдельные государственные полномочия, передаваемые органам местного самоуправления федеральными законами и выдвинутыми законами субъектов РФ.

Определяются выделенные критерии соответствия городских округов (не менее двух третей населения городского округа должны проживать в городах и (или) иных городских населенных пунктах, а плотность всего населения на территории городского округа должна в пять и более раз превышать среднюю плотность всего населения в РФ).

Федеральный закон от 06.10.2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ» (далее – Закон № 131-ФЗ) вступил в силу со дня его официального опубликования, при этом был предусмотрен планомерный переходный период до 1 января 2025 года, в течение которого не отвечающие установленным требованиям городские округа в свою очередь должны быть преобразованы в муниципальные округа, а законы субъектов РФ должны быть полностью приведены в соответствие с данным федеральным законом [1].

Муниципальный округ включает в себя несколько объединенных общей территорией населенных пунктов, не являющихся муниципальными образованиями, в которых местное самоуправление

осуществляется населением и (или) через выборные и иные установленные органы местного самоуправления, которые могут осуществлять отдельные государственные полномочия, передаваемые органам местного самоуправления федеральными законами и выделенными законами субъектов РФ.

Создание муниципального округа не повлекло за собой определенных изменений в отношении наименований населенных пунктов и почтовых адресов. Однако, создание муниципального округа не влечет полную отмену льгот сельским жителям и в свою очередь также не потребует внесения определенных изменений в документы граждан и юридических лиц в том числе (регистрация по месту жительства, учредительные документы, документы на право собственности), за исключением муниципальных предприятий и учреждений, в уставы которых определенным образом потребуется внести изменения в части наименований самого учредителя.

Процесс непосредственного объединения муниципальных образований в нашей стране следует довольно таки давно. Изначально, закон позволяя объединяться муниципалитетам в городские округа. Таким правом решили воспользоваться некоторые субъекты: Башкирия, Пермский край, Нижегородская и др. области.

Преобразование муниципальных образований в муниципальные округа представляет собой несколько основных этапов:

1 этап – основная информационная работа с депутатским корпусом;

2 этап – выстраивание процедуры преобразования путем объединения;

3 этап – назначение слушаний в отношении вопроса о преобразовании муниципальных образований;

4 этап – согласованный выбор на принятие вопроса о преобразовании муниципальных образований;

5 этап – направление решения на объединение;

6 этап – назначение и проведение соответствующих выборов в представительный орган муниципального округа;

7 этап – проведение организационных и штатных мероприятий в органах местного самоуправления.

Следовательно, как уже было сказано муниципальный округ представляет собой несколько объединенных общей территорией населенных пунктов, которые не являются муниципальным образованием.

Со дня вступления в силу Закона № 131-ФЗ и до 1 января 2025 года, согласно установленному переходному периоду, определено следующее:

1) городские округа, которые в целом также не соответствуют выделенным требованиям к доле всего населения, проживающего в первую очередь в городах и (или) иных городских населенных пунктах, и, собственно говоря, площади территории городского округа либо к основной плотности населения на всей территории городского округа, которые в свою очередь полностью предусмотрены статьей 11 Закона № 131-ФЗ, как правило, наделяются основным законом субъекта Российской Федерации статусом муниципального округа;

2) федеральные законы, в том числе законы субъектов РФ и уставы муниципальных образований приводятся в данном случае в соответствие с выдвинутыми положениями Закона № 131-ФЗ.

До окончания переходного периода муниципальные округа полноценно участвуют в бюджетных, налоговых, гражданских и иных установленных правоотношениях, а также органы местного самоуправления муниципальных округов в первую очередь решают основные вопросы местного значения, целенаправленно осуществляют установленные полномочия и права, последовательно соблюдают требования и исполняют при этом предписания федеральных законов и принятых в соответствии с ними иных нормативных правовых актов РФ наравне с органами местного самоуправления городских округов, а также переходными положениями или нормами о вступлении в силу ряда законов субъектов РФ, в соответствии с которыми непосредственно муниципальные образования наделяются основным статусом муниципального округа. [1]

Согласно Закону № 131-ФЗ, исходя из основных положений статьи 13 следует, что:

основным преобразованием муниципальных образований является непосредственное объединение муниципальных образований, а также характерное разделение муниципальных образований, полноправное изменение статуса городского поселения в связи с непосредственным наделением его основным статусом сельского поселения, в том числе изменение статуса сельского поселения в связи с наделением его выдвинутого статусом го-

родского поселения, а также последовательное изменение статуса городского поселения в связи с наделением его статусом городского округа либо лишением его главного статуса городского округа;

преобразование основных муниципальных образований в первую очередь осуществляется законами непосредственных субъектов Российской Федерации по инициативе всего населения, а также органов местного самоуправления, органов государственной власти субъектов Российской Федерации и т.д.

Выдвинутая инициатива населения о непосредственном преобразовании муниципального образования полноценно реализуется в порядке, выделенном федеральным законом, характерно принимаемым в соответствии с ним выделенным законом субъекта Российской Федерации для последовательного выдвижения инициативы соответствующего проведения местного референдума. [2]

Отметим, что инициатива органов местного самоуправления, а также органов государственной власти о преобразовании муниципального образования в свою очередь оформляется решениями соответствующих органов. В этом случае, закон субъекта Российской Федерации о преобразовании муниципального образования не должен вступать в силу в период избирательной кампании по выборам органа местного самоуправления установленного муниципального образования, в период кампании местного референдума.

В отношении образования муниципального округа выделяют особенности реализации и инициативы, выдвигаемой со стороны органов местного самоуправления:

основное назначение и проведение публичных слушаний для того, чтобы получить определенное согласие населения на преобразование поселений и района в муниципальный округ;

принятие представительными органами поселений и района итогового решения о выдвижении (о поддержке) инициативы с целью создания муниципального округа и непосредственного выражении согласия населения на данные преобразования;

направление представительным органом района конкретных решений представительных органов поселений и района высшему должностному лицу субъекта с выдвинутым предложением по внесению в законодательный орган проекта закона о преобразовании поселений, входящих в состав муниципального района, в муниципальный округ.

Необходимо отметить, что на сегодняшний день в нашей стране муниципальный округ - один из представленных видов муниципального образования, а также включенная форма местных органов самоуправления.

Следовательно, в города федерального значения первоначально входят внутригородские муниципальные образования в виде выделенных муниципальных округов. Одновременно муниципальное образование выступает субъектом частного права. В свою очередь оно принимает активное участие в отношениях, регулируемых гражданским законодательством и, соответственно, к нему могут быть

применены основные нормы, регламентирующие положения юридических лиц в отношениях гражданско-правового характера. [4]

В 2020 году было образовано значительное число муниципальных округов.

В соответствии с федеральным законодательством, только городским округам и муниципальным районам могут быть делегированы полномочия государственных органов власти (п. 3 ст. 19 Закона № 131-ФЗ).

Как полагает И.В. Гильченко, это обуславливается за счет того, что инфраструктура и ресурсы данных видов муниципальных образований позволят реализовать переданные полномочия должным образом и в надлежащей форме. [3]

По мнению Д.М. Цыбакова, внедрение муниципальных округов вызовет противоречивые последствия: с одной стороны будут сэкономлены определенные средства и без того дотационных муниципальных бюджетов, с другой стороны - увеличится дистанция между гражданином и муниципальной властью, ослабнет связующее звено между ними на низовом уровне, то есть там, где и формируются первоочередные запросы и потребности жителей. Выход из ситуации может состоять не только в корректировке собственно управленческой системы, которая в ряде случаев действительно необходима.

Принципиальным вопросом может стать инициатива о пересмотре объема полномочий муниципалитетов первого уровня - сельских и городских поселений. Передача наиболее затратных из них на второй уровень, как это принято в странах с давними традициями организации местного самоуправления, могло бы помочь избежать весьма неоднозначных мер в сфере организации муниципальной власти.

В данном случае, преобразование муниципальных образований в полной мере влечет создание вновь образованных муниципальных образований. Однако, преобразования поселений, в результате которых выделенный муниципальный район будет состоять из одного поселения, по сути, не допускаются.

На сегодняшний день в отношении муниципального округа можно привести пример из современной практики: представленная территория Магаданской и Сахалинской областей в результате принятых решений региональных властей оказались в свою очередь полностью разделенными на городские округа. Следовательно, при этом наиболее значительная часть таких городских округов по-прежнему заключена из маленьких, в основном сельских населенных пунктов.

Так, Сахалинская область состоит из 18 муниципальных образований. Все они в первую очередь наделены статусом городского округа. Однако только лишь в одном из них, Южно-Сахалинске - плотность всего населения полностью соответствует критериям отнесения муниципалитетов к городским округам. И, как правило, она равна 200,8 чел./кв. км.

В Магаданской области только лишь два населенных пункта имеют выделенный статус города (Магадан и Сусуман). Следовательно, по инициативе региональных властей всю территорию Магаданской области также поделили на девять городских округов. При этом, наиболее значительная часть населения области живет на малонаселенных территориях в 54 сельских населенных пунктах, а также в 24 рабочих поселках или поселках городского типа, где весь уклад жизни еще далек от городского. Соответственно, помимо сказанного, здесь только в одном городском округе (Магадане) плотность населения превышает среднюю по всей РФ.

Отметим, что ускорение преобразования муниципальных районов в городские округа привело именно к тому, что в ряде субъектов РФ стали активно появляться городские округа, в границах которых нет ни городов, ни как правило, городских населенных пунктов.

Следовательно, на территориях с более низкой плотностью сельского населения, в отдаленных и труднодоступных местностях субъектам РФ в первую очередь полностью допускается создавать новые муниципальные округа из населенных пунктов, в первую очередь не объединенных общей территорией, а также в одном населенном пункте.

В данном случае, основная особенность муниципального округа - это выделенная одноуровневость организации местного самоуправления на его непосредственной территории. При этом, новый вид муниципального образования во многом также характерно обеспечивает возможность консолидации представительских и административных ресурсов, в том числе и на сельских территориях, для наиболее полной оптимизации расходов на непосредственное содержание органов местного самоуправления. Тем самым, целенаправленно создать одноуровневую систему местного самоуправления в данном случае можно лишь тогда, когда это будет целесообразно.

Для городского округа установлены три новых критерия. Они создадут барьеры для повсеместного создания городских округов и введения в их состав большого количества сельских поселений.

1. Преимущественно городская инфраструктура. Не менее двух третей населения городского округа должно проживать в городах или иных городских населенных пунктах (абз. 7 ч. 1 ст. 2 Закона № 131-ФЗ).

2. Площадь сельских территорий и территорий, предназначенных для развития социальной, транспортной и иной инфраструктуры, входящих в состав городского округа, не должна превышать площадь территорий городов и (или) иных городских населенных пунктов в составе этого городского округа в два раза и более (п. 3.3 ч. 1 ст. 11 Закона № 131-ФЗ).

3. Высокая плотность населения. На территории городского округа плотность населения должна превышать среднюю плотность населения по РФ в пять раз или более.

Принятие изменений в Закон № 131-ФЗ и введение нового вида муниципального образования - муниципальный округ, призвано упорядочить сложившуюся неоднородную практику территориальной организации местного самоуправления и устранить противоречия, возникающие вследствие объединения поселений в городские округа.

Подводя итоги отметим, что преобразование муниципальных образований в муниципальные округа имеет определенную, поэтапную систему. Она должна быть выстроена в строгой последовательности.

Преобразование муниципальных образований осуществляется в первую очередь в соответствии с законами субъектов РФ по инициативе населения, а также органов местного самоуправления, органов государственной власти субъектов РФ и т.д.

Преобразование муниципальных образований требует для перехода от существующей системы муниципальной власти к новой переходный период. Переходный период - время, в течение которого на преобразуемой муниципальной территории действуют и новые, и старые органы местного самоуправления, принимается устав нового муници-

пального образования, изменяется устав преобразуемого муниципального образования, решаются вопросы правопреемства. В переходный период главная задача новых органов местного самоуправления - разработка и принятие устава муниципального образования.

Главная задача органов самоуправления муниципального образования -правопредшественника - обеспечение муниципального управления в полном объеме.

Список литературы

1. Федеральный закон от 06.10.2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ» // Консультант-Плюс
2. Муниципальные округа. Режим доступа: <http://cmokhv.ru/materials/mat20190801/>
3. Муниципальное образование [Электронный ресурс] - <https://ru.wikipedia.org/wiki>
4. Муниципальные районы и сельские поселения: экономические и правовые аспекты. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/munitsipalnye-rayony-i-selskie-poseleniya-ekonomicheskie-i-pravovye-aspekty>

«КАТЕГОРИИ МУНИЦИПАЛЬНЫХ ДОЛЖНОСТЕЙ. ОГРАНИЧЕНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С МУНИЦИПАЛЬНОЙ СЛУЖБОЙ»

Батаев С.В.

доцент кафедры конституционного и административного права Института права Владивостокского государственного университета экономики и сервиса

CATEGORIES OF MUNICIPAL POSITIONS. LIMITATIONS RELATED TO MUNICIPAL SERVICE

Bataev S.

docent of Department of constitutional and administrative law, Institute of Law Vladivostok State University of Economics and Service

Аннотация

Местное самоуправление выступает основной формой самоорганизации населения и в этом же качестве образует составную часть общества, выступая своеобразным инструментом демократического участия граждан в управлении общими делами. С другой стороны, местное самоуправление является компонентом рыночной экономической системы, восполняя собой пробелы рынка в части оказания услуг жителям и координации основной деятельности субъектов хозяйствования. Нормативно-правовое регулирование муниципальной службы и статуса муниципального служащего является приоритетным направлением государственной политики в области местного самоуправления.

Abstract

Local government is the main form of self-organization of the population and, in the same capacity, forms an integral part of society, being a kind of tool for the democratic participation of citizens in managing common affairs. On the other hand, local government is a component of the market economic system, filling in the market gaps in terms of providing services to residents and coordinating the main activities of business entities. The legal regulation of the municipal service and the status of the municipal employee is a priority direction of the state policy in the field of local self-government.

Ключевые слова: местное самоуправление, муниципальная должность, муниципальное право, муниципалитет, правовое регулирование, ограничение полномочий.

Keywords: local government, municipal office, municipal law, municipality, legal regulation, restriction of powers.

В России структуры государственного и муниципального управления формируют одну из главных основ конституционного строя государства, который признается, гарантируется и выполняется

на всей ее территории [1]. Обязательным первоочередным элементом конкретной сформированной управленческой структуры, включая и устройство местного самоуправления, выступает должность.

Согласно Федерального закона «О муниципальной службе» от 2 марта 2007 года № 25-ФЗ законодательно достаточно подробно раскрывается определение сути понятия «должность службы муниципалитета» и тем самым, предоставляется четкая возможность выявить специфические существенные черты данной категории.

Прежде всего, должность службы муниципалитета - это должность в местном самоуправлении, либо в структуре аппарата избирательной комиссии муниципального образования, которые сформированы в соответствии с его утвержденным уставом. Существует закрепленный перечень обязанностей и функций по обеспечению реализации установленных прав и компетенций органа местного самоуправления, избирательной комиссии муниципального образования либо служащего, который замещает муниципальную должность. Должность обязательно устанавливается и фиксируется правовыми актами муниципального характера по условиям регламента и описи должностей муниципальной службы в субъекте РФ, который устанавливается законом субъекта РФ. Обеспечение функций или замещение такой должности осуществляется по средствам заключения с претендентом трудового договора (контракта).

Законодательно-правовой регламент отличается два вида муниципальных должностей, а именно:

- выборные;
- замещаемые (муниципальные служащие), которые функционируют в рамках трудового договора – или собственно муниципальная должность муниципальной службы.

Выборные должностные лица избираются непосредственно населением и к ним относятся депутаты, должностные лица выборного характера, выборные органы, а также могут быть выбраны представительным и иным выборным органом местного самоуправления из своего состава.

Муниципальные должности, которые замещаются на основе трудового договора, то есть представляют собой собственно муниципальную должность муниципальной службы (муниципальные служащие) представляют собой должности с перечнем полномочий на урегулирование вопросов местного характера и должности, которые имеют обязанности по исполнению, реализации и обеспечению полномочий органов местного самоуправления.

Система и структура нормативно-правового обеспечения государственной и муниципальной службы, включает три уровня:

- федеральный (Конституция РФ, кодексы РФ, законы федерального значения, подзаконные акты – указы Президента РФ, постановления Правительства);
- региональный (региональные законы, подзаконные правовые акты, постановления, положения, распоряжения, программы, регламенты);
- муниципальный (муниципальный правовой акт, муниципальные постановления, положения,

распоряжения, программы, утвержденные регламенты, приказы, соглашения).

На федеральном уровне определяются основные базовые направления, принципы и формы правового регулирования муниципальной службы, конкретизация которых осуществляется на следующих, региональном и муниципальном уровнях.

Гражданин, который находится на муниципальной службе и является муниципальным служащим выступает носителем и исполнителем определенных прав, а также обязанностей. Его трудовая деятельность непосредственно связана с определенными ограничениями, установленными законодательно.

Так сотрудник муниципальной службы не имеет права избираться депутатом Государственной Думы Федерального Собрания РФ, быть депутатом представительного законодательного органа субъекта РФ, баллотироваться в депутаты представительного органа местного самоуправления, отбираться в члены иных других выборных органов местного самоуправления, состоять выборным должностным лицом местного самоуправления. Помимо основной работы на муниципальной должности муниципальный служащий не имеет права осуществлять дополнительно другую оплачиваемую работу (за исключением научной, преподавательской, педагогической и иной творческой функциональности), состоять в членах органа управления любой коммерческого субъекта хозяйствования, а также осуществлять предпринимательскую деятельность лично либо заниматься бизнесом через доверенных лиц. Такие меры обусловлены тем, что возможность параллельного ведения предпринимательской деятельности создает соблазн для осуществления отстаивания личных экономических интересов и финансовых потребностей в органе местного самоуправления.

Кроме того, для муниципальных служащих существует запрет быть в качестве поверенного либо осуществлять представительство по вопросам третьих лиц в органе местного самоуправления, в котором служащий находится на муниципальной службе или который непосредственно находится под контролем и подчинением муниципальному служащему.

Установлены также финансовые ограничения, которые не позволяют муниципальным служащим получать доход в виде гонораров за публикации и выступления в качестве муниципального служащего, получать различные вознаграждения в виде подарка, услуги, денежного вознаграждения, ссуды, оплату отдыха и развлечений, транспортных расходов и иных вознаграждения от физических и юридических лиц, связанные с исполнением им должностных обязанностей. Также запрещено расходовать в командировках предоставленные ресурсы за счет ассигнований физических и юридических лиц (за исключением выездов, проводимых на договорной взаимной основе по проведенной договоренности органов местного самоуправления муниципального образования с органами местного са-

моуправления других муниципальных образований, а также с структурами государственной власти и учреждениями местного самоуправления иностранных государств, международными и иностранными некоммерческими организациями). Отдельно устанавливается запрет муниципальным служащим пользоваться в неслужебных целях средствами материального, ресурсами технического, финансового и информационного обеспечения, а также другое имущество и данными служебной информации.

Ограничения также действуют и в области политических прав муниципальных служащих, так они не имеют права принимать участие в забастовках (муниципальный служащий может применить другие способы разрешения спорных обстановок, это может быть участие в примирительных процедурах), а также использовать свое имеющееся служебное положение в интересах политических партий, религиозных и других общественных объединений.

Помимо ограничения действий в рамках трудовой деятельности для муниципальных служащих также законодательно устанавливается перечень ограничивающих нюансов, которые не позволяют гражданину быть принятым на муниципальную службу, а муниципальному служащему осуществлять свои рабочие обязанности.

В этот перечень входят: факт признания гражданина ограниченно дееспособным либо недееспособным, согласно решения суда, которое вступило в законную силу; факт наличия осуждения гражданина к наказанию, что исключает все возможности исполнения его должностных обязанностей по должности муниципальной службы, согласно приговора суда, который вступил в законную силу; факт прекращения действия имеющегося гражданства РФ или окончания гражданства иностранного государства, которое выступает участником международного договора РФ, в соответствии с которым иностранный гражданин наделен правами осуществлять деятельность на муниципальной службе. Также не может замещать муниципальную должность гражданин, имеющий действующее гражданство иностранного государства либо иностранных государств, за исключением ситуаций, в которых муниципальный служащий выступает гражданином иностранного государства - участника международного договора Российской Федерации, в соответствии с которым иностранный гражданин имеет право находиться на муниципальной службе.

В этот же список ограничений входят ситуации, когда у гражданина есть отказ от осуществления существующей процедуры оформления допуска к сведениям, составляющим государственную и иную охраняемую федеральными законами тайну, если факт исполнения должностных обязанностей по должности муниципальной службы, на замещение которой гражданин претендует, либо по замещаемой муниципальным служащим должности муниципальной службы связано с использованием в работе таких сведений.

Не имеет права замещать муниципальную должность гражданин при наличии у него близких родственных связей или свойств в виде: родители, дети, супруги, братья, сестры, а также братья, сестры, родители и дети супругов (в случае если замещение должности муниципальной службы непосредственно связано с подчиненностью либо процессам подконтрольности одного из них другому).

Кроме того, ограничением для замещения муниципальной должности будет являться факт наличия заболевания, которое может препятствовать поступлению на муниципальную службу либо ее прохождению, которое официально подтверждено заключением медицинского учреждения. Непосредственный механизм прохождения диспансеризации, а также сам перечень таких заболеваний и бланк формы заключения медицинского учреждения устанавливаются уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти. Также гражданин не может быть претендентом на должность и принят на муниципальную службу в случае достижения им возраста 65 лет.

Также не имеет права замещать муниципальную должность гражданин в случае преподнесения подложных документов либо представления заведомо ложных данных при поступлении на муниципальную службу, в том числе не представления законодательно регламентированных сведений либо преподнесения заведомо неверной информации об имуществе, обязательствах имущественного характера и о полученных доходах.

Действующие ограничения, связанные с муниципальной службой законодательно закреплены законом федерального назначения, в котором зафиксирован и поименован исчерпывающий перечень специфических ограничений и запретов, связанных с осуществлением муниципальной службы, необходимость которых четко продиктована особыми задачами, принципами организации и работы службы муниципалитета, цель которых направлена на то, чтобы надлежащим целесообразным образом организовать функциональность служащих, улучшив качество муниципального управления.

Список литературы

- 1 О муниципальной службе в Российской Федерации: Федеральный закон от 02 марта 2007 г. № 25-ФЗ // Собрание законодательства РФ. – 2007. – № 10. – Ст. 1152.
- 2 Коростелева М.В. Дискуссионные вопросы и правовое регулирование местного самоуправления / М.В. Коростелева // Административное и муниципальное право. – 2015. – №3. – С. 75-78.
- 3 Иванчина Ю.В. Проявление функций трудового права в процессе прохождения муниципальной службы // Муниципалитет: экономика и управление. – 2017. – №2. – С.119-125.
- 4 Саломатин А.А. Равный доступ при поступлении на муниципальную службу / А.А. Саломатин // Актуальные проблемы российского права. – 2017. – №3(76). – С.56-58.

ПОВІДОМЛЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

*Приймак І.В.**ад'юнкт кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ*

MESSAGE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

*Pryimak I.**adjuncto of the department of criminal procedure and criminology
Lviv State University of Internal Affairs***Анотація**

В статті розглянуто інститут інформування учасників кримінального провадження. Наведено основні доктринальні підходи до визначення таких правових категорій як повідомлення, повістка та виклик. Розглянуто позиції щодо співвідношення повідомлення та виклику як суміжних категорій. Висвітлено специфіку системи заходів забезпечення кримінального провадження, а саме інформування учасників кримінального процесу у вигляді повідомлень.

Abstract

The article deals with the institute of informing participants in criminal proceedings. The basic doctrinal approaches to defining such legal categories as notice, summons and summons are outlined. Positions for correlating the message and the call as related categories are considered. The specifics of the system of measures for ensuring criminal proceedings, namely informing the participants of the criminal process in the form of communications, are highlighted.

Ключові слова: повідомлення, виклик, повістка, запит, процесуальний примус, заходи забезпечення кримінального провадження.

Keywords: notice, summons, summons, request, procedural coercion, criminal proceedings.

Вступ. Право на справедливий суд у кримінальному судочинстві, як міжнародно-правовий стандарт, слід визнати одним із основних прав людини, закріплених у міжнародних та внутрішніх правових актах, що втілює стандарти справедливого судового розгляду та гарантії, спрямовані на належний захист, користування та захист прав, свобод та інтересів особи. Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному провадженні слід розуміти не лише у загальному розумінні, а й з точки зору судової процедури прийняття відповідного процесуального рішення на стадії досудового розслідування. Такі повноваження покладені на слідчого суддю, який, за винятком особистого ініціювання повістки в суд, виносить у суді рішення про застосування приводу, грошового стягнення, обрання (зміни) запобіжного заходу. Питання справедливого судового розгляду найбільш повно висвітлено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка є джерелом кримінального процесуального права в Україні [1], та в практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Дотримання положень цих положень слідчим суддею разом з іншими професійними учасниками кримінального провадження є умовою ефективного захисту прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні.

Постановка наукової проблеми. Конституція України, проголошуючи найвищу цінність прав і свобод людини, покладає на державу обов'язок визнання, поваги та захисту цих прав [2]. Крім того, ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основних свобод, та ст. 14 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України визначено, що обме-

ження права особи на свободу та особисту недоторканність допускається лише у випадках, передбачених законом, та в порядку, чітко встановленому законом

З огляду на викладене, питання наукового дослідження повідомлення в кримінальному провадженні, визначення його місця в системі заходів, що обмежують особисті права та свободи учасників злочинних провадження стає надзвичайно актуальним. Аналіз розвитку наукової думки щодо вищезазначених та інших заходів забезпечення кримінального провадження дасть змогу з'ясувати не лише місце кожного з них у системі заходів процесуального примусу, розкрити їхні внутрішні закони, а й встановити зв'язок між оскарженням та негативними наслідками для учасників досудового кримінального провадження у випадку, якщо слідчий, прокурор, слідчий суддя не з'являються на законний запит

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальним у контексті досліджуваного питання є праці Ю.П. Аленіна, Ю.М. Грошевого, А.А. Благодир, Т.В. Боголюбської, В.І. Галагана, В.С. Зеленецького, З.З. Зінатуліна, О.П. Кучинської, Л.М. Лобойка, О.Р. Михайленка, О.Б. Муравіна, В.В. Назарова, В.В. Рожної, Т.В. Садової, С.М. Смокова, О.Г. Шило та ін., окремі дослідження яких присвячені характеристиці та класифікації заходів процесуального примусу.

Метою статті є розгляд правової природи повідомлень в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Історія виникнення та розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження, а також процесуа-

льна процедура повідомлення та інші важливі аспекти, пов'язані з цим правовим інститутом, тісно переплетені з іншими дискусійними проблемами кримінального процесу, які мають науковий характер: історичні форми кримінального провадження, співвідношення державних та приватних інтересів тощо.

13 квітня 2012 року Верховна Рада України прийняла новий Кримінальний процесуальний кодекс України, який набув чинності 20 листопада 2012 року. Цей Кодекс передбачає кілька глав, які були відсутні у КПК України 1960 р.

Згідно ч. 1 ст. 111 КПК України, повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальним актом, згідно з яким слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд інформує певного учасника кримінального провадження про дату, час та місце проведення відповідної процесуальної дії або про процесуальне рішення або вжиті процедурні дії.

Відповідно до ч. 2 ст. 111 КПК України повідомлення учасників кримінального провадження щодо вчинення процесуальних дій здійснюється у разі, якщо участь цих осіб у таких діях не є обов'язковою.

У ч. 3 ст. 111 КПК України зазначено, що повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється у випадках, передбачених цим Кодексом, у порядку, передбаченому главою 11 цього Кодексу, за винятком положень про зміст повідомлення та наслідки неприбуття особи.

Слід підкреслити, що відповідно до ч. 3 ст. 111 КПК України про кримінальне провадження повідомляється лише у випадках, передбачених цим Кодексом. При цьому не лише КПК України, а й інші закони, що є джерелом кримінального процесуального права, передбачають надсилання відповідних повідомлень зацікавленим особам.

У ч. 3 ст. 111 КПК України зазначено, що повідомлення в кримінальному провадженні здійснюється в порядку, передбаченому главою 11 цього Кодексу, крім положень про зміст повідомлення та наслідки неприбуття особи.

У ст. 133, 134 КПК України йдеться про: 1) виклик слідчого, прокурора під час досудового розслідування підозрюваного, свідка, потерпілого чи іншого учасника кримінального провадження для допиту чи участі в інших процесуальних діях; 2) викликає слідчого судді під час досудового розслідування або суд під час судового розгляду підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, потерпілого, його представника, якщо слідчий суддя або суд встановить, що є достатні підстави вважати, що така особа може надати докази, що мають відношення до кримінального провадження, або їх участь у провадженні є обов'язковими [3].

У частинах 1-8 ст. 135 КПК України визначає порядок проведення виклику кримінального провадження. Особу викликають до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повідомлення (повідстки), надсилаючи її поштою, електронною поштою або факсом, здійсненням дзвінка по телефону або телеграмі. У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повідомлення

вручається до повнолітнього члена сім'ї особи або іншої особи, яка проживає разом з ним, житлово-експлуатаційної організації за місцем проживання особи або адміністрації за його місцем роботи. Затриману особу викликають через адміністрацію ізолятора. Повідомлення про виклик неповнолітнього зазвичай вручається його батькові, матері, усиновлювачу чи законному представнику. Інший порядок вручення повідстки допускається лише в тому випадку, якщо це передбачено обставинами кримінального провадження.

Повідомлення про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається відповідно до міжнародного договору про правову допомогу, згоду на який надала Верховна Рада України, а за відсутності такого - дипломатичним (консульським) шляхом. Особа повинна отримати повідомлення про виклик не пізніше ніж за три дні до дня, коли він зобов'язаний прибути на виклик. Якщо Кодексом встановлено строки дій, які не дозволяють здійснити дзвінок протягом зазначеного часу, особа отримує повідомлення про дзвінок або повідомляється про нього іншими способами якнайшвидше, але в будь-якому випадку, надаючи йому необхідний час, щоб підготуватися і прийти за викликом.

У частині 1-2 ст. 136 КПК України посиляється наявність підтвердження про отримання чи ознайомлення з її змістом особисто чи іншим способом. Належне підтвердження отримання особою повідстки або ознайомлення з її змістом іншими способами - це запис особи, яка отримує повідстку, у тому числі поштою, відеозапис про вручення особи повідстки, будь-які інші дані, що підтверджують факт вручення повідсток про повідстку або ознайомлення з повідсткою. її зміст. Якщо особа попередньо повідомила слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, електронну адресу, надіслану на таку адресу в повідтці, вважається отриманою, якщо особа підтвердить її отримання відповідною електронною поштою.

Статтею 138 КПК передбачені поважні причини неприбуття на виклик особою. Такими причинами є: 1) затримання, тримання під вартою або відбування покарання; 2) обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення; 3) обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); 4) відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо; 5) тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад; 6) смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю; 7) несвоєчасне одержання повідстки про виклик; 8) інші обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик [4].

Ознайомлення зі змістом вищезазначених статей дозволяє зробити висновок, що процедура, передбачена главою 11 КПК України, може застосовуватися лише для виклику слідчого, прокурора, слідчого судді, суду учасників процесу.

Аналіз заходів щодо забезпечення кримінального провадження, визначених ч. 2 ст. 131 КПК України, зазначено, що законодавець включає до цього переліку певні процесуальні засоби правового примусу держави, пов'язані з обмеженням прав і свобод особи. Виклик слідчим, прокурором, судом не є винятком. Такі заходи в КПК України отримали достатньо детальне регулювання в окремому спеціальному розділі 11 розділу II «Заходи щодо забезпечення кримінального провадження» [4] і тлумачаться вченими як заходи примусового характеру, передбачені КПК України, які застосовуються за наявності підстав та в установленому законодавством порядку. мета запобігання та подолання негативних обставин, які перешкоджають або можуть перешкоджати вирішенню кримінального провадження, та забезпечення його ефективності. Останнє посиляється на рішення кримінального провадження, про яке йдеться у ст. 2 КПК України, у розумний строк, відповідно до принципу процесуальної економії [5, с. 133].

Виклик слідчого, прокурора, судовий виклик за своєю суттю полягає в наполяганні на появі учасника кримінального провадження уповноваженою особою для здійснення відповідної процесуальної дії, але він не властивий примусовому характеру; з іншого боку, примус у вигляді можливості фізичного, морального чи матеріального впливу притаманні ймовірним наслідкам його невиконання - приводу, призначенню грошового стягнення та, якщо є підстави, відповідному запобіжний захід. Слід також зазначити, що вручення повістки слідчим, прокурором чи повісткою до суду не обмежує конституційні права особи. Справа в тому, що людина (можливо, проти свого бажання) зобов'язана діяти певним чином - прийти до виклику. У разі встановлення строків 91 КПК України для здійснення процедурних дій, які не дозволяють здійснювати дзвінок протягом визначеного часу, особа повинна одержати повістку про дзвінок або повідомити про це іншими способами, як тільки можливо, але в будь-якому випадку, надаючи йому необхідний час для підготовки та прибуття за викликом (ч. 8 ст. 135 КПК України). Крім того, особа має можливість не відповісти на дзвінок з поважних причин, відкритий перелік яких визначений ст. 138 КПК України (пункт 9 частини 1 статті 137 КПК України) [6]. Наявність такого заходу, як повістка до слідчого, прокурора, повістка до суду, а також обов'язок зацікавлених осіб бути присутніми на повістку - це звичайна суспільна необхідність у кримінальному провадженні.

Водночас, як справедливо вказує О.В. Шульга, елемент примусу у виклику до слідчого, прокурора, судової повістки настільки мало виражена, що, на думку вченого, не може бути підстав скеровувати його до заходів кримінально-процесуального примусу [7, с. 52].

Такий захід забезпечення кримінального провадження як виклик до слідчих, прокурорів, судової повістки з елементом примусу можуть бути пов'язані лише опосередковано, з точки зору негативних

наслідків у разі невиконання учасником кримінального провадження зобов'язань, визначених у ст. ст. 133, 134 КПК України.

Слід зазначити, що крім глави 6 КПК України, окремі глави кримінального провадження відносяться до інших глав КПК України. Наприклад, у статтях 276-279 глави 22 КПК України визначено: - випадки повідомлення про підозру; - зміст письмового повідомлення про підозру; - вручення письмового повідомлення про підозру; - зміна підозри. Статтею 213 КПК України встановлено обов'язок уповноваженої посадової особи повідомляти зацікавлених осіб про затримання особи. У ст. 253 КПК України визначено, що особи, чії конституційні права були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих дій, а також підозрюваний повинні бути повідомлені письмово прокурором або про його доручення слідчого. такого обмеження. Згідно ч. 1 ст. 290 КПК України, визнавши докази, зібрані в ході досудового розслідування, достатніми для підготовки обвинувального акту, прохання про застосування примусових заходів медичного чи освітнього характеру, прокурор чи слідчий від свого імені зобов'язаний повідомити підозрюваного, його захисника, законного представника та його законного представника про застосування примусових заходів медичного чи освітнього характеру, провести досудове розслідування та надати доступ до досудового розслідування матеріали.

На наш погляд, існування окремої глави 6 «Повідомлення» в КПК України потребує регулювання змісту кожного повідомлення, яке передається певному учаснику кримінального провадження іншими главами КПК України.

Висновки. Таким чином, визначений законодавчий захід забезпечення кримінального провадження - виклик слідчим, прокурором та судової повідомлення (ст. 133, 134 КПК України) є засобом забезпечення якнайшвидшої появи учасників кримінального провадження, викликаних до уповноваженої особи за проведення відповідних процесуальних дій. Виклик слідчому, прокурору, судовий виклик слід відрізнити від форми інформування учасника кримінального провадження як повідомлення. Досліджуючи виклик, можна розглядати його разом із повідомленням як елементом більш загального поняття - «інформації», в якому кримінальний процес розуміється як сукупність кримінальних процесуальних норм, що регулюють суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо форм інформації, процесуального порядку інформації, фіксуючи коло її учасників, їх права, обов'язки та законні інтереси та правові наслідки у разі невиконання таких вимог.

Аналіз законодавчих положень, що регулюють порядок здійснення виклику слідчим, прокурором, судом, а також наукових позицій щодо його сутності, дозволив виділити такі особливості, притаманні цій правовій категорії: - це форма повідомлення учасників кримінального провадження, визначених законом, що здійснюється уповноваженими особами у спосіб, чітко визначений КПК України. Повідомлення має

тимчасові та територіальні обмеження (повістка вручається не пізніше ніж за три дні до дня появи особи). У рамках міжнародної правової допомоги повістка про виклик особи, яка знаходиться за межами України, направляється до компетентного органу іноземної країни не пізніше ніж за шістьдесят днів до дня появи людини). Наслідком невиконання зобов'язання відповідати на виклик уповноваженої особи є кримінальна процесуальна санкція у вигляді виправдання, штрафу та, якщо є підстави, застосування запобіжного заходу.

Список літератури

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (Дата звернення 10.04.2020).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>. (Дата звернення 10.04.2020).
3. Карпов Н.С. Повідомлення у кримінальному провадженні URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1361/>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>. (Дата звернення 10.04.2020).
5. Сухачова І.О. Нагляд прокурора за додержанням законів при використанні матеріалів оперативно-розшукової діяльності під час проведення досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ: Київ. нац. ун.-т ім. Тараса Шевченка МОН України, 2014. 224 с.
6. Кримінальний процес: підруч.; за заг. ред. В. В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. Київ: Центр навч. л-ри, 2013. 554 с.
7. Шульга О.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. 255с.

POLITICAL SCIENCES

МЕТОДОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПРИ ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Дурман О.Л.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри державного управління
і місцевого самоврядування*

Херсонського національного технічного університету

METHODOLOGICAL COMPONENT IN THE FORMATION OF THE FOREIGN POLICY OF THE STATE

Durman O.

*PhD of Public Administration, Associate Professor of
the Department of Public Administration and
Local Self-Government,
Kherson National Technical University*

Анотація

Осмислення будь-якої соціальної системи і її складових не можливе без системного аналізу методів, поєсів і принципів. Стаття присвячена аналізу та розкриттю тих системних методів, які є базовими для розуміння і побудови такої складової державного управління, як зовнішня державна політика. Проаналізовані такі загальні методи наукового пізнання, як: аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування, історичний, пізнавальний, а також статистичний і раціональний.

Abstract

Understanding of any social system and its components is impossible without a systematic analysis of methods, scratching and principles. That is why, the article is devoted to the list and disclosure of those systemic methods that are basic for understanding and building such a component of public administration as foreign public policy. Analyzed such general methods of scientific knowledge as: analysis and synthesis, induction and deduction, abstraction, historical, cognitive, as well as statistical and rational.

Ключові слова: зовнішня політика, методологія, системний аналіз, методи, принципи, глобалізація.

Keywords: foreign policy, methodology, systems analysis, methods, principles, globalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблеми формування зовнішньополітичного курсу держави мають складний, комплексний характер, і це вимагає більш скоординованого підходу до цього процесу. Застосування системного підходу дає можливість формувати цей курс з використанням сучасних наукових підходів та методів і мати надію, що він буде ефективним та суб'єктивним по відношенню до зовнішнього середовища. В умовах глобальних трансформацій, появи нових чинників міжнародної безпеки, посилення соціально-економічного розшарування країн світу, переосмислення ролі та місця держави у сучасних міжнародних відносинах для розуміння сутності цих процесів виникає потреба в їхньому належному науковому аналізі, зокрема із застосуванням методів філософії як світоглядної теорії.

Зовнішня політика є одним з найскладніших предметів наукового дослідження. Як ознака та інструментарій утвердження суверенітету та незалежності головних суб'єктів міжнародних відносин зовнішня політика окремих держав є невід'ємною складовою системи міжнародних відносин. Саме тому проблематика зовнішньої політики в науковому пізнанні поєднує в собі комплекс системних складових всесвітньої і національної історії, геополітики, політології і права. Упродовж історичного розвитку людства систему світового облаштування

легітимізувала певна система міжнародних відносин, яка формувалась зовнішньополітичною діяльністю основних держав як наслідок глобального конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичною базою розуміння змісту зовнішньої політики України, її відносин на міжнародному рівні на дво- і багатосторонній основі, їхньої еволюції в нових геополітичних умовах значною мірою можуть бути праці таких відомих українських учених, як С. Віднянський, А. Зленко, Л. Чекаленко, М. Алексієвець і Я. Секо та ін. У них містяться цінні аналітичні матеріали щодо визначення зовнішньої політики України, її еволюції, проаналізовано основні напрямки й пріоритети зовнішньополітичної діяльності держави, а також дається ґрунтовний аналіз радикальних змін у європейському геополітичному просторі зламу ХХ–ХХІ ст.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте особливість дослідження зовнішньої політики України на сучасному етапі ускладнюється тим, що значна частина процесів та явищ, які є невід'ємними складовими зовнішньополітичного курсу України, ще не завершилися і тривають.

Метою статті є наукове вивчення і висвітлення різноманіття та складників зовнішньої полі-

тики, нормативно-правових явищ, зовнішньополітичних інституцій та процесів міжнародного облаштування з врахуванням методології системного підходу, а саме з точки зору складових системи принципів, методів, підходів, операцій та засобів аналізу.

Виклад основного матеріалу. Методологія осмисленого розгляду історичної діяльності сприяє теоретичному синтезу та аналізу знань, що дозволяє перетворити певну їх суму з простого чи лише емпіричного осмисленого набору розрізнених фактів історикополітичного життя у єдину цілісну систему історичних знань.

Вибір методологічного інструментарію зумовлений потребою всебічного і неупередженого вивчення зовнішньої політики України, з'ясування її теоретико-концептуального підґрунтя, чинників, що визначали зміст та пріоритети становлення, зокрема в аспекті реалізації засадничих завдань у європейсько-атлантичному контексті. Відзначимо, що, поділяючи думку відомого українського методолога Я. Калакури, методологічним інструментарієм наукового пізнання розуміємо усю сукупність сформованих на підставі загальної наукової практики, а також під впливом особливостей предмета дослідження, теоретико-методологічних основ, принципів, методів, прийомів, способів та засобів, що використовуються для вивчення навколишньої дійсності.

Маючи в розпорядженні значний масив дослідницьких інструментів, наголосимо на виборі тих, які уможливають комплексне вивчення зовнішньої політики України визначеного періоду із врахуванням впливу на неї всіх взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх чинників й конкретних обставин.

Зауважимо, що важливим пріоритетом методології сучасної зовнішньої політики держави є системно-історичний аспект, розкриваючий, яким чином виникла система, які етапи розвитку проходила, які її історичні цінності, звичаї перспективи. До основного методу цього аспекту можна віднести метод спостереження, який допомагає при виявленні проблеми: аналізу інформації, збору інформації про функціонування або управління об'єктом.

Досвід світового державотворення з точки зору зовнішньої політики доводить наявність змін у розумінні найпоширеніших у науці історичних категорій і понять, кожне з яких раніше чи пізніше, залежно від епохи і стану суспільств, набуває особливих прикмет та змісту, витісняючи інші попередні. Варто зазначити, що зовнішню політику та пов'язані з нею відносини досліджували у теорії міжнародних відносин чи не найбільше.

Проте ще й досі поняття зовнішньої політики залишається дискусійним. Зовнішня політика, порівняно із внутрішньою, має виразну специфіку, оскільки реалізується у міжнародному соціумі, особливості якого визначають його зміст і форми. А політична діяльність у міжнародному середовищі містить елемент випадковості, непередбачуваності, емпіричності.

Науковці пропонують новітні теоретико-методологічні підходи та інтерпретації емпіричних даних, сприяючи цим осмисленню зовнішньополітичної діяльності окремих держав, їх зовнішньої політики. Однак зауважимо, що, незважаючи на зростання в останні роки кількості наукових праць із зазначеної проблеми, всі вони здебільшого відносяться до галузі знань української історіографії, що ж стосується публічного управління та адміністрування, то на сьогодні дефініція феномена зовнішньої політики дещо не визначена.

На думку А. Суботіна, зовнішня політика – це система дій міжнародного актора, спрямована на забезпечення впливу на поведінку інших суб'єктів міжнародних відносин та пристосування до наслідків процесів міжнародної системи.

Г. Удовенко, Д. Кавка, О. Черниш зазначають, що «зовнішня політика – загальний курс держав у міжнародних справах, який регулює взаємовідносини з іншими державами та інститутами відповідно до потреб, принципів і цілей її внутрішньої політики».

У сучасній теорії міжнародних відносин більшість дослідників схиляється до визначення діяльного характеру взаємодії внутрішньої та зовнішньої політики, конкретний стан якої, насамперед, залежить від статусу суб'єкта міжнародних відносин. Натомість, загальний курс держави у сфері зовнішньої політики, за енциклопедичним визначенням, переважно розглядають як її поведінку в міжнародному середовищі, що випливає із реакції її політичного керівництва на зовнішні чи внутрішні подразники. У міжнародних відносинах держава має бути об'єктом з боку інших держав, міжнародних організацій, суспільних груп чи окремих осіб. Зовнішню політику розглядаємо як велику, складну, дипломатичну систему, з власною структурою.

Процеси зовнішньополітичної діяльності можуть бути підпорядковані потребам розвитку окремих країн, а також цінностям усіх, їх безпеці й стабільності.

Практика сучасної зовнішньополітичної діяльності кожної країни потребує ґрунтового опрацювання комплексу теоретичних і прикладних проблем, які пов'язані з історичним розвитком усієї системи міжнародних відносин, з метою повного використання міжнародного становища для досягнення зовнішньополітичних цілей згідно з національними інтересами держави і, які напряду відносяться до системно-проблемного аспекту.

З принципом історизму у висвітленні зовнішньої політики України та її діяльності на міжнародній арені, тісно пов'язаний принцип об'єктивності. Його використання вимагає від дослідника врахування всіх внутрішніх зв'язків і відносин системи зовнішньополітичної доктрини України, факторів, що впливають на її функціонування. Принцип об'єктивності, що виходить із цивілізаційного погляду на історію як об'єктивний процес, спонукає до висвітлення у їх правдивому вигляді, без фальсифікацій, свідомих перекручень та вмішувань у заздалегідь сформовані рамки. Зумовлює вивчати су-

часну зовнішню політику України в її еволюційному становленні в дискурсі європейсько-атлантичних інтеграційних процесів, при цьому визначаючи увесь спектр впливу на неї як позитивних, так і негативних. Об'єктивність історичних знань із проблеми передбачає, що процес їх здобуття відповідає реальній дійсності.

Ефективність вищезазначених наукових принципів залежить від комплексного застосування широкого спектру науково-дослідницьких методів, чільне місце серед яких займають як загальнонаукові, так і спеціально-наукові чи, власне, історичні та конкретно-наукові, або спеціальні. Серед них окремо розглянемо ті, до яких варто, на наш погляд, найчастіше звертатися задля розв'язання науково-дослідних завдань з теми. Зауважимо, що відповідні наукові методи застосовуються, як правило, у взаємодії, оскільки, вважаємо, за умови цілісного використання можна комплексно розглянути всі аспекти становлення й розвитку зовнішньополітичної діяльності України, виявити її певні здобутки, тенденції та перспективи в контексті новітньої системи міжнародних відносин.

В наукових дослідженнях державотворення, як і в інших науках, істотне значення мають такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування.

На всіх етапах проведення дослідження, забезпечення органічного взаємозв'язку цілого та його частин, виокремлення пріоритетних напрямків зовнішньополітичної діяльності України та визначення доцільності використання позитивних аспектів у реалізації європейсько-атлантичної інтеграції, окремих питань у здійсненні зовнішньої політики базовим є метод аналізу і синтезу.

Суттєве значення для розуміння ключових аспектів розроблення державної зовнішньої політики України, визначення її пріоритетних компонентів, виявлення проблем у різних напрямках реалізації, з'ясування істотних чинників впливу на прогресивний розвиток має емпірико-аналітичний розгляд основних форм й тенденцій зовнішньополітичної діяльності країни в сучасній геополітичній ситуації в контексті міжнародних викликів, охоплюючи перспективу її поглиблення до національних інтересів і цілей.

У ході системного аналізу визначаються елементи подій та явищ, які досліджуються, системні зв'язки між складовими зовнішньої політики, що визначають різні функціональні дії, координацію, взаємодію, субординацію між елементами. Зовнішньополітичні явища розглядаємо як складові відособлені феномени, що мають свій склад, структуру і зміст, виконують відповідні функції в постбіполярній системі міжнародних відносин.

Використання методу аналізу є важливим для предметного вияву й оцінки конкретних державно-історичних фактів і подій у процесі реалізації зовнішньополітичного курсу нашої держави, а також для ефективності механізмів міжнародної діяльності, дипломатичних та інших форм й методів реалізації зовнішньої політики в нових геополітичних реаліях.

Статистичний метод забезпечує встановлення різноманітних аспектів національної зовнішньої політики завдяки використанню конкретних даних, добору й аналізу статистичної інформації, наведення кількісних показників співпраці України із зарубіжними країнами і міжнародними організаціями у різних сферах міжнародної взаємодії, з'ясування окремих етапів зовнішньополітичної діяльності України і найпріоритетніших напрямів та форм.

З науково-дослідницькими принципами та методами наукового пізнання органічно поєднані теоретико-методологічні підходи, які є не менш важливими у виявленні зовнішньої політики України в добу незалежності. У контексті проблеми принципово важливим серед них, безперечно, є системний підхід, який сприяє адекватній постановці проблематики, вибору шляхів і засобів розв'язання поставленої мети і завдань.

Змістом системного підходу є теоретико-концептуальні уявлення про цілісність об'єктивного світу, співвідношення цілого та його органічних частин, взаємодія системи із соціумом, загальні закономірності функціонування і розвитку системи, структурованість понять системного об'єкта, активний характер діяльності суб'єктів суспільно-політичних систем. У ході системного аналізу визначаються елементи подій та явищ дослідження, специфіка їх змісту та функціонального призначення.

Означений підхід уможливорює сприйняття міжнародних відносин на будь-якому рівні як цілісної системи та у розумінні взаємообумовленості її структурних елементів. Важливим є те, що з огляду на залежність зовнішньої політики України від зовнішнього і внутрішнього чинників, а також певну детермінованість щодо системи міжнародних відносин, досягнення поставлених мети й завдань видається можливим тільки за умови врахування цієї взаємообумовленості.

Послугуючись системним підходом, слід виокремити основні компоненти зовнішньої політики України і системоутворюючі зв'язки із сучасною системою міжнародних координат, означити основні напрямки зовнішньополітичної діяльності держави в європейсько-атлантичному контексті, охарактеризувати їхній зміст та ключові тенденції розвитку, довести, що зовнішня політика є динамічною системою, яка постійно перебуває у стані розвитку, змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх детермінант.

Розуміння динамічності зовнішньополітичного курсу України, бачення не тільки механізму функціонування міжнародної політики, а й її розвитку, не лише тенденційності стану компонентів і структури геополітичної системи, а й тенденцій майбутнього, передбачає використання міждисциплінарного підходу.

Використання праць представників інших гуманітарних наук уможливорює зосередження на дослідженні магістральних напрямів зовнішньої політики України, розгляд їх у контексті геополітичних викликів, осмислення місця держави в сучасному

міжнародному просторі, їх ролі в забезпеченні європейської і євроатлантичної інтеграції, стабільності й безпеки на європейському континенті.

Повертаючись до предмета дослідження, відзначимо, що зовнішня політика України характеризується постійним генезисом (розвитком), динамікою, значно зумовленими спрямованістю розвитку світового співтовариства, а її зміст та характер визначаються національними інтересами. Комплексне використання теоретикометодологічних засад дозволяє всебічно розглянути проблему та забезпечити наукову достовірність отриманих результатів.

Думка про двоїстий характер природи методів, які використовуються в аналітичному процесі підготовки і ухвалення управлінських рішень в зовнішній політиці держави, також одержала розвиток у працях інших учених, у тому числі й у дослідженнях Х. Рейні, який одним з перших конкретизував цей факт на прикладі характеристики аналітичного процесу підготовки, прийняття й реалізації саме політичних рішень і програм. Аналізуючи, зокрема, систему методів, що застосовуються у процесі формулювання мети політичних рішень, він доходить висновку, що раціональні і пов'язані з ними математичні методи ефективні при вирішенні завдань рутинного характеру. І навпаки – при невизначеності й наростанні динамічності ситуації управлінські процедури неминуче ускладнюються, а тому потребують аналізу численних альтернатив і, відповідно, застосування інтуїтивних (таких, що ґрунтуються на досвіді) процедур, котрі замінюють раціональні методи.

Так, свого часу, Б. Гогвуду і Л. Гану зробити два важливі висновки. По-перше, що підхід з позицій «чистого раціоналізму» означає генерування всіх реальних варіантів дій і докладний розгляд кожного з них, а це, очевидно, неможливо і безнадійно у більшості практичних ситуацій. По-друге, найперспективніші способи вдосконалення творчої роботи – це залучення до неї людей, здатних оригінально мислити й створювати в організації клімат, який не знижує, а підтримує таке мислення.

Не випадково більшість фахівців-прогностиків єдині в тому, що всю систему методів, котрі використовуються у зовнішньо-політичному прогнозуванні, можна поділити на два основні види: 1) формалізовані й 2) експертні, або 1) інтуїтивні (інтуїтивно-логічні) і 2) математико-статистичні. Причому прикметно, що, незважаючи на відзначений фахівцями значний розвиток в останні роки саме математико-статистичних методів і, відповідно, їх широке застосування в аналітичному процесі підготовки, ухваленні та реалізації публічних політичних рішень, у практиці соціально-політичного прогнозування, як і раніше, переважають експертні методи, означені різними авторами по-різному: інтуїтивними, евристичними чи суб'єктивними.

У зв'язку з цим закономірно постає питання: а чим же конкретно обумовлюється переважна роль саме експертних методів і процедур, на відміну від раціональних, в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм?

На нашу думку, саме в силу оперативності та інноваційності їх використання експертні методи переважають в аналітичному процесі, а традиційний лінійно-раціональний підхід до підготовки і прийняття публічних політичних рішень і програм у багатьох випадках стає практично неможливим без їх використання.

Загальним є те, що формалізовані й експертні методи, котрі використовувалися в зовнішньо-політичному аналізі, почали застосовувати на всіх фазах цього циклічного процесу без строго обумовленої їх фазної, етапної межі застосування. До того ж, через складність і багатомірність публічних політичних об'єктів, котрі досліджуються, в аналітичному процесі стали використовувати не один якийсь окремий метод, а певну їх сукупність, а точніше – певну систему способів і процедур, які в реальному аналітичному процесі, як правило, не просто перебивають, а взаємодоповнюють і взаємообумовлюють одне одного в процедурнофункціональному розумінні.

У зв'язку з викладеним важливо вказати на два важливі, з методологічної точки зору, процедурно-функціональні моменти у здійсненні самого аналітичного процесу за допомогою традиційних раціональних та експертних методів. З одного боку, кожний кваліфіковано здійснений (за допомогою цілісної системи методів) аналіз не тільки виконує уточнюючу для певної процедурно передбаченої фази функцію, але й, у силу циклічного характеру самого аналітичного процесу, служить подальшій реалізації стратегічної мети – підготовці, прийняттю та реалізації публічних політичних рішень і програм.

З іншого боку, всі види діяльності, у тому числі й експертно-аналітична, у межах кожної з процедурно-взаємопов'язаних фаз певного циклічного процесу характеризуються своєю специфікою. Так, метою формулювання й аналізу проблеми є прогноз, а метою процесу прогнозування – порада особі, що приймає публічне політичне рішення, стосовно можливих оптимальних варіантів його імплементації.

Однак слід підкреслити, що й у цієї фазноцільової ситуації види експертно-аналітичної діяльності, незважаючи на їх відносну самостійність і специфічну особливість, у жодному випадку не суперечать самій логіці дослідження (на чому наполягає В.Тертичка), оскільки вони здійснюються теж у процедурно-функціональних межах політичного аналізу як взаємозалежні та взаємообумовлені процеси.

Однак слід погодитися з думкою про те, що в Україні недостатньо використовуються технології зовнішньо-політичного аналізу та прогнозування, багато здійснених прогнозів не знаходять свого підтвердження у політичній практиці. Тому проблема стандартів якісного політичного аналізу та прогнозування для надійної фіксації змін, вияву механізмів політичної динаміки, реалізації адекватної стратегії прийняття політичних рішень набуває особливої актуальності».

Практично-прикладний аспект включає способи оцінювання і вирішення суспільної проблеми

для конкретного замовника, як правило, одного з політичних акторів. А. Дегтярьов виділяє п'ять базових критеріїв відмінності прикладного політичного знання від фундаментального: функціональне призначення, роль суб'єкта аналітичної роботи, зв'язок теорії з практикою, шаблі пізнавальної діяльності, просторово-часовий континуум досліджень.

Висновки. Теоретико-методологічні основи дослідження визначаються складністю зовнішньої політики як предмета системно-історичного, системно-структурного, системно-проблемного та інших аналізу. Серйозним викликом у цьому контексті є те, що значна частина досліджуваних процесів та явищ ще не завершилась і залишаються предметом зовнішньо-політичних маніпуляцій. Проте потреба наукового осмислення та наявність методологічного інструментарію національної науки державного управління дозволяють проаналізувати значення системного аспекта трансформації зовнішньої політики у сучасному контексті.

Основним критерієм, що дозволяє вивчати предметну сутність аналізу зовнішньої політики є природа методів, які використовуються, як прояв діалектичної єдності загального й особливого в аналітичному процесі підготовки, ухвалення та реалізації публічних політичних рішень і програм.

Загальним є те, що раціональні та експертні методи, які використовуються в аналітичному процесі політичними аналітиками й політичними експертами, застосовуються на всіх без винятку фазах цього циклічного процесу.

Список літератури

1. Прийдун С.В. Трансформація зовнішньої політики України: європейсько-атлантичний аспект (1991-2015). дис. ... к.і.н.. Тернопіль. 2019. 302 с. URL: http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/d-58-053-04/Dis_Pryidun.pdf
2. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації. Український історичний журнал. 2011. №4. С. 55-76.
3. Зленко А. Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму: виступи. Промови. Інтерв'ю. Статті. Упоряд. К.П. Єлісєєв. К. Преса України. 2001. 370 с.
4. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: підручник. К. Либідь, 2006. 711 с
5. Алексієвець М.М., Секо Я.П. Цивілізаційний аспект еволюції української зовнішньої політики в період незалежності. Україна-Європа-Світ. Між-народний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2009. Вип. 3. С. 11-24.
6. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. Київ: Генеза, 2004. 496 с.
7. Суботін А. Зовнішня політика України // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин / редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. Т. 1. Київ. Знання України. 2004. 760 с.
8. Удовенко Г.П., Кавка Д.П., Черниш О.М. Зовнішня політика. Політологічний енциклопедичний словник / ред. кол.: Ю.С. Шемшученко (ред.) та ін.; НАНУ. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, Укр. Асоціація політологів. К. Генеза, 2004. 736 с.
9. Рейни Х. Анализ и управление в государственных организациях. М. 2004. 568 с
10. Рубанов В. Політичний аналіз і аналіз політики: загальне й особливе. Політичний менеджмент. 2009. № 6. С. 36-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2009_6_6
11. Гогвуд Б., Ган Л. Аналіз політики для реального світу / Пер. з англ. А. Олійник; наук. ред. пер. В. Тертичка. К. 2004. 396 с.
12. Бестужев-Лада И.В., Наместникова Г.А. Социальное прогнозирование. Курс лекций. Педагогическое общество России; Москва. 2002. 211 с.
13. Янч Э. Прогнозирование научно-технического прогресса. / Пер. с англ. Общая ред. и предисл. Д.М. Гвишиани. Изд-во «Прогресс». М. 1970. 568 с.
14. Тертичка В. Аналіз державної політики і політологія. Політичний менеджмент. 2004. № 6. С. 3-22.
15. Золотухін Е.В. Політичний маркетинг в сучасній Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук. спец. 23.00.02. Е. В. Золотухін. Дніпропетровськ. 2008. 19 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**Дурман М.О.**

к.т.н., доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Херсонський національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-3775-205X>

RELATIONSHIP BETWEEN PROCESSES OF FORMATION OF STATE REGULATORY POLICY STRATEGIES AND ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIES**Durman M.**

Ph.D. of Information Technology, Docent, Associate Professor Department of Public Administration and Local Government, Kherson National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-3775-205X>

Анотація

В статті розглядаються питання встановлення взаємозв'язків між стратегіями розвитку національного/регіонального/місцевого рівнів та відповідних їм стратегій формування державної регуляторної політики. Вказується, що Україні вже існує доволі непогана база правового та інституційного забезпечення регуляторної політики, проте практично не розробляється це проблемне питання.

Тому запропоновано нові концептуальні підходи до моделі формування та реалізації державної регуляторної політики. Для розподілу регуляторних впливів за рівнями управління пропонуємо використовувати європейську систему Номенклатури статистичних територіальних одиниць (The Nomenclature of Territorial Units for Statistics, NUTS) – NUTS1-NUTS3 (ураховуючи додатковий поділ NUTS4-NUTS5), доповнивши її наднаціональним рівнем NUTS0.

У цій моделі регуляторні процеси відбуваються за двома протилежними напрямками: «знизу – дгори» та «згори – донизу», від глобального (міжнародного) рівня регуляторних впливів до рівня місцевого (органів місцевого самоврядування) та в зворотному напрямку. В рамках запропонованої моделі поєднуються між собою відповідними зв'язками стратегії економічного розвитку різних рівнів і плани з їх реалізації та відповідні їм стратегії державної регуляторної політики з планами реалізації.

Abstract

The article considers the issues of establishing the relationship between the development strategies of the national / regional / local levels and the corresponding strategies for the formation of state regulatory policy. It is pointed out that Ukraine already has a fairly good base of legal and institutional support for regulatory policy, but this problem is practically not developed.

Therefore, new conceptual approaches to the model of formation and implementation of state regulatory policy are proposed. To distribute regulatory influences by levels of government, we propose to use the European system of Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) - NUTS1-NUTS3 (taking into account the additional division of NUTS4-NUTS5), supplementing it with the supranational level NUTS0.

In this model, regulatory processes take place in two opposite directions: "bottom-up" and "top-down", from the global (international) level of regulatory influence to the level of local (local governments) and in the opposite direction. The proposed model combines the relevant links of economic development strategies of different levels and their implementation plans and the corresponding strategies of state regulatory policy with their implementation plans.

Ключові слова: державне управління, державна регуляторна політика, стратегії розвитку національного/регіонального/місцевого рівнів, стратегії формування державної регуляторної політики, стимулювання економічного зростання.

Keywords: public administration, state regulatory policy, the development strategies of the national / regional / local levels, strategies for the formation of state regulatory policy, stimulation of economic growth.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Формування та реалізація державної регуляторної політики повинно обов'язково відбуватися з урахуванням стратегії розвитку держави, сфери державного управління або адміністративно-територіальної одиниці – області, району, об'єднаної територіальної громади. На регіональному та місцевому рівні забезпечити розвиток можливо лише за умови врахування особливостей, що мають ці адміністративно-територіальні утворення.

Досліджуючи рівень ефективності та результативності державного регулювання регіонального розвитку, доцільно не тільки брати до уваги обсяги виробленого валового регіонального продукту, а й визначити потенційні можливості регіону в збільшенні його виробництва, у тому числі на експорт, виявити соціально-економічні чинники, що безпосередньо впливають на господарську діяльність, а також надати оцінку історико-культурного потенціалу, наявних природно-кліматичних, земельних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, які

має регіон та перспективи його розвитку в довгостроковій перспективі (саме те, що відбувається в процесі розробки стратегії розвитку певного рівня).

Можна сказати, що при формуванні та впровадженні державної регуляторної політики, спрямованої на інноваційний розвиток та підвищення конкурентоздатності країни, регіону, громади, нам потрібно використовувати підходи планування та стратегування до цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розробки та впровадження державної регуляторної політики з точки зору впливу політики на розвиток економіки займалися З. Варналій [3], В. Ляшенко [4], Л. Попова [5], Т. Кравцова [6]. З точки зору регіонального розвитку державну регуляторну політику вивчали Д. Ляпін та В. Юрчишин [7], Н. Овчар [8]. Нами також було приділено увагу науковій розробці цього питання [9; 10]

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на певну проробленість тематики формування та реалізації державної регуляторної політики, вивчення питання встановлення взаємозв'язку між стратегіями економічного розвитку та стратегіями державної регуляторної політики, що впливають на ці процеси, є недостатнім.

Метою статті є встановлення взаємозв'язку між стратегіями економічного розвитку різних рівнів та відповідних їм стратегіям формування та реалізації державної регуляторної політики.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання формування та реалізації державної регуляторної політики слід обов'язково звернути увагу на основоположний законодавчий акт спеціалізованого характеру, що регулює цю сферу, а саме є Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», прийнятий 2003 року [11].

Принципи державної регуляторної політики, що декларуються у ньому, можна пов'язати з процесами розробки стратегій економічного розвитку наступним чином:

- доцільність - обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми (при проведенні соціально-економічного аналізу завжди виокремлюється ряд проблем місцевого/регіонального/національного розвитку, що їх потрібно вирішити);

- адекватність - відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив (у ході формування стратегії розвитку завжди прораховуються різні альтернативні варіанти вирішення тих чи інших проблем, або досягнення тих чи інших цілей);

- ефективність - забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави (при відборі альтернатив заходів, направлених на вирішення проблеми, одним із критеріїв може виступати економічна ефективність, необхідність забезпечення робочих місць, розвиток певних галузей економіки тощо);

- збалансованість - забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави (наслідком ухвалення регуляторних рішень, що прописуються в стратегії регуляторної політики, повинен бути збалансований розвиток громади, що враховує інтереси всіх зацікавлених сторін, та направлений на забезпечення справедливості);

- передбачуваність - послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної

3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналій. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.

4. Ляшенко В. Регуляторна політика та удосконалення бізнес-середовища в Україні [Електронний ресурс] / Г. Толмачова, В. Ляшенко, В. Хахулін, О. Якубяк // Вісник економічної науки України. - 2013. - № 2. - С. 156-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2013_2_39

5. Попова Л.М. Регуляторна політика у сфері підприємницької діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Л.М. Попова // Форум права. - 2017. - № 4. - С. 191-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

6. Кравцова Т.М. Регуляторна політика держави в сфері господарської діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання [Електронний ресурс] / Т.М. Кравцова // Право і Безпека. - 2006. - Т. 5, № 5. - С. 24-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2006_5_5_9

7. Завдання і перспективи інвестиційно-інтеграційного розвитку України : [аналіт. доповідь, статті] / В. Юрчишин, В. Зимовець, О. Кілієвич, С. Кошовий, Д. Ляпін; ред.: В. Юрчишин; Укр. центр екон. і політ. дослідж. ім. О. Разумкова (Центр Разумкова). - Київ: Заповіт, 2017. - 123 с. - (Б-ка Центру Разумкова. Сер. "Дискусії про екон. розвиток"). - укр.

8. Овчар Н.П. Формування механізму державного регулювання розвитку реального сектору економіки регіону [Електронний ресурс] / Н.П. Овчар // Державне управління: теорія та практика. - 2016. - № 1. - С. 141-148. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2016_1_14

9. Дурман М.О. Альтернативні моделі формування та реалізації державної регуляторної політики та їх співвідношення зі стратегіями економічного розвитку територій. Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наукового збірника "Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління»). № 1 (24). 2020. С. 29-35. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-1.6>

10. Дурман М.О. Стратегія регуляторної політики як один з інструментів реалізації стратегії розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр. Х. Вид-во НУЦЗУ, 2020. Вип. 1 (12). 524 с. (Серія «Державне управління»). С. 414-427. DOI: [10.5281/zenodo.3842067](https://doi.org/10.5281/zenodo.3842067)

11. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>

політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності (наявність розробленої стратегії формування та реалізації державної регуляторної політики дає можливість суб'єктам господарювання планувати свою діяльність та бути заздалегідь готовими до реакції на регуляторні впливи);

- прозорість та врахування громадської думки - відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань на всіх етапах діяльності (надає можливість суб'єктам та об'єктам регуляторної політики впливати на її формування та реалізацію, а також впливати на формування та реалізацію стратегії розвитку відповідного рівня, залучаючи для цього, у тому числі, інструменти державної регуляторної політики).

Формування стратегії ДРП являє собою систему управління, що характеризується низкою аспектів, серед яких:

- методологічний, що являє собою набір механізмів, інструментів, методів і заходів регуляторного характеру, які використовуються в процесі регулювання соціально-економічного розвитку. Саме методологічна обґрунтованість цього регулювання забезпечує дієвість заходів регулювання, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Обов'язково слід зазначити, що стратегія місцевого/регіонального розвитку і стратегії ДРП повинні розроблятися на одній методологічній основі;

- організаційний, що забезпечує єдність розгляду управлінських відносин у процесі розвитку регіону/громади через функції органів публічного управління;

- соціально-економічний, що забезпечує аналіз наявної соціально-економічної системи на основі поточного ресурсного забезпечення і перспективного економічного потенціалу території.

Враховуючи вищезазначені принципи та аспекти, нам все ж хотілося б запропонувати нові концептуальні підходи до розробки моделі формування та реалізації регуляторної політики з урахуванням передового зарубіжного досвіду та вітчизняних напрацювань у цій сфері. У цій моделі регуляторні процеси відбуваються за двома протилежними напрямками: «знизу – догори» та «згори – донизу», від глобального (міжнародного) рівня регуляторних впливів до рівня місцевого (органів місцевого самоврядування) та в зворотному напрямку. В рамках цієї моделі поєднуються між собою відповідними зв'язками стратегії економічного розвитку різних рівнів і плани з їх реалізації та відповідні їм стратегії державної регуляторної політики з планами реалізації.

Для розподілу регуляторних впливів за рівнями управління пропонуємо використовувати європейську систему Номенклатури статистичних територіальних одиниць (The Nomenclature of Territorial Units for Statistics, NUTS [¹²]) – NUTS1-NUTS3 (ураховуючи додатковий поділ NUTS4-NUTS5), доповнивши її наднаціональним рівнем NUTS0.

Доповнення наднаціональним рівнем необхідне з точки зору того, що велика кількість нормативно-правових актів та регуляторних рішень ухвалюється наднаціональними органами (економічними союзами, міжнародними організаціями, блоками тощо).

Так, наприклад, у країнах Європейського Союзу органи влади всіх рівнів виконують не тільки управлінські функції, але й здійснюють управління розвитком територій, у тому числі й через формування відповідної регуляторної політики, яка, в свою чергу, впливає на соціально-економічний розвиток територій. Проте існують відповідні директиви Єврокомісії, що обов'язкові до виконання на всій території Європейського Союзу і носять стратегічний характер, наприклад, Стратегія Європейського Союзу для Дунайського регіону [¹³]. В рамках цієї стратегії на країн-підписантів накладаються певні обмеження (регулятори), що впливають і на соціально-економічний розвиток, і на розвиток бізнесу, і на життя пересічних громадян.

При ухваленні регуляторних рішень на регуляторні органи впливають різні чинники, основними з яких є зовнішнє середовище (інші суб'єкти та об'єкти регулювання, їх реакція на збурення, поточна діяльність, законодавчо-нормативні обмеження тощо), а також внутрішнє середовище регуляторного органу (структура, якість експертного складу, ресурси, доступні для використання при розробленні регуляторних рішень).

При цьому із підвищенням рівня управління (ліва стрілка) швидкість регуляторних рішень, якщо відсутні інші обмеження, зростає, тобто, на рівні органів місцевого самоврядування регуляторне рішення може ухвалюватися набагато швидше, ніж на рівні держави. Ця особливість зумовлює важливість регуляторних рішень (праву стрілку) – із підвищенням рівня управління важливість регуляторного рішення збільшується (важливість регуляторних рішень міжнародних організацій в більшості випадків вища, ніж у регуляторних рішеннях державного рівня, а, тим більше, рішень місцевого рівня) (рис. 1).

У цьому разі зовнішнє (відносно регуляторного органу) середовище має більший вплив на якість та ефективність регуляторного рішення ніж внутрішнє середовище, оскільки накладає певні обмеження на саме регуляторне рішення (пунктирні лінії зліва направо). Так, наприклад, в Україні законодавчо обмежено термін ухвалення рішень про встановлення ставок місцевих податків і зборів – якщо таке рішення ухвалюється пізніше ніж за пів року до планованого вступу таких ставок у дію, то вони починають діяти з року, наступного за плановий. Такий же механізм діє і при встановленні межі («вилки»), в рамках яких органи місцевого самоврядування можуть встановлювати ставки місцевих податків і зборів. Тобто, національний регуляторний рівень обмежує рівень об'єднаних територіальних громад (міст обласного значення) – NUTS1 обмежує NUTS3.

¹². The Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) : official site of Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

¹³. European Union Strategy for the Danube Region: official site. URL: <https://danube-region.eu/>

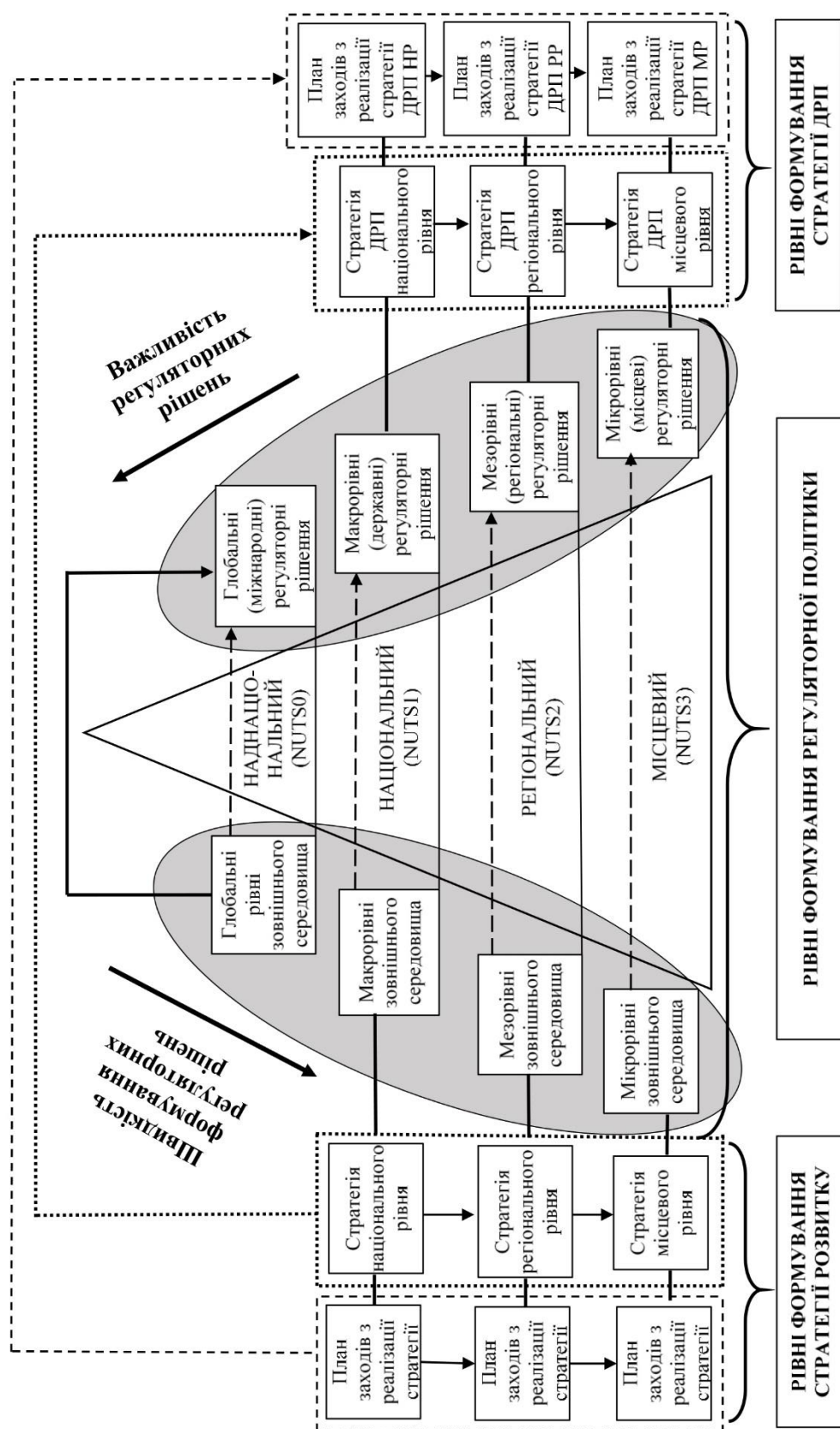


Рис. 1. Ієрархія територіальних рівнів формування державної регуляторної політики та їх взаємозв'язок зі стратегічними документами (на основі рівнів NUTS)

Так само може бути обмежено можливості держави, якщо регуляторне рішення ухвалене на національному рівні, а Україна взяла на себе зобов'язання щодо імплементації цих рішень до свого законодавства (NUTS0 обмежує NUTS1). Наприклад, наша держава не може встановлювати обмежувачі ставок ввізного мита на деякі види продукції, оскільки це заборонено нормами Світової Організації Торгівлі, а Україна ратифікувала у 2008 році Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі [14].

Також ми додаємо чотири нових блоки впливів, а саме блоки стратегічних документів – стратегії розвитку різних рівнів, відповідні їм плани реалізації заходів (проектних рішень), а також стратегії формування ДРП та відповідні їм плани реалізації заходів (регуляторних впливів). Без врахування цих блоків неможливо формувати ефективну регуляторну політику. І навпаки, без врахування можливих механізмів, інструментів, методів та форм регуляторних впливів, доступних в певних економічних умовах, неможливо досягати ефективного соціально-економічного розвитку.

Таким чином, використовуючи нові концептуальні підходи до моделі формування та реалізації державної регуляторної політики, доходимо нового бачення, що лише за наявності стратегії державної (публічної) регуляторної політики у поєднанні з відповідною їй стратегією розвитку можливий ефективний розвиток соціально-економічної системи певної адміністративно-територіальної одиниці (громади, області, держави).

Висновки. В Україні на цей час створені необхідні нормативно-правові та організаційні передумови для успішного формування та реалізації державної регуляторної політики. Проте запропоновані нові концептуальні підходи до моделі формування та реалізації державної регуляторної політики, що пов'язують між собою стратегії розвитку місцевого/ регіонального/ національного рівнів та відповідні їм стратегії державної регуляторної політики, дають можливість підвищити ефективність державного управління та стимулювати економічне зростання. При цьому будуть забезпечуватися структурні зміни в соціально-економічному комплексі, а держава отримає додатковий поштовх для досягнення нових здобутків у глобалізованому світі.

Список літератури

1. державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
2. Ляшенко В. Регуляторна політика та удосконалення бізнес-середовища в Україні [Електронний ресурс] / Г. Толмачова, В. Ляшенко, В. Ха-

хулін, О. Якуб'як // Вісник економічної науки України. - 2013. - № 2. - С. 156-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2013_2_39

3. опова Л.М. Регуляторна політика у сфері підприємницької діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Л.М. Попова // Форум права. - 2017. - № 4. - С. 191–196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

4. авцова Т.М. Регуляторна політика держави в сфері господарської діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання [Електронний ресурс] / Т.М. Кравцова // Право і Безпека. - 2006. - Т. 5, № 5. - С. 24-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2006_5_5_9

5. Завдання і перспективи інвестиційно-інтеграційного розвитку України : [аналіт. доповідь, статті] / В. Юрчишин, В. Зимовець, О. Кілієвич, С. Кошовий, Д. Ляпін; ред.: В. Юрчишин; Укр. центр екон. і політ. дослідж. ім. О. Разумкова (Центр Разумкова). - Київ: Заповіт, 2017. - 123 с. - (Б-ка Центру Разумкова. Сер. "Дискусії про екон. розвиток"). - укр.

6. Овчар Н.П. Формування механізму державного регулювання розвитку реального сектору економіки регіону [Електронний ресурс] / Н.П. Овчар // Державне управління: теорія та практика. - 2016. - № 1. - С. 141-148. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2016_1_14

7. Дурман М.О. Альтернативні моделі формування та реалізації державної регуляторної політики та їх співвідношення зі стратегіями економічного розвитку територій. Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наукового збірника "Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління»). № 1 (24). 2020. С. 29-35. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-1.6>

8. Дурман М.О. Стратегія регуляторної політики як один з інструментів реалізації стратегії розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр. Х. Вид-во НУЦЗУ, 2020. Вип. 1 (12). 524 с. (Серія «Державне управління»). С. 414-427. DOI: 10.5281/zenodo.3842067

9. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>

10. The Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) : official site of Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

11. European Union Strategy for the Danube Region: official site. URL: <https://danube-region.eu/>

12. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 № 250-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/250-17>

¹⁴. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 № 250-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/250-17>

**«ОЦИФРУВАННЯ» («ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ») МЕХАНІЗМУ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЯК ДІСВИЙ ЗАСІБ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ****Лопушинський І.П.***Херсонський національний
технічний університет (Україна), професор***Набока С.І.***Херсонський національний
технічний університет (Україна),
аспірант***THE "DIGITIZATION" OF MANAGEMENT PERFORMANCE EVALUATION MECHANISM AS AN
EFFECTIVE TOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION****Lopushynskyi I.,***Kherson National
Technical University (Ukraine), Professor***Naboka S.***Kherson National
Technical University (Ukraine),
postgraduate student***Анотація**

У статті розглядаються теоретичні засади проблеми «оцифрування» управлінських рішень; показано, що збереження нинішніх темпів реформування принципів публічного управління входить у все більше протиріччя з економікою, що стрімко змінюється; розкрито, що розширення доступу до достовірних даних і технологій їх аналізу в підсумку може суттєво поліпшити якість будь-яких управлінських рішень; висвітлено, що «оцифрування» («диджиталізація») – це управлінські рішення на основі даних, що дозволяють підвищити продуктивність праці, знизити витрати і втрати, поліпшити взаємовідносини з клієнтами; доведено, що виходом із ситуації, що склалася наразі в Україні, є орієнтація публічного управління на людину в поєднанні з мінімізацією людського чинника під час надання публічних послуг у вигляді управлінських рішень.

Abstract

The article discusses the theoretical bases of the problem of "digitization" of management decisions; it is shown that the maintenance of the current pace of reforming the principles of public administration is in increasing contradiction with the economy, which is rapidly changing; it is revealed that the expansion of access to reliable data and technologies of their analysis in the end can substantially improve the quality of any management decisions; it is illuminated that «digitization» is management decisions based on data, allowing to increase labour productivity, reduce costs and losses, improve relations with customers, proved that the solution to the current situation in Ukraine, is the human-centred orientation of public administration combined with the minimization of the human factor in the provision of public services in the form of management decisions.

Ключові слова: «оцифрування» (диджиталізація), публічне управління, управлінське рішення, ефективність управлінського рішення, механізм оцінювання, людиноцентристське управління, мінімізація людського чинника при ухваленні управлінського рішення.

Keywords: "Digitization", public management, management decision, effectiveness of management decision, evaluation mechanism, human-centric management, minimization of human factor when making management decision.

Постановка проблеми. Ухвалення державно-управлінського рішення пов'язує між собою основні функції державного управління (планування, організацію, мотивацію, контроль, регулювання, аналіз). Саме тому функція «ухвалення управлінських рішень» з виникненням науки державного управління стала предметом самостійного, відокремленого дослідження – науки про управлінські рішення. Нині ухвалення управлінських рішень розглядається не просто як вибір із багатьох варіантів найкращого рішення, а як увесь процес управління. Звідси державне управління стає основною проблемою, яку слід вирішувати, розвиваючи теорію та практику управлінських рішень. Процес ухвалення управлінських рішень має дещо

спільне для будь-якого органу публічного управління, яка б модель проблемної ситуації чи вид управлінського рішення при цьому не здійснювалися б. Цим спільним і є методологічні основи, що опосередковують організацію процесу ухвалення управлінських рішень. Саме тому розробки вітчизняних і зарубіжних учених з теорії ухвалення рішень є основою, підґрунтям, на якому стоїть реальний процес вирішення проблеми. У цьому зв'язку особливої ваги набуває процес «оцифрування» («диджиталізації») механізму оцінювання ефективності управлінських рішень як дієвого засобу публічного управління. Сучасний стан інформатизації дозволяє «оцифрувати» механізм оцінювання,

його процедуру, тобто процес оцінювання може бути автоматизований.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом до проблеми «оцифрування» (диджиталізації) зверталися О.Л. Дурман (освітнє інформаційно-комунікаційне середовище [2]), О.Л. Дурман і В.І. Ключевський (диджиталізація як процес цифрової трансформації суспільства [3]), В.І. Ключевський (використання сучасних цифрових технологій при наданні адміністративних послуг [6]), І.П. Лопушинський («цифровізація» освіти особистості [8]), («цифровізація» як основа державного управління [9]), («цифрові робочі місця» державних службовців [10]), С.І. Набока (Web-сайти як основний інструмент доступу до електронних інформаційних ресурсів органів державної влади [11]), Нові підходи до поліпшення організації доступу до електронних інформаційних ресурсів через сайти органів державної влади [12], Web-сервіси як інструмент упровадження електронних композитних державних послуг [13]); управлінське рішення в системі публічного управління розглядали знані в Україні фахівці з державного управління О.І. Воронов (управлінське рішення в системі стратегічного управління [1]), О.Н. Євтушенко (сутність та основні проблеми управлінських рішень [5]), В.М. Колпаков (теорія і практика ухвалення управлінських рішень [7]) та ін.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас у їхніх та інших дослідженнях по суті не досліджувалося питання «оцифрування» («диджиталізації») управлінських рішень, зокрема механізму оцінювання їх ефективності.

Мета статті. Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення проблеми «оцифрування» («диджиталізації») механізму оцінювання ефективності управлінських рішень як дієвого засобу публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає В.Д. Бакуменко в Енциклопедичному словнику з державного управління, «управлінське рішення – 1) вибір альтернативи, найкращої ідеї та варіанта дій при здійсненні управління; 2) основний результат діяльності суб'єкта управління, спрямованої на об'єкт управління метою досягнення певних цілей управління; 3) соціальний акт, у якому в логічній формі (текстуальна модель) висловлені впливи управлінських ланок (державних органів, посадових осіб) на суспільну систему (керовані об'єкти), необхідні для досягнення поставлених цілей, забезпечення інтересів та задоволення відповідних потреб в управлінні» [4, с. 722].

За визначенням Л.Л. Приходченко, «ефективність державного управління – досягнення поставленої соціальної мети в результаті діяльності органу влади, його структурного підрозділу чи окремого управління за максимально можливої економії суспільної праці» [4, с. 200]. На думку вченої, «ефективність державного управління залежить від сукупності об'єктивних та суб'єктивних чинників: наукової організації всіх сфер суспіль-

ного життя; доцільності та економічності використання ресурсів; політичної стабільності; матеріальних, соціально-політичних, організаційно-правових, психологічних, етичних факторів тощо» [Там само].

Як стверджує В.М. Колпаков, «роль управлінських рішень зростає в умовах науково-технічного прогресу, що значно розширює можливості людини, з одного боку, у досягненні своїх цілей, а з іншого – у науковому обґрунтуванні ухвалюваного рішення, його оптимізації та практичної ефективності» [7, с. 3].

Як відомо, механізм ухвалення управлінського рішення – це система елементів, що взаємопов'язані і взаємодіють поміж собою, які створюють умови для досягнення поставлених цілей через реалізацію завчасно узгоджених процедур ухвалення управлінських рішень.

Як сказано в Енциклопедичному словнику з державного управління, «оцінювання – систематичний процес порівняння діяльності та/чи результатів виконання програми або політики із цілями, завданнями, комплексом явно або неявно виражених стандартів з метою внесення необхідних адміністративних чи політичних змін» [4, с. 504].

«Оцифровування», «оцифрування», «диджиталізація» (англ. digitalization) – переведення інформації в цифрову форму. Більш технологічне визначення: цифрова трансмісія даних, закодованих у дискретні сигнальні імпульси.

Отже, «оцифрування» («диджиталізація») – це управлінські рішення на основі даних, що дозволяють підвищити продуктивність праці, знизити витрати і втрати, поліпшити взаємовідносини з клієнтами. Більше того, цифрові технології дозволяють експериментувати з даними і моделювати ситуації. Водночас, будь-яка трансформація, у тому числі й цифрова – це зміна свідомості і культури людей. Саме людська інертність, консерватизм, звичка часто не дають технічним інноваціям швидко запроваджуватися.

Водночас збереження темпів реформування принципів публічного управління в умовах сьогодення входить у все більше протиріччя з економікою, що стрімко змінюється, показова ж модернізація процесів є насправді їх простим «оцифруванням», яке по суті нічого не змінює. Виходом із цього глухого кута, на думку експертів, є орієнтація публічного управління на людину в поєднанні з мінімізацією людського чинника під час надання публічних послуг.

На практиці це означає використання в публічному управлінні таких принципів:

- поворот від документів до даних;
- уніфікація нормативів збереження та використання даних для інтеграції державних та муніципальних інформаційних систем;
- прозорість ухвалюваних рішень за рахунок максимальної відкритості даних та усунення людського чинника від ухвалення рішень;
- створення додаткових (у тому числі мобільних) каналів взаємодії громадян та бізнесу з державою і місцевим самоврядуванням;

- удосконалення державного апарату й апарату органів місцевого самоврядування за рахунок розвитку каналів зворотного зв'язку та оптимізації видатків на державне та муніципальне управління.

Розширення доступу до достовірних даних і технологій їх аналізу в підсумку може суттєво поліпшити якість будь-яких управлінських рішень (стратегічних, технічних, оперативних) при тому, що повна алгоритмізація може бути можливою лише для вирішення оперативних проблем. Така уніфікація, поряд із забезпеченням доступу до даних, надасть серйозного поштовху для розвитку публічного управління в умовах сьогодення.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу український електронний сервіс державних послуг «Дія» (скорочення від «Держава і я»), що останнім часом отримав своє активне застосування в Україні. Це мобільний застосунок з цифровими документами та портал з публічними послугами. Він складається з порталу, мобільного застосунку, платформи цифрової освіти та бізнес-платформи. Авторизація та ідентифікація користувача в тестовій версії проходила за допомогою системи BankID НБУ застосунку Приват24 від ПриватБанку і monobank.

На порталі «Дія» доступні 27 державних послуг. Першими стали доступні послуги з ФОП (відкриття, закриття, внесення змін). 16 грудня 2019 року було запущено бета-тест застосунку з доступом до водійських прав і техпаспорту в смартфоні. Для отримання доступу потрібно мати оригінали документів: права та техпаспорт. 6 лютого 2020 року було запущено мобільний застосунок з цифровими водійськими документами: електронним водійським посвідченням та свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу. Цифровий студентський квиток доступний з 7 квітня 2020 року. З 16 квітня доступні паспорта громадян України, а також закордонний паспорт. З 24 квітня в сервісі стало доступним отримання статусу безробітного.

29 серпня 2019 року для забезпечення законодавчої бази у сфері цифровізації було створено Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації. Серед основних його завдань – розвиток цифрового суспільства в Україні, стимулювання інновацій у сфері цифрового підприємництва, забезпечення умов розвитку електронної комерції, створення дослідних центрів цифрових технологій, впровадження електронного урядування, електронної демократії, цифрової ідентифікації тощо.

Називним проектом керує Міністерство цифрової трансформації України. Тривалий час за формування політики цифрового розвитку України відповідали Міносвіти, Мінрегіон, Секретаріат Кабінету Міністрів України тощо. Водночас, органам, що реалізовували політику, не вистачало повноважень для просування цифрових трансформацій.

Заключним етапом повного циклу розроблення управлінських рішень у сфері публічного управління має стати така система. На сучасному етапі процеси розроблення управлінських рішень

не забезпечені досконалою системою оцінювання її ефективності. Критерії та показники оцінювання дорівнюють один одному. Відсутні системні знання про міру оцінювання, місце оцінювання, час оцінювання, механізм оцінювання.

Принагідно слід зазначити, що відсутність досконалої, адекватної системи виміру та оцінювання ефективності управлінських рішень, як засвідчила практика майже трьох десятиліть функціонування України як незалежної держави, призводить до анархії й хаосу в державному управлінні загалом та ухваленні управлінських рішень зокрема.

На нашу думку, система виміру та оцінювання ефективності управлінських рішень має складатися з таких підсистем:

- формування критеріїв оцінювання;
- формування показників оцінювання;
- конкретизація міри оцінювання.
- встановлення повноважень і відповідальності суб'єктів оцінювання;
- формування механізму оцінювання.

Критеріями оцінювання є правові, економічні, соціальні, екологічні, політичні, інформаційні та інші. Кожен критерій має свої показники, кожен показник – свою міру оцінювання. Є абсолютна та відносна міра оцінювання, кількісна і якісна. Крім того, мірою оцінювання є максимум кількісних та якісних характеристик, мінімум, стандарт і факт. Наприклад, правовий критерій має показник оцінки – відповідність Конституції України. Мірою оцінювання є терміни «відповідає», «не відповідає».

Адекватність оцінювання, його об'єктивність залежить від механізму та суб'єктів оцінювання. Механізм оцінювання потребує розроблення науково обгрунтованої процедури, що не повинна залежати від бажань чиновників. У процедурі оцінювання не має бути виразів «скоротити число перевірок», «збільшити число перевірок». Це корупційні терміни. Суб'єкти оцінювання мають повноваження і право робити перевірки.

Нами запропоновано нові підходи до оцінки результативності та ефективності «цифровізації» публічного управління, зокрема ухвалення управлінських рішень. Як один із найважливіших параметрів моніторингу й оцінювання було рекомендовано виокремити питання цифрової довіри й мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровою трансформацією публічного управління для всіх його учасників. З метою забезпечення об'єктивності результатів моніторингу й оцінювання нами рекомендовано, поряд з процесами управління, передбачити процедуру зовнішнього аудиту результативності та ефективності «цифровізації» публічного управління, зокрема механізму оцінювання ефективності управлінських рішень.

Висновки і пропозиції. Наразі в Україні активно відбувається розвиток цифрового суспільства, здійснюється стимулювання інновацій у сфері цифрового підприємництва, забезпечення умов розвитку електронної комерції, створення дослідних центрів цифрових технологій, впровадження елек-

тронного урядування, електронної демократії, цифрової ідентифікації тощо. Усе це має забезпечити ефективність надання управлінських рішень органами публічної влади, що сприятиме орієнтації публічного управління на людину в поєднанні з мінімізацією людського чинника під час надання публічних послуг. Водночас цифровізація публічного управління може мати не лише позитивний, але й негативний результат для зацікавлених сторін, який слід мінімізувати.

Список літератури

1. Воронов О.І. Управлінські рішення в процесі стратегічного управління [Електронний ресурс] / О.І. Воронов // Теоретичні та прикладні питання державотворення. - 2015. - Вип. 17. - С. 81-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2015_17_7
2. Дурман О.Л. Освітнє інформаційно-комунікаційне середовище: організаційний механізм формування: монографія / Дурман О. Л.; за наук. ред. проф. І. Лопушинського. - Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2019. - 244 с.
3. Дурман О.Л., Ключевський В.І. Диджиталізація як процес цифрової трансформації суспільства Information and Innovation Technologies in the Life of Society. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts. Katowice School of Technology. Monograph 28. 2019. P. 169-175
4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. - К.: НАДУ, 2010. - 820 с.
5. Євтушенко О.Н. Управлінські рішення: сутність та характерні риси [Електронний ресурс] / О. Н. Євтушенко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Державне управління. - 2014. - Т. 239, Вип. 237. - С. 47-51. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2014_239_237_10
6. Ключевський В.І. Використання сучасних цифрових технологій при наданні адміністративних послуг на регіональному рівні // Децентралізація влади в Україні: гуманітарний та соціально-політичний аспекти : монографія / кол. авт.: Іжа М.М., Бакуменко В.Д., Попов С.А. та ін.; за ред. Іжі М.М., Бакуменка В.Д., Попова С.А. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2019 - 372 с. (авторські сторінки 285-296).
7. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: Учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - К.: МАУП, 2004. - 504 с.
8. Лопушинський І.П. «Цифровізація» освіти особистості в контексті розвитку інформаційного суспільства в Україні // Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В.В. Кузьменко (голова) та ін. - Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. - Випуск 37. - С. 46-55.
9. Лопушинський І.П. «Цифровізація» як основа державного управління на шляху трансформації та реформування українського суспільства // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету / голов. ред. проф. Лопушинський І.П. - 2018. - № 2. - Режим доступу: <http://www.srbss-nbuv.ua/> - Назва з екрана.
10. Лопушинський І.П. «Цифрові робочі місця» державних службовців як вагома складова електронного урядування в Україні // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету / голов. ред. проф. Лопушинський І.П. - 2018. - № 1. - Режим доступу: <http://www.srbss-nbuv.ua/> - Назва з екрана.
11. Набока С.І. Web-сайти як основний інструмент доступу до електронних інформаційних ресурсів органів державної влади // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету / голов. ред. проф. Лопушинський І.П. - 2017. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2017_2_14. - Назва з екрана.
12. Набока С.І. Нові підходи до поліпшення організації доступу до електронних інформаційних ресурсів через сайти органів державної влади // Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наукового збірника «Вісник Академії митної служби України. Серія : «Державне управління»). №2(17). 2017. С. 80 - 90.
13. Набока С.І. Web-сервіси як інструмент упровадження електронних композитних державних послуг // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету / голов. ред. проф. Лопушинський І.П. - 2019. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_1_30. - Назва з екрана.

SOCIAL SCIENCES

СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ В ИНТЕРНЕТЕ И ИХ ФУНКЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Непомнящая Д.С.

аспирант

Тихоокеанский государственный университет

SOCIAL NETWORKS ON THE INTERNET AND THEIR FUNCTIONS IN A MODERN SOCIETY

Nepomnyaschaya D.

graduate student

Pacific National University

Аннотация

В статье описаны история появления, развития и трансформации сайтов социальных сетей, которыми пользуются интернет-пользователи России. Проведен анализ влияния данных ресурсов. Приведены некоторые результаты анализа социологических исследований зарубежных и российских авторов, а также авторского социологического исследования по теме отношения к социальным сетям.

Abstract

The article describes the history of the emergence, development and transformation of social networking sites used by Internet users in Russia. The analysis of the impact of these resources. Some results of the analysis of sociological studies of foreign and Russian authors, as well as the author's sociological study on the topic of attitude to social networks are presented.

Ключевые слова: Социальные сети; Интернет, коммуникация, функции социальных сетей, СМИ, SMM, политика.

Keywords: Social networks; Internet, communication, functions of social networks, sites, SMM, politics.

В последние десятилетия с наступлением эпохи усиленного развития информационных технологий, выстраиванием информационного общества и, как следствие, постоянного совершенствования компьютерной техники и интернет-технологий, а также повышения доступности различных гаджетов возрастает влияние цифровых технологий, в том числе и Интернета на современное общество. Интернет-технологии ежедневно вносят изменения в повседневную жизнь людей, и одним из последствий данной тенденции стало возросшее влияние социальных интернет-сетей. Особенно активно оно отражается на процессе социализации молодых поколений, представители которого одними из первых включились в процесс коммуникации посредством данных ресурсов и стали одними из ключевых его участников. Вместе с тем социальные интернет-сети непрерывно развиваются, и с каждым годом их пользователями становится все большее число людей разных возрастов. В зависимости от потребностей индивида они предоставляют каждому свой перечень функций и возможностей, постепенно все глубже проникая в повседневную жизнь. Число активных пользователей социальных сетей постоянно увеличивается. Около десяти лет назад всего 10% жителей России постоянно пользовались этими ресурсами. В 2017 году хотя бы одной социальной сетью почти ежедневно, по статистике, пользовались уже 45% россиян, а хотя бы раз в неделю – 62%. В группе респондентов от 18–25 лет оказалось максимальное число активных пользователей социальных сетей – 91%. В возрастной группе от 25 до 34 лет – 69 % [26].

Сайты, направленные на знакомство и общение людей, объединенных общими интересами, начали появляться в пространстве сети Интернет с 1995 года. Для их обозначения стали использовать устоявшийся ранее термин «социальная сеть». Его в 1954 году ввел социолог «Манчестерской школы» Джеймс Браун в работе «Классы и собрания в норвежском островном приходе». Этим определением он охарактеризовал социальную структуру, состоящую из групп узлов (под ними понимаются социальные объекты – люди и организации), связанных между собой определенными социальными взаимоотношениями, например, общими ценностями, взглядами и идеями, единым делом, финансовыми взаимоотношениями, дружбой и так далее. Виртуальные социальные сети представляют аналогичную социальную структуру перемещенную в Интернет [27].

В наше время существует большое количество сайтов различной тематики, которые подходят под данное определение. Они могут быть ориентированы на общение знакомых людей либо поиск новых собеседников, объединять акторов по профессиональным или личным интересам. Так, научная социальная сеть Sciepeople предназначена для ученых, аспирантов и студентов, а социальная сеть e-Learning PRO создает сообщество профессионалов, которые работают в области электронного обучения в целях развития этого направления в России. Наиболее популярны соцсети, направленные на максимально широкую аудиторию [2], [36].

Первый прототип подобных ресурсов – американский портал Classmates.com (англ. «однокласс-

ники») – создал в 1995 году Рэнди Конрадс. Он позволил пользователям присоединяться к их средней школе или колледжу и искать в сети других зарегистрированных людей, но не давал возможности создавать личные страницы, которые позже стали называться профилями или аккаунтами, также невозможно было сформировать список друзей. Тем не менее это была первая социальная сеть в истории Интернета. В дальнейшем сайты социальных сетей продолжают развиваться, ориентируясь на опыт предшественников и стремясь постоянно вносить новые функции, отвечая на потребности своих пользователей. К примеру, в 1997 году американская социальная сеть SixDegrees.com (англ. «шесть рукопожатий») внедрила поиск людей аналогичный тому, который был представлен на сайтах знакомств [18].

Важным этапом в истории развития социальных сетей стало появление в 1999 году сайта LiveJournal (англ. «живой журнал», в России получил название «ЖЖ»). Американский студент-программист Брэд Фицпатрик разработал сайт для размещения публичных постов в личных блогах или, как их обозначали на сайте, «дневниках», пользователи смогли создавать свои учетные записи, просматривать «дневники» на странице «ленты друзей», оставлять комментарии и вести коллективные блоги – сообщества. Наибольшую популярность социальная сеть обрела среди российских пользователей [35]. Она стала первой, где создавали свои аккаунты публичные люди: политические деятели, журналисты, представители шоу-бизнеса и т.д. В 2009 году свой ЖЖ появился у Дмитрия Медведева, вскоре после того, как он занял пост президента РФ. В том же году на медиафоруме в Москве Медведев порекомендовал последовать его примеру и другим чиновникам [13]. Также LiveJournal создал прецедент, который показал, что блогеры могут нести за свои высказывания в Интернете ту же ответственность (в том числе и юридическую), что и журналисты за авторскую публикацию. В отношении блогера Саввы Терентьева возбудили уголовное дело по части 1 статьи 282 УК РФ («возбуждение ненависти либо вражды, а равно унижение человеческого достоинства») за комментарий в ЖЖ, и суд признал его виновным, назначив наказание в виде года лишения свободы условно [35].

Отметим, что на сегодняшний день интерфейс LiveJournal максимально приближен к виду электронного средства массовой информации, наполнение сайта также соответствует данной роли. Таким образом, он демонстрирует что социальная сеть может трансформировать свои функции, в данном случае взяв на себя роль СМИ [17]. В дальнейшем такая трансформация информационной функции социальных сетей будет прослеживаться и на других ресурсах.

В 2003 году появилась социальная сеть MySpace (англ. «мое пространство»), а в 2004 году – Facebook (англ. «книга лиц»). Эти социальные сети развивались параллельно, но в первые годы лидирующие позиции сохраняла MySpace. Ее основали американцы Том Андерсон и Крис Де Вольф

при поддержке Бреда Гринспена. Особенностью социальной сети стало объединение пользователей по музыкальным предпочтениям. В начале 2005 года у MySpace было больше 10 миллионов пользователей. Большую часть аудитории составляли подростки, мечтавшие познакомиться со своими кумирами-музыкантами. В 2006 году она стала считаться самой популярной социальной сетью в мире, но позже популярность спала. К началу 2015 года у нее насчитывалось 50 миллионов пользователей, в то время как у Facebook – миллиард [10].

Facebook создал студент Гарвардского университета (США) Марк Цукерберг. Благодаря этой разработке 2008 году в возрасте 23 лет он стал самым молодым долларовым миллиардером в истории (его состояние оценивалось в 1,5 миллиарда долларов, позже рекорд побили) [37]. Первоначально сайт был исключительно внутренним ресурсом Гарварда, для регистрации на нем был нужен университетский e-mail. В марте 2004 года к Facebook подключили студентов Стэнфорда, Колумбийского университета и Йеля. После к нему присоединилось большинство крупнейших учебных заведений США и Канады. Но с 2005 года Facebook перестала быть соцсетью исключительно для студентов [15]. По данным компании на декабрь 2018 года число ее активных ежемесячных пользователей – 2,32 миллиарда человек [33].

В 2006 году появляется еще три социальные сети – Twitter, ВКонтакте и «Одноклассники». ВКонтакте разработали россияне Павел и Николай Дуровы отчасти использовав модель Facebook [4]. «Одноклассники» также стали российской разработкой, их создатели веб-программист Альберт Попков и дизайнер Дмитрий Уткин использовали модель Classmates.com [7]. Twitter (от англ. to tweet — «чирикать, щебетать, болтать»), созданный американцем Джеком Дорси, предложил новый вид социальной сети, пожий на формат блогов в LiveJournal, но отличающийся от него тем, что длина каждого публичного сообщения ограничилась 140 символами (в 2017 году объем увеличивается до 280), после этого появляется такое понятие как микроблог [30] [38].

Следующей социальной сетью, которая представила новый формат общения стал Instagram (слово является аббревиатурой английского словосочетания Instant Telegram – «мгновенная телеграмма»), созданный в 2010 году Кевином Систром и Майком Криггером (Сан-Франциско, Калифорния, США). Объектом коммуникации выбрали фотографии, вокруг них, вначале в комментариях, а позже в специально созданном разделе личных сообщений Direct, строится коммуникация пользователей. Такой вид общения казался создателям универсальным, поскольку, даже разговаривая на разных языках, пользователи могли понимать друг друга благодаря фото [34]. По официальным данным, на сегодняшний день в Instagram зарегистрированы более одного миллиона человек [32]. Согласно исследованию Forbes, из них 14,4 миллиона человек – жители России. Аккаунт в этой социальной сети есть у 10% жителей нашей страны [6].

Помимо вышеупомянутых существуют еще множество сайтов социальных сетей разной степени популярности. Все их можно разделить на общедоступные и закрытые ресурсы, а также на стандартные и узконаправленные. Общедоступные сайты социальных сетей предполагают свободную регистрацию любого пользователя сети Интернет. Закрытые – особые условия регистрации: получение приглашения, плата за регистрацию и т.д. Стандартные построены по стандартному примеру социальной сети и позволяют на одном и том же ресурсе общаться, размещать фото и видео, делиться информацией о себе и т.д. Узконаправленные ориентированы на определенную группу по какому-то признаку: социальная сеть для женщин или мужчин, для подростков, научная социальная сеть, социальная сеть для любителей чтения, кулинарии и др.

Отдельной категорией виртуальных социальных сетей на сегодняшний день можно также назвать мессенджеры – приложения для мгновенного обмена сообщениями с использованием технологий сети Интернет [28]. Мессенджеры позволяют не только общаться в диалогах, но и создавать групповые чаты, таким образом формируя внутренние социальные структуры, большое количество которых и превращает мессенджер в социальную сеть.

Первой подобной программой стал ICQ, созданный в 1995 году старшеклассниками из Израиля – Ариком Варди, Сефи Вигисером, Яиром Голдфингером и Амномом Амиром [31]. В 2003 году появляются Агент Mail.ru и Skype. Первый предпочитали в основном жители России. Второй совершил переворот во всем мире, первым дав возможность общаться в Интернете с помощью видеозвонков.

В 2019 году, согласно исследованию Brand Analytics, в тройку самых популярных в России мессенджеров вошли WhatsApp, Viber и Telegram [16]. WhatsApp появился 24 февраля 2009 года, создатель Ян Кум, украинец, эмигрировавший с семьей в США. Viber создали в 2010 году в Израиле Игорь Магазинник и Талмон Марко. Telegram в 2013 году представил создатель ВКонтакте Павел Дуров.

Социальные интернет-сети создают широкие возможности развития тех качеств, способностей и компетенций, которые наиболее востребованы современным обществом. Главной из их функций является коммуникативная, все остальные функции этого канала связи вытекают из нее. Общение в социальных сетях способно дополнить коммуникацию за пределами интернет-ресурсов либо заменить ее, когда привычные способы взаимодействия становятся индивиду недоступны не полностью или не доступны по каким-либо причинам (например, инвалидность). Общение в социальных сетях может осуществляться с уже знакомыми людьми и, в рамках такой коммуникации, соцсети становятся альтернативой личным встречам, общению по телефону, бумажной или электронной переписке.

Социальные сети помогают также найти новых собеседников из числа ранее незнакомых людей,

основываясь на общих интересах и создавать новые социальные структуры. Эта функция может быть полезна в ряде случаев. Она помогает преодолевать коммуникационные барьеры и восполнить дефицит общения людям, обладающим реальными или мнимыми недостатками внешности, речи, страдающим заболеваниями, осложняющими общение и т.д. Благодаря соцсетям также может быть расширена территория поиска новых знакомых, тем самым разрушены территориальные барьеры [21].

В то же время, ввиду широких возможностей общения в социальных сетях, появляется опасность чрезмерного погружения именно в этот вид коммуникации. Человеку становится наиболее удобно взаимодействовать в виртуальном формате, а в реальной жизни необходимость быстрых реакций, невозможность скрыть свои эмоции за интернет-маской, более тесный контакт со своим собеседником могут привести к тому, что для человека становятся непривычными и некомфортными традиционные формы общения. Таким образом происходит подмена реального общения виртуальным. Во избежание подобных психологических деформаций необходим самоконтроль (в случае, если речь идет о взрослом дееспособном гражданине, в остальных случаях должен осуществляться внешний контроль) пребывания в социальных сетях. Когда взаимодействие с соцсетями является осознанным и контролируемым, пользователь может подстраивать эту площадку под собственные запросы, благодаря другим функциям: развлекательной, информационной и самопрезентационной. Все они так и или иначе связаны между собой и с коммуникационной функцией.

Средством самовыражения и самопрезентации для своих пользователей социальные сети становятся благодаря возможности проявить себя в процессе ведения личных страниц, блогов и т.п., публикации коротких эссе (в формате постов), фотографий и видео, получения критической оценки и поощрения этих действий в виде комментариев и «лайков».

Источником информации в социальной сети становятся другие пользователи, данные поступают как в личных диалогах, так и в процессе публичного общения. В настоящее время эти ресурсы превращаются в дополнение, а иногда и полноценную замену официальных средств массовой информации, постепенно интегрируясь с ними либо заменяя их, а также выполняя роль гигантского накопителя различных данных.

Социальные сети могут быть источником как развлечения, так и саморазвития, формируя различные социальные связи от дружеских до деловых. Под развлечением подразумевается не только неформальное общение пользователей. Сайты социальных сетей могут стать площадкой для размещения и прослушивания музыки, просмотра видео, чтения книг, игры и т.д.

Со временем социальные сети трансформируются и приобретают новые функции, которые являются отражением появления в этом пространстве

новых видов коммуникации и отвечают ее потребностям. Так виртуальные социальные сети становятся эффективными инструментами для выстраивания целого ряда процессов.

Одной из первых претерпела подобные изменения информационная функция. Первоначально любая передача информации в социальной сети шла между двумя акторами посредством отправки личных сообщений, однако со временем путей передачи информации стало намного больше: от индивидуальных чатов до публичных каналов — блоги, групповые чаты. Когда получателем информации смогла стать одновременно целая группа людей, расширилась и возможность использования информационной функции. На примере сайта LiveJournal мы уже отметили способность социальной сети взаимодействовать со СМИ. В настоящее время существует три основных варианта выстраивания такого взаимодействия. В первом социальная сеть берет на себя функции средства массовой информации, стремясь полноценно заменить его и самостоятельно доносить до своих пользователей новости. Эта тенденция привела к широкому развитию блогов и появлению удобного инструмента в интерфейсе сайтов для создания и работы СМИ. Во втором варианте происходит слияние СМИ и социальной сети. Газета, журнал, радио или телеканал перемещаются в пространство социальной сети, выстраивая на ней дополнительную площадку для своей работы. В третьем социальная сеть является исключительно источником информации, не стремясь брать на себя роль СМИ. В то же время средства массовой информации, изучая содержание сайтов социальных сетей используют информацию, поступающую оттуда в своей работе.

Подобным образом трансформировались и другие функции социальных сетей. Так отдельно стоит выделить возможности взаимодействия социальных сетей с бизнесом и властью.

Широкое взаимодействие социальных сетей и бизнеса — результат трансформации и расширения коммуникативной функции. Владельцы собственного бизнеса оценили возможность работы в социальных сетях еще до того как большинство сайтов предоставило пользователям дополнительные возможности для развития бизнеса. В настоящее время они настолько широки, что появилось отдельное направление маркетинга в социальных сетях или социальных медиа, как их принято называть в сфере маркетинга — Social Media Marketing (SMM) — продвижение товаров и услуг в социальных сетях, работа маркетолога непосредственно на этой площадке в целях привлечения внимания потребителей. Эта отрасль находится на стыке журналистики, социологии, рекламы, торгового маркетинга и PR. Цель продвижения в социальных сетях не просто захватить внимание потребителя с помощью рекламы, а по настоящему заинтересовать его продуктом, вызвать доверие через открытое или скрытое взаимодействие с целевой аудиторией [12].

Социальные медиа сочетают в себе характеристики традиционных инструментов интегрирован-

ных маркетинговых коммуникаций и новых социальных коммуникаций. Позволяют компаниям продвигать собственный бренд и товар, управлять его репутацией, осуществлять поддержку клиентов и получать от них обратную связь, а также изучать и расширять свою аудиторию

Существуют различные способы продвижения бизнес-проектов с помощью этого канала коммуникации, благодаря которым социальные сети стали одним из наиболее эффективных инструментов развития.

Площадка социальных сетей привлекла бизнес возможностью рассказать о себе не в рекламном формате, создавая страницы или группы компаний в соцсети, которые с одной стороны не призывают напрямую купить товар или услугу, а с другой стороны вызывают желание это сделать, рассказывая о том, чем продукт может быть полезен.

Неоспоримым плюсом является то, что многие сервисы для продвижения компаниям предоставляются бесплатно, для создания самой площадки не нужно финансовых вложений. В то время как запуск собственного корректно работающего сайта требует затрат на его разработку и поддержание.

Практика показывает, что с каждым годом использование социальных сетей для развития бизнеса и включение присутствия в них в маркетинговые стратегии компаний все больше увеличивается. Согласно исследованиям Американской ассоциации маркетологов, начиная с 2009 года каждый год использование социальных медиа для этих целей возрастает на 8%. И если в 2014 году фирмы США выделяли на внедрение SMM в стратегию компании в среднем 10,7% своего маркетингового бюджета, то уже через год эта цифра выросла до 14% [19], [29].

Стоит отметить и возможность выстраивания в социальной сети новых деловых партнерских отношений и внутренней корпоративной коммуникации. Здесь следует отдельно обратиться к работе внутренних корпоративных чатов и корпоративных социальных сетей. Корпоративный чат — это площадка для коммуникации нескольких членов одного коллектива, размещенная в рамках существующей социальной сети. Он может существовать как в общедоступной социальной сети, так и в корпоративной социальной сети. Корпоративная социальная сеть (КСС) — это особая закрытая социальная сеть, специально созданная для сотрудников одной корпорации в рамках развития корпоративной культуры, улучшения внутренней коммуникации, обеспечения информационной поддержки сотрудников и оптимизации рабочих процессов. Принцип работы КСС построен по модели общедоступных социальных сетей. Участниками коммуникации на подобной площадке могут стать либо только сотрудники одной компании, либо работники организации и люди, задействованные в ее работе: партнеры, дилеры, сотрудники на аутсорсинге и так далее. Доступ для широкой аудитории к такому ресурсу, как правило, невозможен.

По данным исследовательской компании Gartner, в США каждая вторая компания использует в своей работе КСС. Среди российских фирм такая практика распространена менее широко. Однако корпорации, которые уже применяют такие методы работы существуют.

Запустить собственную уникальную КСС, максимально отвечающую потребностям компании могут позволить себе крупные корпорации. Те фирмы, чьи возможности ограничены, могут воспользоваться готовыми решениями, такими как Yammer, Jive, CyberCloud, Битрикс 24, Microsoft SharePoint, Podio, Facebook Workplace, DaOffice, «Пряники» или LOQUI BUSINESS.

Согласно исследованию Агентства внутренних коммуникаторов, благодаря использованию КСС заинтересованность персонала в работе и вовлеченность в рабочие процессы повышается на 18-25%, сотрудники на 48% чаще предлагают собственные идеи для развития компании, на 25% вырастает число внедренных предложений. Кроме того, значительно сокращается период адаптации новых членов коллектива, на 15% снижаются затраты на их обучение и на 7% снижается число увольнений новых сотрудников, испытавших трудности с вхождением в коллектив.

Важно отметить также, что корпоративные соцсети способствуют более быстрому обмену информацией между сотрудниками и максимально уменьшают затраты на командировки. Поездки в другие города для личных встреч становятся необходимы реже, так как удаленная совместная работа становится более удобной и многие вопросы можно решить общаясь в КСС. Также значительно снижаются расходы на телефонную связь, поскольку коммуникация осуществляется через Интернет.

Для многих компаний более выгодным и эффективным оказывается не использование КСС, а создание корпоративного сообщества (в виде группы или чата) в рамках общедоступной социальной сети или мессенджера. Благодаря этому также можно выстраивать внутрикорпоративные связи: делиться наработками, предлагать идеи, общаться в диалогах или групповых переписках, обсуждать расписание возможных встреч [26].

Еще одним результатом трансформации и расширения коммуникативной функции стало возникновение тесного взаимодействия социальных сетей и власти и, как следствие, формирование нового типа публичной политики, отличного от прежде известных ее форм: митингов, выступлений в СМИ, публичных слушаний и т.д. Любое сообщение в социальной сети может вызвать общественный резонанс. Когда одно сообщение набирает тысячи комментариев, содержащих объективную оценку действительности с использованием своевременного цитирования, эти комментарии фактически превращаются в виртуальные общественные обсуждения. Бурные диспуты могут возникать не только за несколько часов, но и за считанные минуты. Ни один другой канал передачи информации не может выдавать результат с такой скоростью. Социальная

сеть превращается в эффективный инструмент формирования политической силы и представители власти уже просто не могут и не должны игнорировать эту площадку [9].

Активность присутствия губернаторов, министров и других политиков в социальных сетях в разные годы переживала взлеты и падения. Действующий президент России Владимир Путин никогда не вел страницы в социальных сетях, хотя и не отрицал их значительного влияния [1], а бывший президент и премьер министр Дмитрий Медведев, напротив, активно присутствует в социальных медиа. Другие политические деятели также стали более тесно взаимодействовать с этими ресурсами. Губернаторам регионов рекомендовали начать серьезную работу в социальных сетях, выстроить работу с SMM и интернет-коммуникациями с использованием приложения «Инцидент-менеджмент», которое круглосуточно мониторит сообщения всех пользователей, опубликованные в социальных сетях и отслеживает среди них жалобы. Результаты должны попадать к региональному администратору, а он в свою очередь отслеживает полученные сообщения, выделяет среди них те, которые нуждаются в ответе представителей власти и перенаправляет к компетентному лицу [11].

Главы регионов, у которых есть страницы в соцсетях активно пользуются возможностью отслеживать через этот канал связи реально существующие проблемы, чтобы брать их на контроль и решать. Губернатор Камчатского края Владимир Илюхин в июле 2019 года специально создал в социальных сетях Instagram, ВКонтакте и «Одноклассники» личные страницы, которые назвал своими интернет-приемными. Там любой житель края может напрямую написать сообщение губернатору, обратившись к нему за помощью, оставив свои замечания и высказав предложения по улучшению условий для жизни в крае [5]. Глава Республики Алтай Олег Хорохордин в декабре 2019 года объявил, что всем членам регионального правительства и руководителям районов поручено зарегистрироваться в соцсетях и общаться там с населением [3]. Губернатор Сахалинской области Валерий Лимаренко пошел дальше и законодательно регламентировал принципы работы чиновников в соцсетях, подписав распоряжение, согласно которому обращения жителей через социальные сети приравниваются к официальным обращениям [25]. Подобные указы издали и в других регионах, например, в Республике Саха (Якутия) [23].

Согласно данным исследования центра социальных инноваций «Черный куб», 9 января 2020 года из 85 глав регионов только 65 имели личные страницы как минимум в одной из социальных сетей. В тройку наиболее активных в Instagram вошли глава Чеченской Республики Рамзан Кадыров, президент Республики Татарстан Рустам Минниханов и губернатор Хабаровского края Сергей Фургал. ВКонтакте – глава Башкортостана Радий Хабиров, Санкт-Петербурга Александр Беглов и Курской области Роман Старовойт. В Facebook – губернатор

Орловской области Андрей Клычков, главы республик Бурятия и Крым – Алексей Цыденов и Сергей Аксенов. В Twitter – Рамзан Кадыров, Сергей Собянин (Москва) и Сергей Аксенов. В «Одноклассниках» – Андрей Клычков, Александр Моор (Тюменская область), Иван Белозерцев (Пензенская область) [20].

В настоящее время в роли региональных администраторов социальных сетей чаще всего выступают представители пресс-служб губернаторов, однако расширение политического влияния в соцсетях может привести к возможному появлению отдельной должности по работе с социальными медиа и расширения штата пресс-служб политиков квалифицированными специалистами по SMM, которые будут осуществлять постоянную поддержку аккаунтов руководителей. При этом в отдельных случаях, например для ответов на реальные обращения граждан по каким-либо проблемам, к обсуждению должен подключаться именно тот человек, которому принадлежит страница.

Политическое влияние в социальных сетях с каждым годом становится все более заметным. Наиболее остро оно прослеживается в периоды избирательных кампаний, когда кандидаты на политические посты стремятся наладить прямое общение с электоратом и увеличить лояльность к своей позиции. Однако влияние этого канала связи остается сильным не только в этот момент. Поэтому представители власти больше не имеют возможности игнорировать этот аспект жизни и абстрагироваться от социальных сетей, воспринимая их исключительно как средство развлечения. Социальные сети все ближе становятся к традиционным средствам массовой информации, но в отличие от них предполагают моментальный отклик всех участников коммуникации. Поэтому начинает разрабатываться особая стратегия работы с ними, в том числе и политической работы [9].

Стоит отметить, что в целом отношение к социальным сетям в настоящее время можно считать относительно нейтральным. Социальные сети оказывают неоспоримое воздействие на современное общество, но его представители не всегда общаются с ним и объективно оценивают. Вследствие чего картина знаний об этом феномене зачастую остается у них не полной. Проанализировав материалы социологических исследований зарубежных и российских авторов [8],[14],[18],[22],[24],[27], а также проведя авторское социологическое исследование, мы сделали вывод, что в оценках современных россиян виртуальные социальные сети часто продолжают оставаться исключительно средством общения и развлечения, их не воспринимают как эффективный инструмент для работы, как площадку информационного воздействия и т.д. А в некоторых случаях, когда люди осознают возможные риски, связанные с использованием данных ресурсов, у них формируется мнение об исключительно негативном влиянии соцсетей, в то время, как оно может быть как отрицательным, так и положительным.

В связи с этим в настоящее время становится особенно важным восполнять пробелы в представлениях пользователей о данном канале коммуникации. Поскольку понимание особенностей и возможностей виртуальных социальных сетей, четкое осознание их положительных и отрицательных качеств превращает их в эффективный инструмент для каждого члена современного общества.

Среди положительных тенденций можно отметить, уменьшение числа людей, не использующих социальные сети вовсе, рост лояльности к этому ресурсу среди старшего поколения, в то время, как изначально социальными сетями чаще пользовались молодежь, рост осознания важности социальных сетей для современного общества. Большое число людей также признают, что в некоторых сферах деятельности социальные сети могут не только не мешать работе, но и способствовать ее эффективности.

Список литературы

1. В.Путин рассказал, почему не регистрируется в соцсетях // РБК: [сайт]. – URL: <https://www.rbc.ru/society/01/02/2012/5703f29e9a7947ac81a6475d> (дата обращения: 26.01.2020)
2. Воронкин А.С. Социальные сети: эволюция, структура, анализ // Образовательные технологии и общество. – 2014. – №1. – С.650-675
3. Глава Алтая поручил местным чиновниками завести аккаунты в соцсетях // Интерфакс: [сайт]. – URL: http://www.interfax-russia.ru/Siberia/news.asp?sec=1671&id=1090144&utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.ru%2Fnews (дата обращения: 26.01.2020)
4. Дуров П. Аналоги Контакта за рубежом // ВКонтакте: [сайт]. – URL: <https://vk.com/blog.php?nid=38> (дата обращения: 23.11.2019)
5. Жители Камчатки получили возможность обратиться к Владимиру Илюхину через интернет-приемную // Правительство Камчатского края: [сайт]. – URL: <https://www.kamgov.ru/news/ziteli-kamcatki-polucili-vozmoznost-obratitsa-k-vladimiru-iluhinu-cerez-internet-priemnuu-24126> (дата обращения: 26.01.2020)
6. Исследование аудитории Instagram: сервисом пользуется каждый десятый в России, большинство — женщины // Forbes: [сайт]. – URL: <https://www.forbes.ru/tehnologii/343331-issledovanie-auditorii-instagram-servisom-polzuetsyazkazhdy-desyatyy-v-rossii> (дата обращения: 23.12.2019)
7. История Одноклассников — от хобби до мегакорпорации // Seoded.ru: [сайт]. – URL: <http://www.seoded.ru/istoriya/internet-history/odnoklassniki.html> (дата обращения: 23.11.2019)
8. Какие социальные сети самые популярные в 2017 году // «Российский Бизнес-Журнал»: [сайт]. – URL: <http://www.rosbj.ru/2017/05/13/1250-samye-populyarnye-sotsialnye-seti-2017/> (дата обращения: 1.02.2020)

9. Козырева Анна Александровна Почему социальные сети являются инструментом политической власти? // Вестник КемГУ. – 2015. – №2-2 (62) // Научная электронная библиотека «Киберленинка»: [сайт]. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pochemu-sotsialnye-seti-yavlyayutsya-instrumentom-politicheskoy-vlasti> (дата обращения: 26.01.2020)
10. Кошельник Д. История MySpace: почему Крис Де Вольф и Том Андерсон проиграли конкуренцию с Facebook // VC.RU: [сайт]. – URL: <https://vc.ru/13758-myspace-story> (дата обращения: 23.08.2019)
11. Кураторы по негативу: как губернаторам рекомендовали работать в соцсетях // РБК: [сайт]. – URL: <https://www.rbc.ru/politics/24/12/2018/5c1ccfa99a7947609f834de0> (дата обращения: 11.12.2019)
12. Маркетинг социальных медиа (SMM) // Записки маркетолога: [сайт]. – URL: http://www.marketch.ru/marketing_dictionary/marketing_terms_s/social_media_marketing/ (дата обращения: 25.01.2020)
13. Медведев – из Кремля, губернаторы – из уютных «ЖЖэшечек» // URA.RU: [сайт]. – URL: <https://ura.news/articles/1036257166> (дата обращения: 29.11.2019)
14. Медиапотребление в России. Рост медиаактивности на фоне проведения крупных спортивных мероприятий // Исследовательский центр компании «Делойт» в СНГ // Москва, 2017 // Deloitte: [сайт]. – URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ru/Documents/technology-media-telecommunications/russian/media-consumption-in-Russia-2017-rus.pdf> (дата обращения: 1.02.2020)
15. Мезрич, Бен Миллиардеры поневоле. Альтернативная история создания Facebook / Бен Мезрич. – М.: Юнайтед Пресс, 2010. – 240 с.
16. Мессенджеры в России 2019: новые лидеры и перспективные новички // Brand Analytics: [сайт]. – URL: <https://brandanalytics.ru/blog/messengers-in-russia-2019/> (дата обращения: 23.12.2019)
17. Никольская П., Герасименко О. ЖЖ стал СМИ // Газета.ru: [сайт]. – URL: <https://www.gazeta.ru/social/2009/01/28/2931772.shtml> (дата обращения: 29.11.2019)
18. Панченко И.М. Социальные сети как новая форма коммуникации: польза или опасность для общества? // Социология науки и технологий. – 2018. – Том 9. – №2. – С.86–94
19. Поветкин И.С. Социальные сети как площадка для развития бизнес-коммуникации фирмы // Научный журнал «Актуальные проблемы авиации и космонавтики». – 2017. – Том 3. – С. 1097–1099
20. Рейтинг: Самые «живые» аккаунты губернаторов в соцсетях // Черный куб: [сайт]. – URL: <http://blackcub.ru/2020/01/09/rejting-samye-zhivye-akkauny-gubernatorov-v-socsetyax/> (дата обращения: 30.01.2020)
21. Садыгова Т.С. Социально-психологические функции социальных сетей // Вектор науки ТГУ. – 2012. – №3 (10). – С.192–194
22. Социальные сети // «Левада-Центр»: [сайт]. – URL: <https://www.levada.ru/2018/03/06/sotsialnye-seti/> (дата обращения: 2.02.2020)
23. Таюрский В. Смайликом не отделаешься // Российская газета: [сайт]. – URL: <https://rg.ru/2020/01/13/reg-dfo/obrashcheniia-zhitelej-iakutii-v-socsetiah-priravniali-k-oficialnym-zaprosam.html> (дата обращения: 26.01.2020)
24. Тенденции монетизации контента в Интернете. Медиапотребление в России – 2019 // Исследовательский центр компании «Делойт» в СНГ // Москва, Сентябрь 2019 // Deloitte: [сайт]. – URL: <https://www2.deloitte.com/ru/ru/pages/technology-media-and-telecommunications/articles/media-consumption-in-russia.html> (дата обращения: 1.02.2020)
25. «Теперь так будем жить всегда»: губернатор сказал мэрам и министрам привыкать к вопросам в соцсетях // РИА «Сахалин-Курилы»: [сайт]. – URL: <https://skr.su/news/post/129343/> (дата обращения: 30.01.2020)
26. Трофименко, Е.Ю. Использование корпоративных социальных сетей на российских предприятиях // Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент». – 2018. – Т. 12, № 3. – С. 155–160
27. Чванова, М.С. Развитие социальных сетей и их интеграция в систему образования России / М.С. Чванова, М.В. Храмова, В.Ю. Лыскова // Образовательные технологии и общество. – 2014. – Т. 17. № 3.
28. Что такое мессенджер? // Про мессенджеры: [сайт]. – URL: <https://aboutmessengers.ru/messendzher-chto-eto-takoe/> (дата обращения: 23.12.2019)
29. Шигина Я.И., Зорина К.А. Маркетинг в социальных медиа: современные инструменты продвижения для малого бизнеса // Научный журнал «Вестник технологического университета». – 2015. – Т.18. – №23. – С. 96–102
30. 140 символов в "Твиттере"? Возможно, это скоро изменится // BBC: [сайт]. – URL: <https://www.bbc.com/russian/news-41409607> (дата обращения: 23.12.2019)
31. 20 лет истории ICQ: от быстрого роста и продажи AOL до потери аудитории и сделки с Mail.Ru Group // VC.RU: [сайт]. – URL: <https://vc.ru/social/19936-icq-history> (дата обращения: 23.12.2019)
32. About Instagram // Instagram: [сайт]. – URL: <https://about.instagram.com/about-us> (дата обращения: 13.12.2019)
33. Facebook Reports Fourth Quarter and Full Year 2018 Results // Facebook Investor Relations: [сайт]. – URL: <https://investor.fb.com/investor-news/press-release-details/2019/Facebook-Reports-Fourth-Quarter-and-Full-Year-2018-Results/default.aspx> (дата обращения: 15.12.2019)

34. Krieger M. Why Instagram Worked // Medium: [сайт]. – URL: <https://medium.com/backchannel/why-instagram-worked-45dbfeaa37c8> (дата обращения: 12.11.2019)

35. LiveJournal. Блог-платформа и социальная сеть // LENTA.RU : [сайт]. – URL: <https://lenta.ru/lib/14184620/> (дата обращения: 20.11.2019)

36. Nicole B. Ellison. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship // Journal of Computer-Mediated Communication. – 2008. – №13. – С.210–230

37. The richest people in the world // Forbes: [сайт]. – URL: <https://www.forbes.com/billionaires/#636451b3251c> (дата обращения: 10.11.2019)

38. Twitter: история создания // РИА Новости: [сайт]. – URL: <https://ria.ru/20120519/648958975.html> (дата обращения: 23.12.2019)

POLISH JOURNAL OF SCIENCE

№28 (2020)

VOL. 4

ISSN 3353-2389

Polish journal of science:

- has been founded by a council of scientists, with the aim of helping the knowledge and scientific achievements to contribute to the world.
- articles published in the journal are placed additionally within the journal in international indexes and libraries.
- is a free access to the electronic archive of the journal, as well as to published articles.
- before publication, the articles pass through a rigorous selection and peer review, in order to preserve the scientific foundation of information.

Editor in chief – J an Kamiński, Kozminski University

Secretary – Mateusz Kowalczyk

Agata Żurawska – University of Warsaw, Poland

Jakub Walisiewicz – University of Lodz, Poland

Paula Bronisz – University of Wrocław, Poland

Barbara Lewczuk – Poznan University of Technology, Poland

Andrzej Janowiak – AGH University of Science and Technology, Poland

Frankie Imbriano – University of Milan, Italy

Taylor Jonson – Indiana University Bloomington, USA

Remi Tognetti – Ecole Normale Supérieure de Cachan, France

Bjørn Evertsen – Harstad University College, Norway

Nathalie Westerlund – Umea University, Sweden

Thea Huszti – Aalborg University, Denmark

Aubergine Cloez – Université de Montpellier, France

Eva Maria Bates – University of Navarra, Spain

Enda Baciú – Vienna University of Technology, Austria

Also in the work of the editorial board are involved independent experts

1000 copies

POLISH JOURNAL OF SCIENCE

Wojciecha Górskiego 9, Warszawa, Poland, 00-033

email: editor@poljs.com

site: <http://www.poljs.com>